

PL ISSN 0514-0188
č.indexu 38501

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • SEPTEMBER • ZÁŘÍ • WRZESIEŃ 1988 (ČÍSLO 364) CENA 50 ZŁ

ÚSTREDNÉ DOŽINKY sa tento rok konali v gmine Pleszew v Kaliszkom vojvodstve a zúčastnili sa ich predstavitelia najvyšších stranických a štátnych orgánov s prvým tajomníkom ÚV PZRS a predsedom štátnej rady Wojciechom Jaruzelskym (na snímke pri prejave). Na slávnosť prišli delegácie rolníkov z mnohých oblastí a predstavitelia robotnickej triedy, ktorí hostitelia odovzdali symbolický pecen chleba z tohočného obilia. Deň pred sviatkom úrody sa s vedením politických a štátnych orgánov moci stretla v Belvederi skupina popredných rolníkov a poľnohospodárskych pracovníkov, ktorí dostali vysoké štátne vyznamenania.

V CELEJ KRAJINE sa konali oslavky 44. výročia vzniku ľudového Poľska a vyhlásenia Manifestu PVNO. Vo Varšave sa za účasti Wojciecha Jaruzelského uskutočnila slávostná výmena čestnej stráže a položenie vencov pri hrobe Neznámeho vojaka, v Královskom zámku stretnutie členov najvyšších stranických a štátnych orgánov, spoločenských a odborových organizácií, pracovníkov vedy a kultúry, predstaviteľov zahraničných diplomatických zborov (na snímke). Na rôznych stretnutiach boli odovzdané vyznamenania zaslúžilým o rozvoj krajiny. V celom Poľsku sa tradične konali zábavy, jarmoky a estrádne podujatia vo voľnej prírode.

V SPOJENECTVE K REFORMÁM

Spoločensko-hospodárska situácia krajiny a hlavné smery jej ozdravovania, národné dorozumenie a úlohy strany tvorili hlavnú tematiku 8. zasadania ústredného výboru PZRS. Priebeh rokovania priesol i analýzu príčin spoločenských nepokojo, k akým došlo v minulých týždňoch v Poľsku.

Podstatný nepriaznivý vplyv na rozvoj situácie — ako sa zdôrazňovalo v diskusii — malo nedôsledné zavádzanie hospodárskej reformy, nedostatočné zásobovanie vnútorného trhu, neúspech politiky rastu cien a príjmov, čo sa odrazilo v poklesi životnej úrovne pracujúcich. Potrebné sú preto rýchle nápravné opatrenia a rozhodné kroky, ktoré by účinne prispeli k vyriešeniu terajších hospodárskych i spoločenských problémov.

V uznesení 8. zasadania ÚV plne potvrdili vôľu rozhodne pokračovať v politike socialistickej obnovy, dôslednej reformy hospodárstva, demokratizácie a národného dorozumenia. Jednou z najnaliehavších úloh je mobilizácia všetkých sil k lepšiemu zásobovaniu trhu potravinami a priemyselnými výrobkami, zastavenie rastu cien a ochrana životných podmienok obyvateľstva. Preto vláda, na ktorej adresu padlo veľa kritických prípadom, musí rýchlo vypracovať premyslený plán konsolidácie národného hospodárstva, odstránenia zdrojov inflácie a posilnenia našej meny.

Strana chce rozhodne pokračovať v demokratických premenách politického života, v rozvoji občianskych práv a zákonnosti. V tomto kontexte pilnou celonárodnou politickou úlohou je vytvorenie širokej koalície sil podporujúcich dielo socialistickej obnovy a spoločensko-hospodárskych reforiem, súčinnosť všetkých, ktorí chápú potreby krajiny a chceú sa podieľať na týchto premenách. Je to podmienka a záruka dosiahnutia hospodárskej a spoločenskej stabilizácie krajiny.

Trvalou zásadou politiky PZRS je ideia dialógu a dohody, ktorými možno riešiť aj tie najťažšie problémy, rešpektovanie socialistického pluralizmu. Rozvinutiu tejto idey môže prispieť i iniciatíva na vytvorenie rady národnej dohody na širokom spoločensko-politickej základe a myšlienka stretnutia za okrúhlym stolom s predstaviteľmi rôznych spoločenských organizácií a vrstiev.

„...Smerujeme k zásadnej prestavbe systému spravovania moci“ — povedal na záver zasadania prvý tajomník ÚV Wojciech Jaruzelski. „Sme otvorení všetkým racionalným návrhom, cheme, aby rýchlejšie dozrievali podmienky na to, aby sa systém moci v Poľsku oprel o rozšírenú základňu národnej dohody.“

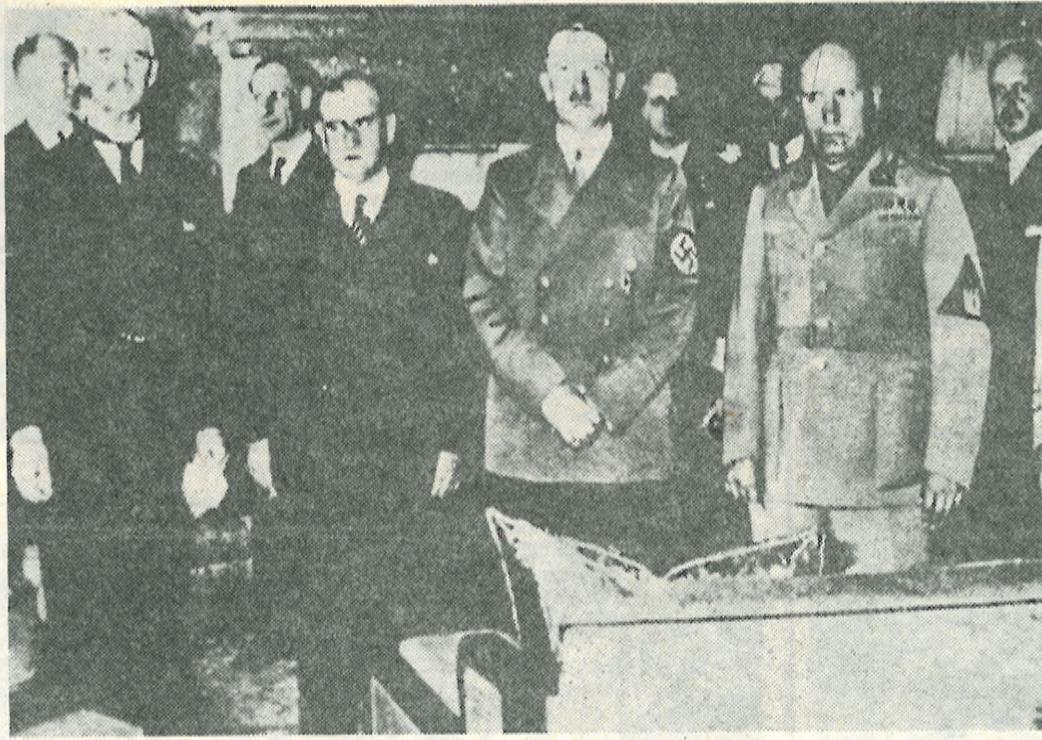
V ČÍSLE:

Nový biskup	
v Trnave	5
Pálavské vinobraní	6
Prodaná nevsta	
jinak	8
Rodina Miškovičovcov	10
Z dejín Spiša	12—13
Výročné volebné schôdze	21

ARSENÁL 88 — je názov výtvárné výstavy ve varšavské hale „Gwardia“. Největší poválečná přehlídka tvorby mladých polských výtvarníků shromáždila viac než tisíc prací té měř 400 autorů, kteří svou tvůrce dráhu začali v 80. letech. Na snímci: malba Marca Kamiánského a pohled na expoziční.

September 1938. Autori mnichovského diktátu, ktorí rozbili Československo a priseli k druhej svetovej vojne (na snímke) zľava: A.N. Chamberlain, E. Daladier, A. Hitler, B. Mussolini a G. Ciano

Fašizmus, ktorý nodobudol v Nemecku moc a vojna, sa taktiež kruto a tragicky zapísali do dejín národov Československa. Po bezstrenom pripojení k Nemecku autonomickej Sarskej oblasti v 1935, anexii v roku 1936 demilitarizovaného Porýnia a obsadení v marci 1938 Rakúška sa Hitler nezastavil. Zo strategických a dobyvačných plánov Hitlera, na program prišlo zničenie Československa. V pláne Grün o vojenskej likvidácii Československa z 21. apríla a neskôr z 30. mája 1938 Hitler to jasne formuloval: „Je mojim nezmeniteľným rozhodnutím zničiť v blízkej budúcnosti Československo vojenskou akciou... Núti ma do toho priznávajú situácia, ktorá sa azda už nebude opakovať.“ Bola hou predvojnová politika uzmierňovania a ústupkov západných mocností pred hitlerovským Nemeckom a obratne režirovaná hra, ktorá mala presvedčiť Európu a svet, že tu ide o záchranu mieru. Fakticky viedla k rozbitiu Československa za jasotu fašistického davu a spokojnosti nemeckých imperialistov a generálov.

V noci z 29. na 30. septembra 1938 pod nátlakom západných mocností šéfovia vlád: Veľkej Británie — N. Chamberlain, Francúzska — E. Daladier, Nemecka — A. Hitler a Talianska — B. Mussolini podpisali bez účasti a súhlasu Československa zmluvu, ktorá odovzdávala Nemecku severozápadné a južné české pohraničné územie — Sudety.

Západné mocnosti sa nazdávali, že za cenu zrady Československa sa im v Mnichove podarilo dohodnúť s Hitlerom. To však vyvrá-

SEPTEMBER NATRVALO ZAPÍSANÝ DO DEJÍN

Prvého septembra 1939 uplyva 49. rokov od útoku nacistického Nemecka na Poľsko zo severu, západu a juhu. V Európe sa začala vojna, ktorá sa nekôr prerodila v druhú svetovú vojnu, najstrašnejšiu v dejinách ľudstva a trvala skoro šesť rokov.

Agresiu na poľské územie od prvých chvíľ sprevádzalo intenzívne bombardovanie nemeckého letectva na vojenské objekty, továrne, na mestá, dediny a cesty preplnené utečencami pred nepriateľom, ako aj vraždenie poľských zajatcov a civilného obyvateľstva.

Pomer síl bol nerovný od samého začiatku vojny. Napriek húzevnatému odporu poľských vojsk sa podarilo mohutnej nemeckej presile prelomiť v krátkom čase hlavnú liniu poľskej obrany a postupovať do hĺbky krajinu. 16. septembra zaujali stanovište oproti pevnosti v Brześci, 17. septembra o 6.00 hod. moskovského času sovietske vojská vkrčili na východné poľské územie. V najväčšej bitke pri Bzire do 18. septembra nemecké armády rozdrvili poľské armády Poznaň a Pomorze, z ktorých len pozostatky cívli do Modlina a Varšavy. Ten istý deň poľská vláda a hlavné veliteľstvo poľských vojsk opustilo krajinu a odišlo do Rumunska, kde bolo internované. V dňoch 19.—20. septembra kapitulovali Malopolska, Krakovská a Lublinská armáda. Od 8. do 27. septembra v úplnom obklúčení bojovala Varšava, deň neskôr kapitulovala pevnosť Modlin a 2. októbra obklúčená posádka na Heli. Poslednú bitku septembrovej obrannej vojny zviedli jednotky poľského vojska pri Kocku v dňoch 2.—5. októbra 1939, pod velením gen. Franciszka Kleeberga.

35 dní poľski vojaci v obrane vlasti kladli hrdinský odpor početnej a technickej prítláčajúcej prevahy nepriateľa. Bojovali osamotení, bez pomoci zvonka, napriek spojenectvu Poľska s Francúzskom a Veľkou Britániou. Tieto štaty sice 3. septembra 1939 vypovedali vojnu Nemecku, ale svojmu spojencovi vôbec nepomohli, hoci francúzske a anglické divízie viac ako osiem mesiacov zaháiali na nemeckých hraniciach, ktoré mali vtedy oproti sebe slabšie nepriateľské sily. Bola to „podivná“ vojna.

V tomto nerovnom zápase poľská armáda v septembri 1939 bojovala len o tri dni krat-

šie, ako trojnásobne silnejšie spojenecké armády: Francúzska, Anglická a Holandská na západnom fronte Európy v r. 1940.

Po septembrovej porážke poľský národ nezložil zbraň. Za nezávislosť a biologickú existenciu bojoval proti fašizmu v okupovanej krajine, pokračoval v boji v zahraničí, skoro na všetkých hlavných frontoch druhej svetovej vojny. Vo vlastných vojenských útvaroch a v radoch spojeneckých armád, v odbojovom hnutí a v partizánskych oddieloch, aby konečne po boku hlavných sily protihitlerovskej koalície — Sovietskej armády vztyčil víťaznú bielo-červenú vlažku v dobytom Berline v máji roku 1945.

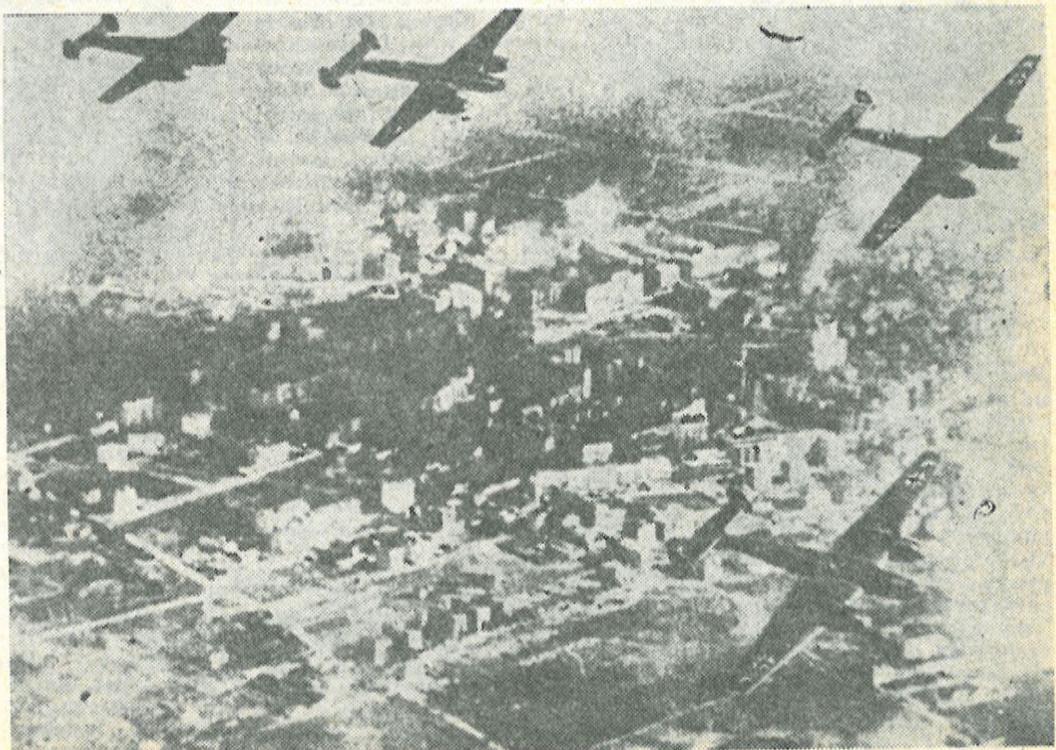
tili ďalšie udalosti. O štyri a pol mesiaca po Mnichove Nemci okupovali celé československé územie. Po rozptútaní druhej svetovej vojny západné štaty sa samy ocitli tvárou v tvár fašistickej agresie. Potupný mnichovský diktát sa stal počiatkom rozbitia republiky, nacistickej poroby, najzašieho obdobia v dejinách Československa.

Naše národy nikdy nezabudnú, akú cenu zaplatili za víťazstvo nad fašizmom. Tak Poľsko, ako aj Československo vydobili ponaučenie z tragickej minulosti a po vojne opreli svoju bezpečnosť o mierový, socialistický rozvoj a úzke zväzky so štátmi socialistického spoločenstva.

ACII

September 1939. Čierne kríže nad horiacou Varšavou

Snímky: archív

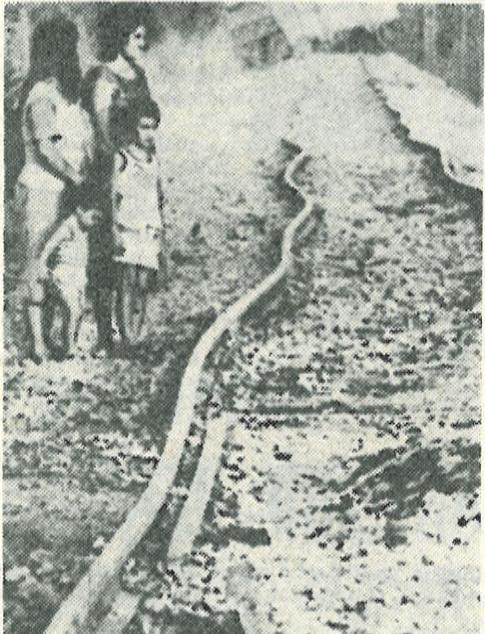
KRONIKA V OBRAZECH

O PREZIDENTSKÉ KŘESLO se v listopadových volbách ve Spojených státech budou ucházet Michael Dukakis z Demokratické strany a George Bush z Republikánské strany.

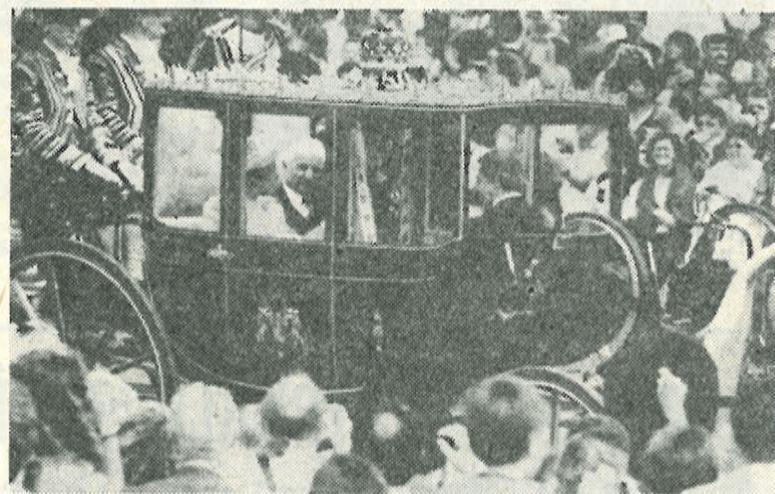
NA ISLANDU již potřetí v prezidentských volbách zvítězila Vigdis Finnbogadottirová. Vigdis — podle tamních zvyků oslovuji Islandané prezidentku křestním jmenem — je 58letá rozvedená žena, která vychovávala adoptivní dceru. Vzděláním znalkyně románských jazyků a literatury, vedla kdysi divadlo v Reykjaviku a byla moderátorkou v televizi. Je známá tím, že všude ve světě, kam ji zavedou její prezidentské povinnosti, s oblibou šíří znalosti o islandské kultuře a dějinách toho malého ostrovního národa.

VEDRA. Tak vypadaly koleje na železniční trati mezi Florencií a Fogninem ve střední Itálii, které dost podstatně změnily tvar vlivem 45 stupňových veder.

NEJMLADŠÍM LETCEM, který zdolal Atlantický oceán, je 11letý Christopher Lee Marshall z Kalifornie. Cestou do Paříže přistával v St. Louisu, New Yorku, Montréale, v Grónsku, na Islandu a v Skotsku. Na snímku: na pařížském letišti Le Bourget v doprovodu svého instruktora, bývalého amerického vojenského letce Rundyho Cumminghama.

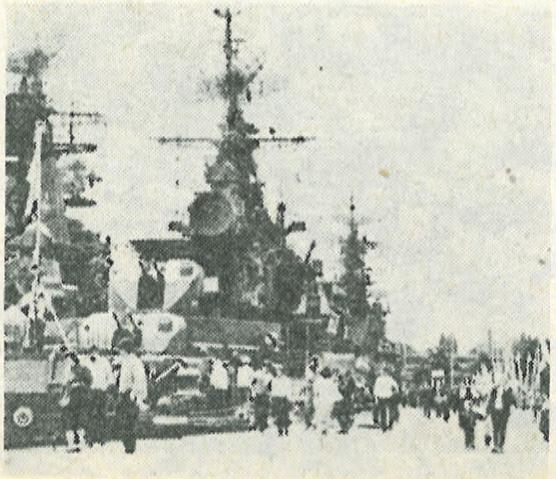

ZVLÁŠT ATRAKTIVNÍ PODÍVANÁ pro turisty. V parádním kočáru Alízbeť II. a její turecký host Kenan Evren. Byla to po 21 letech první návštěva tureckého prezidenta ve Velké Británii. Během rozhovoru s premiérkou Thatcherovou se Evren dožadoval podpory pro plný vstup Turecka do EHS. Většina z 12 zemí západoevropského společenství se však obává, že pokulhávající turecká ekonomika může spíš uškodit jejich hospodářskému seskupení.

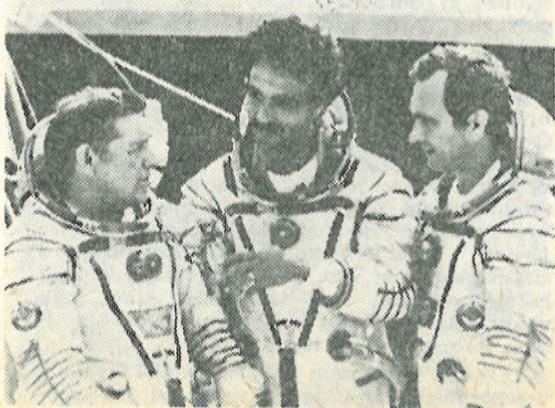

POLSKOU KRÁLOVNU KRÁSY již známe. Stala se jí v Sopotu slečna Joanna Gapińska. Na snímku její kolegyně — královny krásy z Jamajky, Mexika, Švédska, Finska a Indie, které se setkaly v Tokiu.

STETÍN. Bola tu na priateľskej návštěve flotila Baltského loďstva ZSSR s vlajkovým križníkom Groznij. Sovietski námornici navštívili lodiarov a pristavných pracovníkov Stetina, Swinoujścia, zúčastnili sa tiež na stretnutiach a slávnostiah spojených so štátom Polskom.

ZSSR. Na spoločný kozmický let sa pripravila ďalšia medzinárodná posádka: (na snímke zľava doprava) Vladimír Ljachov — veliteľ Abdul Mohammad — afganský kozmonauta (výskumník), Valerij Poljakov — palubný lekár. Po 6 dňoch letu sa posadka úspešne vrátila na zem.

LONDÝN. Vo vysielaní BBC ministerská predsedníčka Margaret Thatcherová odpovedala na otázky sovietskych poslucháčov. Povedala, že zmeny, ktoré sa v súčasnosti uskutočňujú v ZSSR, majú historický význam.

SNÍMKY: CAF, TASS,
ČTK, AP, REUTER

PO SIEDMICH ROKOCH núteneho pobytu v meste Gorkij sa vrátil do Moskvy fyzik, laureát Nobelovej ceny Andrej Sacharov (na snímke). V júni 1988, na tlačovej konferencii zorganizovanej na záver stretnutia na najvyššej úrovni v Moskve, povedal: „Vždy som sa snažil hovoriť to, čo myslím. To, že som na tejto sále, svedčí o zmene situácie v krajine, a nie mojich názorov.“

VEĽKÁ BRITÁNIA. 26. júla oslávilo svoje 10. narodeniny prvé dieťa zo skúmak na svete. Louise Joy Brownová prišla na svet vďaka metóde vypracovanej Patrickom Steptoeom a Robertom Edwardom. Na snímke: Louisa v deň svojich narodenín.

KOSZALIN. Už po siedmy raz sa konal Svetový festival poľských spevokolov zo zahraničia, ale po prvý raz sa na festivale zúčastnil súbor zo ZSRR — poľský spevokol Wilia z Vilna.

Nový biskup v Trnave

Okresné mesto Trnava, jedno z administratívnych, hospodárskych a kultúrnych centier Západoslovenského kraja očakávalo nie bežnú udalosť. Na nedeľu 12. júna 1988, pol štvrtú hodinu popoludní, bola ohlášená vysviacka nového biskupa, — apoštolského administrátora trnavskej arcidiecézy, Jána Sokola.

Trnava má vo svojej kronike vpísanú bohatú história, ktorej súčasťou je nemálo údajov späť s dianím v rímskokatolickej cirkvi. Hovorí o tom i jeden z jej prívlastkov kedykoľvek užívaný: nazývali ju slovenským Rímom. Už v 13. storočí sa v meste usadili cirkevné rehole a v ďalších piatich storočiach ich tu sídlilo až desať. Takmer každá z nich postavila kostol. Ich veže a vežičky zdobia Trnavu, v ktorej sa dodnes harmonicky snúbí pekná moderná architektúra novej výstavby so starou.

Mesto Trnava má 750 rokov — toto výročie si pripomína práve v tomto roku. Uhorský kráľ Belo IV. jej v roku 1238 udelil príľahky opatrené zlatou pečaťou, mestské výsadu, ktorým ju povýšil na slobodné kráľovské mesto. Od roku 1541 tu sídlilo ostríhomské arcibiskupstvo unikajúce pred Turkami. Slovenské kráľovské mesto sa na 200 rokov stalo centrom cirkevnej administratívy Uhorska. Arcibiskup Peter Pazmány tu roku 1635 založil univerzitu... Trnava sa stala aj strediskom kultúry a školstva Uhorska a vlastne Slovenska. (Po tureckom vpráve a obesadení dnešného Maďarska, predstavovalo Uhorsko z väčšej časti prakticky dnešné Slovensko). Mesto vtedy žilo rušným životom.

Z čias minulých ostalo Trnave veľa kultúrnych a historických pamiatok. Niekoľko z nich ožilo práve v spomínanu nedeľu.

Budúci nový biskup kráčal v spríevode od arcibiskupského paláca na Svätoplukovom námestí popri komplexe budov bývalej trnavskej univerzity ku katedrálnemu chrámu sv. Ján Krstiteľa (dnes sú to národné kultúrne pamiatky).

Jána Sokola, hostí, vysviacku chceli vidieť Trnavčania i obyvatelia z okolia Trnave.

Ale nového biskupa prišli pozdraviť i rodáci z Jacoviec (narodil sa 9.10.1933), veriaci z jeho bývalých pôsobisk (Šurany, Levice, Bratislava, Stúrovo) i z neďalekej sedreškej farnosti, kde bol od roku 1970 najprv farárom, potom aj obvodným dekanom, no i veriaci a duchovní z ďalších slovenských diecezi.

Na začiatku spríevodu šli malí i väčší chlapci, po nich bohoslovci a knazi, za nimi podľa hodnosti v slávostných bielych rúčach odeni cirkevní predstaviteľia — československí i zahraniční i ďalší hostia. Chodníky po oboch stranach cesty vrúbili zástupy divákov. Pozdravovali spríevodom potleskom a mavaním rúk. Miestami sa ozýval i tichý spev náboženských piesni. Najviac ludí sa zhromaždilo pri katedrálnom kostole. Hlas z reproduktora im predstavoval hostí. Po čítaní ich mien sa ozýval potlesk. Rovnako srdečným potleskom pozdravili prítomnú aj ministra kultúry SSR Miroslava Válku, ktorý tiež kráčal v spríevode.

V chráme sa potom konal slávostný obrad. Nového biskupa konsekroval arcibiskup Francesco Colasuonno, apoštolský nuncius s osobitným poslaním, vedúci delegácie Vatikánu. Asistovali mu banskoobystrický biskup ThDr Jozef Feranec a nitranský biskup ThDr. Ján Pasztor. Vysviacky sa zúčastnili i viacerí významní cirkevní predstaviteľia zo zahraničia: krakovský kardinál Franciszek Macharski, rakúsky kardinál Hans Gröher arcibiskup viedenský, kardinál Joachim Meissner arcibiskup berlínsky (NDR), biskup Stephan Laszló z Eisenstadtenu z Rakúska a ďalší. Prítomní boli biskupi a ordinári katolických církví i poprední predstaviteľia ostatných církví, náboženských spoločností a cirkevných inštitúcií SSR.

Po prečítaní buly a vyznania viery odovzdal Jánovi Sokolovi svätitel Francesco Colasuonno biskupské znaky, — mitru, palicu a prsteň. Prednesol aj krátky príhovor v slovenskom jazyku...

V závere oficiálneho aktu biskup Ján Sokol podľačoval pápežovi Jánovi Pavlovi II., vláde SSR a svätiteli. Povedal, že vynaloží

úsilie k usmerňovaniu duchovenstva a veriacich v duchu reálnej spoločenskej atmosféry v súlade s celkovými tendenciemi vývoja československej spoločnosti, k uprevnovaniu a prehľbovaniu dobrých vzťahov medzi štátom a církvou.

Biskupské svätenie je prejavom seriánneho záujmu československého štátu o posilňovanie dobrých vzťahov medzi štátom a církvou a prejavom otvoreného dialógu medzi Československom a Vatikánom. Jeho výsledkom bola aj dohoda medzi vládou ČSSR a Vatikánom o menovaní nových biskupov, medzi nimi i Jána Sokola pre trnavskú arcidiecézu.

Tieto skutočnosti potvrdil i priebeh vysviacky v Trnave. Návštevnici i veriaci, ktorí sa na jej zúčastnili, vytvorili slávostnú, radostnú, mierumilovanú atmosféru.

MAJA ŠMIDOVÁ (T.A. ORBIS)

Na snímke: Vysviacka nového biskupa Trnavskej arcidiecézy Jána Sokola.

Dechový orchestr „Miločanka“ ze Zlatoborice patří k nejmladším na Moravě a zároveň také k nejžadanějším kapelám na domácích i zahraničních folklórních festivalech

PÁLAVSKÉ VINOBRANÍ

Na úpatí Pálavských vrchů uprostřed bohatých vinohradů se zvedá proslulé město jižní Moravy — Mikulov. Jeho více než 8000 obyvatel a společně s nimi dvakrát tolik turistů slaví každoročně v září po dva dny Pálavské vinobraní.

Mikulov, městská památková rezervace, je rozložen uprostřed tří návrší: Zámeckého vrchu, Kozího hrádku a Turoludu pod charakteristickým Kopečkem. Byl od nepamě-

ti místem spojujícím Balt s jihem na tzv. jantarové cestě. Označení „Mikulov“ napovídá, že šlo o slovanské sídliště. Slovanskost místa potvrzuje i okolnost, že slovanské osídlení v té době sahalo ještě daleko odtud do současného Rakouska. Pro blízkost rakouské hranice zůstával Mikulov od počátku své tisícileté existence pohraničním městem.

Mikulovským hraničním přechodem mezi

CSSR a Rakouskem projede ročně statisíce turistů. A právě návštěvníci ze sousedního Rakouska rádi na Pálavské vinobraní, pojmenované podle nedalekých Pálavských vrchů, přijíždějí.

Oslavy, které jsou zároveň slavnostmi hraňáků, se konají již čtyřicet let (1947 — 1987). V přírodném amfiteátru pod Turoladem panuje dobrá nálada, o niž se starají nejrůznější kulturní soubory. Dechové orchestry z Jihomoravského kraje zde soutěží o „Zlatý hrozen Moravy“. Nejde o sílu zvuku jejich kapel, ale o kvalitu přednesených písni, vesměs moravských melodií, které mají posluchače rádi po celé Moravě. Jsou jim blízké, právě tak jako krajanům, kteří i po letech mimo svoji vlast na ně nikdy nezapomněli. Na Pálavské vinobraní jich přijíždí hodně a to nejenom ze sousedního Rakouska. V hledišti amfiteátru a v areálu pod Turoladem je možné potkat krajanů, jejich děti i vnuky ze zámoří. Byla mezi nimi poprvé i Ludmila Šoltýnová, která žije ve Vancouveru. Líbila se jí naše expozice na světové výstavě a stesk po domově začal být stále silnější. V září už na vinobraní v Mikulově seděla mezi diváky a posluchači v hledišti i se svojí dcerou. „Manžel bohužel nemohl přijet s námi,“ povzdychl si, „je totiž malířem pokojů a právě v létě musí využít každého dne,“ říkala. Společně s ostatními krajanům pak vzpomínala na velký úspěch, který při koncertech sklízela „Moravanka“ v Kanadě. Všichni společně tvrdili, že každá z moravských kapel, která účinkovala v Mikulově by měla o posluchače mezi krajanům v zámoří postaráno.

K Pálavskému vinobraní patří již tradičně víno, vepřové hody, domácí zabijačka, moravské uzené i nejrůznější pečivo. Nade vše zde však vynikají krásné ručně vyšíváné moravské kroje ze nejrůznějších oblastí. Nejsou práve lacinou záležitosti, ale ještě je dost lidí, kteří je dokáží ušit tak, jak se dělaly od nepaměti.

Hudba, tanec, zpěv — to vše se známou pohostinností obyvatel tohoto kraje, láká k návštěvě Mikulova a okolí turisty po celý rok. Mnozí z nich se sem vracejí po celý život, protože krás, které tato oblast ČSSR nabízí je zde tolik jako málokde jinde na světě. A právě krajané, kteří žijí v zemích daleko od svého původního domova, si toho velice váží.

LADISLAV DRAGULA T.A. Orbis

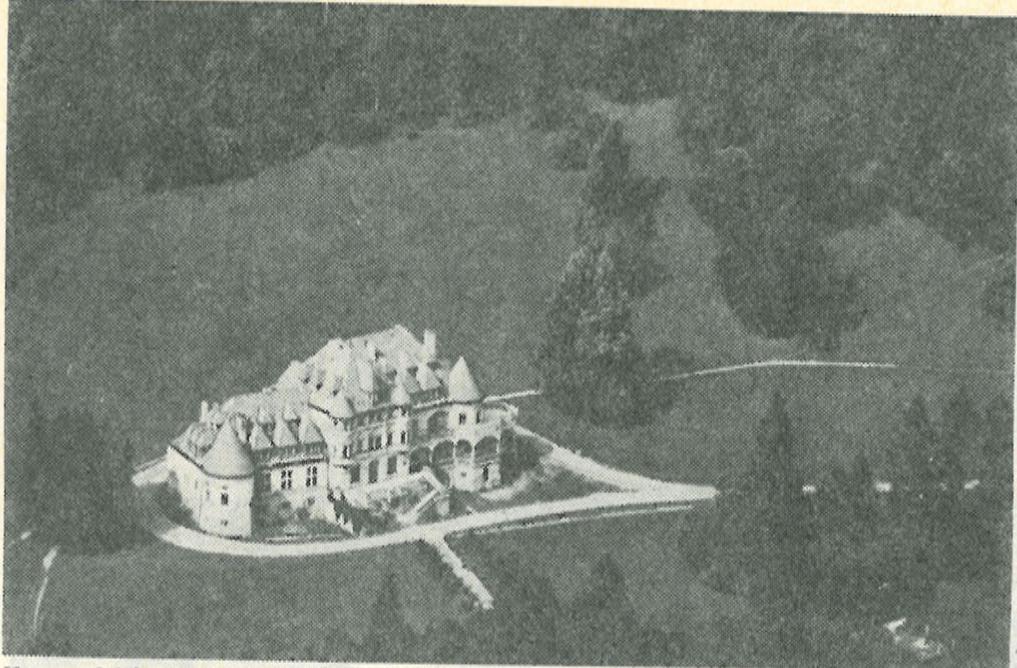
Dva z mnoha desítek hudebníků na Pálavském vinobraní

Foto: J. Vacík — TA Orbis

Do Mikulova pravidelně jezdí zahrát při vinobraní i zahraniční lidové soubory. Na snímku skupina z Polska

Kumeradský zámok, stavba z roku 1916

NA SVETOVOM TRHU TURISTIKY

Ceskoslovensko je na svetovom trhu turistiky pokladané za jednu z najaktraktívnejších krajín. K úplnej turistickej ponuke „naj“ mu chybí iba more.

Vlani do ČSSR pricestovalo 22 miliónov zahraničných návštěvníkov. Je to sice o päť-

násť percent viac ako v roku 1986, ale menej potešiteľné je už to, že zhruba polovica z nich sa v ČSSR zastavila iba na jeden deň. Najviac pricestovalo občanov zo susednej Nemeckej demokratickej republiky a Poľska, z nesocialistických krajín, z NSR,

Rakúska a Talianska. Podstatne sa zvýšil aj záujem Španielov.

V súčasnom období prestavby československého hospodárskeho mechanizmu začína byť cestovný ruch považovaný za špecifické odvetvie národného hospodárstva. V prvej fáze nemožno ešte hovoriť o jeho rozvoji, akým sa napríklad môže pochváliť susedné Rakúsko, ktorému prináša mnohomiliónové zisky, ale príprava k uskutočneniu „turistického programu“ už začala.

Napríklad na vybavenie a zlepšenie služieb v rekreačných strediskách pri vodných plochách, na kempoch, v zimných strediskách a na rozšírenie občerstvovacích a ubytovacích zariadení pozdĺž diaľnic a hlavných cestných trás, bolo z fondu cestovného rucha vynaložené takmer 700 miliónov korún. Vo výstavbe sú nové motely a motoresty, renowujú sa už nevyhovujúce hotely a budú sa nové. Ubytovacie kapacity — najmä v Prahe — ešte stále nezodpovedajú dopytu, ale na rozdiel od minulých rokov sa to veľkolepejšie rieši. Príkladom je hotel Forum Praha, zaradený do siete hotelovej spoločnosti Intercontinental Hotels Corporation, ktorý bol otvorený v júni. Dvadsaťšestposchodová budova má kapacitu 1 000 lôžok. Hotel je zapojený do celosvetového rezervačného systému, čo prináša výhody aj turistom, ktorí si v nom môžu zaistiť ubytovanie v ktorejkolvek krajine a na dôvažok aj na niekoľko rokov dopred.

V tohorečnej turistickej sezóne by sa už tiež mali príaznivo prejavíť nové opatrenia, ktoré umožňujú aj jednotlivcom poskytovať služby turistom. Očakáva sa, že práve oni, aspoň čiastočne, zaplnia tie „biele miesta“ na mape československej turistiky, miesta, kde prichádzali nadšení návštěvníci a s údiovom zisťovali, že nikto nestojí o to, aby mohli utratit svoje peniaze v krajine, ktorá na svetových výstavách dostáva najvyššie ocenenie práve za vynikajúce pohostinstvo.

Svetový deň turistiky, ktorý pripadá na 27. septembra, bude jednou z príležitostí k bielemu cestovného rucha, ktorý došiel zďaleka nevyužíval všetky možnosti, ktoré — v porovnaní s inými krajinami má.

LADISLAV DRAGULA (T.A.O.)

Němý svědek české minulosti

Těžko říci, kdo všechno dnes zná v Československu polského žurnalistu Stanisława Żyżkowského, který „vystudoval na obchodní škole varšavské, stal se žurnalistou“. Patrně ani on sám, jako autor několika novel, netušil, že se stane posledním z přibližně 150 tisíc hesel, které obsahly na svých 28 912 stranách v 28 dílech Ottův Slovník naučný.

První svazek této „Ilustrované encyklopédie obecných vědomostí“, srovnatelné s podobnými encyklopedickými díly v zahraničí — v Evropě zejména s německou Brockhaus Enzyklopädie, Encyclopaedia Britannica nebo francouzským Larousse — vysel před 100 lety, v roce 1888.

Myšlenka na vytvoření podobné encyklopédie existovala již dříve. Nesnadný boj Čechů za uchování své kultury však umožnil vydání slovníku až v pozdější době. O vznik podobné encyklopédie se snažil např. významný český politik 19. století, dr. František Ladislav Rieger (1818–1903); bohužel neúspěšně.

Se stejnou myšlenkou přišel také majitel největšího českého nakladatelství 19. století Jan Otto. Podle jeho představ se měl ujmout řízení prací na encyklopédii profesor Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937), v letech 1918–1935 prezident Československé republiky. Profesor Masaryk s návrhem souhlasil.

Právě vznik slovníku se přímo týká české historie. Český národ, usilující tehdy o další rozvoj vlastní světové kultury (zejména z hlediska omezení německého vlivu) totiž v této době vzrušil nález tzv. Rukopisu Královédvorského a Zelenohorského. Nalezy údajných vzácných literárních památek z 13. století jej rozdělili na „vlastence“, kteří objevuvitali a ty, kteří jej považovali (jak se později ukázalo oprávněně) za podvrh.

Původně čistě vědecký a věcný spor se bohužel dostal do jiných dimenzi a proto se profesor Masaryk, který se v diskusi připojil k straně těch, kteří o pravosti rukopisů pochybovali, rozhodl nijak se na vzniku slovníku nepodílet.

Ve vrchní redakci, zodpovědné za vydání slovníků, byli kromě ředitele redakční kancléře zastoupeni představitelé univerzity. Na zpracování jednotlivých hesel se podílelo 41 odborných redaktorů a několik stovek spolupracovníků. Od roku 1880 byl ročně vydáván minimálně jeden díl, v roce 1909 byl slovník dokončen posledním 28. dílem — datky.

Mezi 1100 spolupracovníky, kteří se nako ne na jeho vzniku podíleli, najdeme řadu významných osobností: spisovatele a básníka Jaroslava Vrchlického, významného sochače Josefa Václava Myslbeka, proslulého lékaře

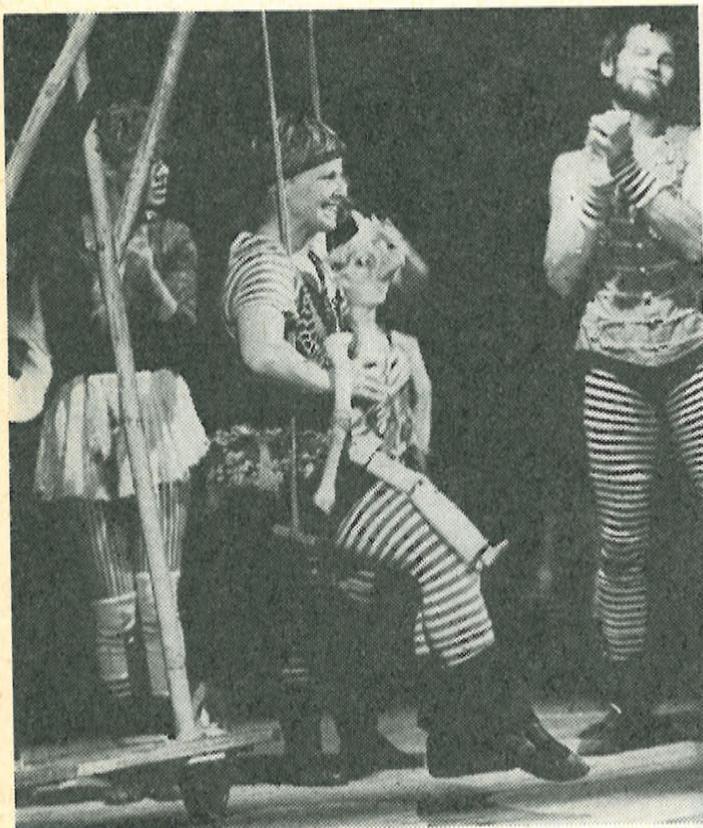
internistu dr. Josefa Thomayera, významného vynálezce elektrotechnika ing. Františka Křížka nebo významné literární vědec kritiky Františka Xavera Šaldu a Zdeňka Nejdělého.

Slovnik je zajímavým dobovým svědectvím, obsahujícím všechny tehdejší české (a mnohé evropské) obce s řadou historických údajů, stejně jako dějiny českých měst nebo jiná zajímavá data. Rada hesel je na dnešní pomery až příliš podrobná, npř. Čechám bylo věnováno 572 stran a z některých hesel vznikly díky rozsahu samostatné monografie. A to vše bylo sepsáno bez dnešní výpočetní techniky a dalších technických vymozeno stí...

Rada pojmu ztratila své opodstatnění. Některé bylo třeba předělat nebo přidat již v pozdějším „Ottově slovníku naučném nové doby“, který vycházel v letech třicátých a shrnul údaje do konce třicátých let. V některých oblastech zůstává Ottův slovník na učný i dnes, jak mohou potvrdit mnozí badatelé, v současném, rychle se měnícím světě i nadále významným a mnohdy jediným zdrojem informací.

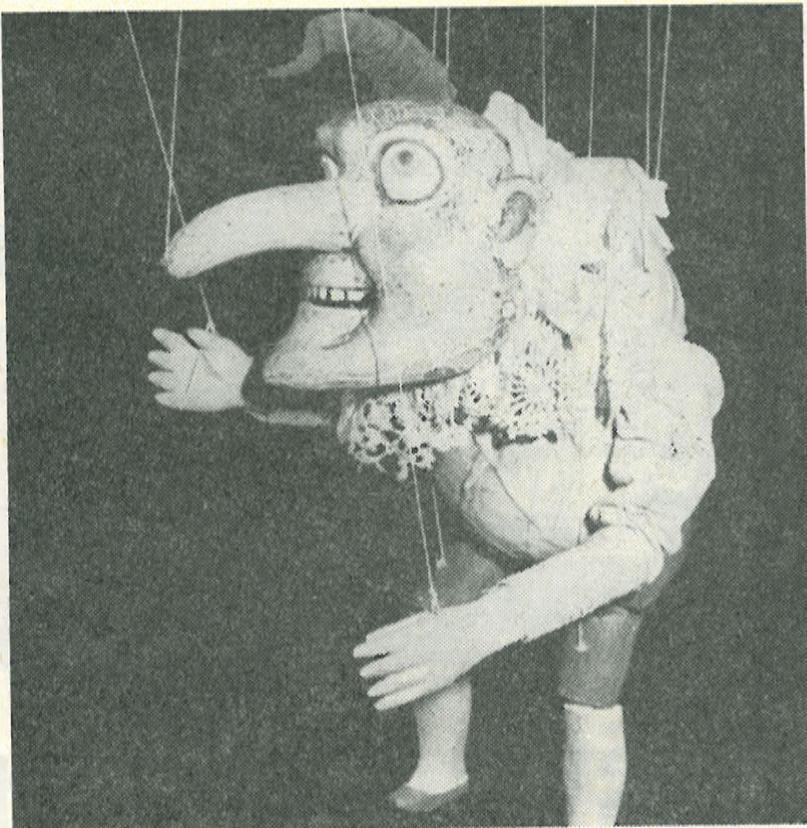
Latinécké heslo Qui scit, ubi sit scientia habent est proximus (Kdo ví, kde se poučit, jako by již byl poučen), dané mu do vínku v předmluvě představitelom vrchní redakce, profesorem dr. Františkem Josefem Studničkou z pražské filozofické fakulty, tedy často neztratilo právě u tohoto slovníku nic na své platnosti.

FRANTIŠEK MAŠEK
T.A. Orbis

Záběr z inscenace divadla Drak.

Snímky: Milan Bednářík

Drak, pod jehož symbolickým znakem je šířena sláva divadla doma i v zahraničí

Prodaná nevěsta trochu jinak

Divadlo čas od času navštíví dnes každý. Jen málokdo si však vzpomene na jeho bezjemenné předchůdce, kteří v bídě a často až na pokraji lidské důstojnosti prošlapávali cestu jeho současné vážnosti a slávy. Patřili k nim i loutkáři... A jak to „velké“ a stále uznávanější divadlo prodělávalo svůj vývoj a měnilo primitivní kulisy za skvostnou výpravu, pokulhávali za ním jako chudí příbuzní panáci na drátech, pimprlata, Marionety a konečně i Spejbl a Hurvínek. Snad právě proslulost této dvojice převedla dosud přezíraný žánr do nových časů po roce 1948, kdy se české divadlo stalo institucí vskutku národní a lidovou. V této době vznikla i sít profesionálních loutkových divadel rovnoprávných s ostatními.

Nejmladším z těchto souborů pracujících na profesionální bázi je v Československu Východočeské loutkové divadlo Drak. Bylo založeno v roce 1958 a svá představení uvádí nejen na mateřské scéně v Hradci Králové a v celé oblasti východních Čech, ale i na řadě zahraničních zájezdů.

Krátké po svém vzniku se Drak stal nejen oblíbeným loutkovým divadlem, ale též spolutvůrcem rozvoje celého českého loutkářství. Většina jeho inscenací přinesla totiž neotfetlé a často objevné postupy, které byly odměněny řadou vyznamenání doma i v zahraničí.

Podstatnou pro rozvoj divadla se stala osobnost jeho ředitele a dramaturga Jana Dvořáka, který přestože se v posledních letech věnuje pedagogické činnosti na loutkářské katedře pražské DAMU a Draka opustil, patří k těm, jejichž vzpomínky jsou nejzajímavější...

„Původně se soudilo, že loutkové divadlo je určeno pro děti zhruba do deseti let. Těto tradici jsme se bránili a časem dosáhli toho, že na naše představení začali chodit dospělí diváci, pro které jsme vytvořili několik cyklů her. Přitom to byly stále hry pro děti. Ono to nevypadá logicky, ale pravdu je, že každou hru lze různě pojmost, z každé hry si dítě vybere něco jiného než dospělý. A my jsme toužili po hrách s co

nejširší věkovou adresou, po hrách vícevrstevnatých, po divadle veskrze lidovém. V davných dobách se člověk s něčím podobným mohl setkat na jarmarku: lidé šli — malí i velcí — a jejich pozornost náhle upoutal výstup nějakého kejklíře; každý se pobavil, každý si z představení odnesl něco jiného, to, co odpovídalo jeho věku a zkušenostem. To byl tedy náš cíl, který se skutečně podařilo realizovat. A v tom je hlavní úspěch a obliba Draka.“

Od roku 1983 stojí v čele Východočeského loutkového divadla Drak ředitel Miroslav Lukuvka. Nová etapa vývoje znamená však jen další potvrzení úspěšné dosavadní linie a tradice, která je inspirací i pro divadla ostatní. Jedním z příkladů netradičního pojetí může být Smetanova Prodaná nevěsta. Dnes se s tímto klasickým dílem, které zná téměř celý svět, můžeme setkat nejen ve velkém divadle. Originální pojetí Prodané nevěsty nabízí svým divákům právě Východočeské loutkové divadlo Drak. Ředitel Lukuvka dodává k inscenaci toto:

„Prodaná nevěsta jako ryze národní látka byla davným snem našeho souboru. Námět je jistě lákavý, my jsme se však snažili především přiblížit operu dětem a mládeži. Různé průzkumy totiž ukazují, že o tento žánr není mezi nejmladšími velký zájem; do divadla obvykle nejdou a při uvedení opery v televizi televizor zpravidla vypnou. Myslím, že chyba je v tom, že jim operu nikdo přijatelným a jim srozumitelným způsobem nepřiblížil. Naším cílem bylo tedy změnit tento názor nejmladší generace alespoň na Prodanou nevěstu. Měli jsme pochopitelně velké obavy a připravovanou inscenaci jsme konzultovali s předními čs. odborníky. Všichni se však shodli na tom, že toto podání opery nikoho neuráží, že se jenom zvýší její popularita, čemuž by byl její tvůrce jistě rád. Vzniklo rozkošné představení, které je novým pohledem na operu. Celá hra je zestrněna, trvá pouze hodinu a všechny známé árie zpívá celý sbor. To byl vlastně takový malý trik, kterým jsme vyřešili problém týkající se zpěvu — v našem

souboru nejsou pochopitelně špičkoví zpěváci. Praxe však ukázala, že takto podané operní árie jsou pro děti přijatelnější, a máme skutečnou radost, když nám příležitostně řeknou, jaké to byly hezké písničky...“

Prodaná nevěsta v podání Východočeského loutkového divadla Drak zjevně překročila možnosti loutkářství. Svědčí o tom nejen obrovský ohlas, s nímž se na svých častých zájezdech v Československu i v cizně setkává, ale i četné úspěchy na přehlídках a festivalech. Dokladem toho je i její uvedení v rámci hudebního festivalu Pražské jaro.

MONIKA KEMMLEROVÁ
Orbis

Ředitel divadla Miroslav Lukuvka

ALENA VRBOVÁ

Pohľad na Staré mesto vo Varšave. Snímka: archív.

Largo z Varšavy

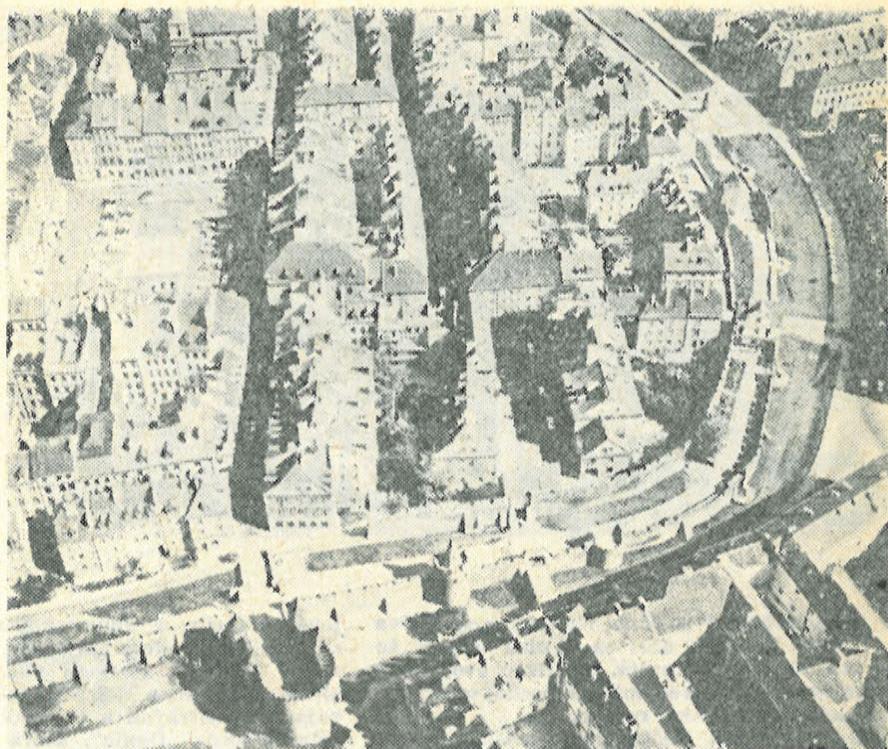
Děšť padá
Padá děšť v širokých varšavských parcích
Zelenou vodní služi
zralé kaštany prší
hebe se odlupují

Jde osamělý muž a zvedne drobný plod
Dávnou zástavu mladosti
Malou loď
do končin dětství

Plout až léta plout
tonou tam tváře v tmách
bez tihy Bez všech pout
Ach plout a znova plout
dálkou

Dny dešťovými
Tonou tam tváře všeck
kdo odešli

Jen s nimi
Jen s nimi jednou sami přistaneme
Uprostřed družnosti
výmluvné
Nikdy němě...

VILIAM TURČÁNY

Jesenný popevok

Jeseň už šušká, ako náramne,
náramne rada dávala by darom
jablká vtákom na konár — a mne,
mne pod konárom.

Neviem, či, drahá, na konáročky
dávate dačo dákym vtáčkom v sade...
No mňa, mňa všade ako náročky
zmárate v hlide.

SLOVNÍK ŽIVOTA (163)

VOKALIZOVANIE PREDLOŽIEK (2)

c) V ostatných prípadoch nastáva vokalizácia neslabičných predložiek len zriedka, napr.: ku (k) stene.

d) V spojeniach zo mňa, ku mne, so mnou, vo mne, vo sne, vo dne, zo dňa sú vždy vokalizované preložky.

Slabičné predložky nad, pod, pred, od, bez, cez sa vokalizujú v spojení s tvarmi osobného zámenu „ja“, napr.: nad mnou, podo mnou, predo mnou, odo mňa, bezo mňa. Okrem toho sú možné popri spojeniach pred dverami, nad dverami, od dňa aj spojenia predo dvermi, nadto dvermi, odo dňa.

Poznámka 1. — Vokalizované predložky so a ku sa vyslovujú vždy so znelou spoluhláskou, t.j. zo, gu (zo soľou, gu kameňu), okrem spojení so mnou, ku mne.

Poznámka 2. — V spojeniach v ôsmom, v ôstí, v škole sa predložka v nevokalizuje.

monolog	monológ	monolog
monopol	monopol	monopol
monopolistyczny	monopolistický	monopolistický
monosylaba	jednoslabičný	jednoslabičný
mówić monosylabami	výraz	výraz
monotonny	hovoriť úsečne	mluvit úsečne
monstrancja	monotónny	monotónní
monstralny	monštráncia	monstrance
montaż	monštrózny	monštrózni
montaż taśmowy	montáž	montáž
montować	prúdová montáž	proudová montáž
monter	montovať	montovať
monterski	montér	monter
mops	montérsky	monterský
morale	mopslík	mopslík
moralista	morálka, duch	morálka
moralność	moralista	moralista
moralny	morálka, mravnosť	morálka, mravnosť
moralny kredyt	morálny	morálni
przekonanie moralne	dôvera	dôvera
moral	hlboké presvedčenie	hluboké presvedčení
prawić moraly	mravné ponaučenie	mravní význam
	vyčítať mravné	čistiť levity
	nedostatky	

POESKY	SLOVENSKY	ČESKY	Morawianin	Moravan
monit	upomienka	upomínka	Morawy	Morava
monitor	monitor	monitor	mord	vražda
monitovač	napomínať	napomínať	morderca	vrah
monogamia	monogamia	monogamie	morderczy	vražedný
monogamiczny	monogamickej	monogamickej	morderczyni	vražedkyně
monografia	monografia	monografie	morderstwo	vražda
monograficzny	monografický	monografický	mordega	lopotenie
			mordować	vraždit

Obyčajní ľudia

Rodina Márie a Jána Niemecovcov býva v Novej Belej. V obci sa o nich hovorí, že je to rodina pracovitá, pociťivá, svoje povinnosti si plní svedomite a predovšetkým je to dobrá krajanská rodina.

Mária, rodená Miškovičová, prišla na svet 9. augusta 1923 v Novej Belej v slovenskej rolnickej rodine. Rodičia mali veľké 19-hektárové gazdovstvo. Mária len čo trochu podrástla, musela pomáhať rodičom. Najprv ľahšie práce v domácnosti, pásla husi, kravu a neskôr rodičia ju zapájali do práce v poli. Keďže bola najstaršou, musela sa tiež starat o svojich mladších súrodencov. Mala tri sestry a dvoch bratov. Keď mala sedem rokov, začala navštěvať poľskú ľudovú školu (v tom čase bola v obci len taká). Skončila štyri triedy. Svoje dievčenské roky strávila v rodisku.

Ján Niemiec sa narodil 22. júna 1920 v Novej Belej, ako najmladšie dieťa Angely a Valenta. Mál 4 bratov a sestru. Rodičia gazdovali na 10 ha pozemku. Tak ako to bývalo zvykom, aj Ján musel pomáhať od skorých rokov na gazdovstve. Skončil štyri triedy poľskej ľudovej školy. Keď chcel mať dajaký vlastný groš, musel si ho zarobiť a preto chodil do služby. V roku 1941 dostal povolávací rozkaz a musel nastúpiť do vo-

jenskej služby v Slovenskej armáde. Domov sa vrátil až v decembri 1944. Ako sám spomína, roky II. svetovej vojny boli hrozné, ale o nič ľahšie neboli prvé dva roky po vojne. V spišských a oravských obciach vychádzala banda „Ognia“, ktorá prenasledovala žijúcich tu Slovákov a rabovala ich majetok, ba dokonca siahalo na ľudské životy.

— Jedného večera v roku 1946 išiel som na návštěvu k milej — hovorí krajan Ján Niemiec. V polovici cesty ma zastavili ozbrojení ľudia. Pomyšľel som si, že už je po mojom živote. Začali sa ma vypýtať kto som, čo robím, kam idem večer, keď od ôsmej hodiny sa nesmie opúšťať domy. Na to som im odpovedal, že žiadnu vyhlášku som nepočul a idem za svoju frajerkou. Dlh rozmýšľali a nakoniec ma pustili. Keď som už odchádzal povedali mi ešte, že dnes v noci na Novú Belu napadne poľské vojsko, že oni nás, Novobelanov, prišli o tom informovať. O pár noci neskôr ľudia bandy „Ognia“ zobraли štyroch mladých chlapov, ktorí sa už nikdy domov nevrátili. Boli to roky plné neistoty, najmä pre Slovákov.

V januári 1947 sa Ján oženil s dvadsaťštvorročnou Máriou Miškovičovou. Pretože Mária bola najstaršia, ostala doma na gazdovstve, gazdovali dovedna s rodičmi. O rok

neskôr sa im zväčšila rodina, narodila sa dcéra Angela. O pár rokov zomrela 46-ročná matka Mária. Teraz sa musela starať o mladších súrodencov a zároveň vychovávať svoje ratolesti. Keď už súrodenci pozakladali vlastné rodiny, otec podelil medzi nich svoj majetok. Mária dostala 3 ha a jej manžel do maželstva vniesol vyše 2 ha. V roku 1961 začali stavať obytný dom. Zo samého gazdovstva neboli v stave postaviť nový dom a zabezpečiť výživu celej sedemčlennej rodine. Vtedy Mária sa rozhodla, že pôjde niekde dodatočne pracovať. Od roku 1962 pracovala v obuvníckom závode v Novom Targu na dve smeny. Boli to pre nich ľahšé roky, veľa neprespaných nocí a mozoľnej práce, chceli totiž všetko zvládnuť — prácu v závode, na gazdovstve a na stavbe. K tomu ešte výchova piatich ratolesti. Samozrejme, že do ľahších prác zapájali tiež deti. Keď už dom bol hotový, budovali hospodárske stavby. V roku 1967 Ján začal pracovať ako cestár na Oblastnej správe verejných ciest v Novom Targu. Od roku 1977 pracoval pri tlčení štrku v Lopusznej a tu v 1979 mal nehodu počas práce. Odvtedy je na zdravotnom dôchodku. Takisto Mária je na zdravotnom dôchodku od roku 1975. Doma na gazdovstve ostal syn František s manželkou. Deti si už pozakladali vlastné rodiny. Angela a Ján žijú na Slovensku, Katarína a Mária žijú mimo Novej Belej. Majú 11 vnukov. Ešte im zdravie slúži a každá ich pomoc na gazdovstve príde vhod synovi. V júli v 1986 bol veľký požiar v Novej Belej a v ten čas im zhorela stodola. Potom behom mesiaca vystavili novú, ktorá bola nutná pre bližiacu sa žatvu.

Mária a Ján Niemecovci sú členmi miestnej skupiny Spoločnosti od jej založenia. Síce nijaké funkcie v miestnom výbere neplnili, ale vždy sa zúčastňovali na schôdzkach a rôznych podujatiach, ktoré organizovala Spoločnosť. Sú stálymi čitateľmi Života a pedplácajú ho tiež svojim deťom žijúcim na Slovensku. Obidvaja sa vychovali v slovenskom duchu a materinský jazyk sa naučili doma, pretože v škole sa učili len poľsky. Aj svojim deťom sa snažili všetepiť lásku k rodnej vlasti. Deti posielali do školy so slovenským vyučovacím jazykom. Na svoj slovenský pôvod sú hrdí, a otvorene o tom hovoria.

Text a foto: ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

L'UDIA • ROKY • UDALOSTI

SEPTEMBER — ZÁŘÍ

1.IX.1882. — Vo Varšave vznikla prvá poľská sociálno-revolučná strana Proletariát I., nazývaná Veľký proletariát, ktorej organizátorom bol Ludwik Waryński (1856—1889), ideológ a priekopník poľského robotníckeho hnutia.

1.IX.1903. — Vyšiel v Budapešti prvý slovenský odborársky časopis Staviteľský robotník (zanikol 1.IV.1907).

1.IX.1748. — V Banskej Bystrici umrel Samuel Hruškovič, slovenský básnik, významný barokový spisovateľ a prekladateľ. Písal latinské prílezostné verše a epigramy, najmä náboženskú lyriku. Obohatil ju o vlastné piesne a preklady nemeckých piesni (Martina Luthera, Pavla Gerhardta a in.). Pôvodne i preložené piesne charakterizuje barokové myšenie (metafore, antitézy, hyperbole z prírody a pastierského života). Uverejnili ich vo svojich vydaniach Tranovského Kancionála (1741, 1745).

Hruškovič pochádzal z rodiny debnárskeho majstra, deťstvo prežil u starých rodičov. Tu sa aj po prvý raz stretol so školou. Potom do škôl chodil v Krupine, Banskej Bystrici, Jelšave, Gemeri, Rožňave, Banskej Štiavnicki, Lučenci, znova v Banskej Bystrici a napokon vo Wittenbergu (1717—19), kde sa venoval štúdiu teológie, ale aj fyziky, medicíny, anatómie, matematiky, práva a jazykov. Na ceste do vlasti pobudol krátke časy na univerzitách alebo gymnáziah v Lipsku, Brechhu, Zhorec, Lehnici a Vratislavi. Pôsobil

ako domáci učiteľ a vychovávateľ o.i. v Banskej Štiavnici a ako ev. farár v Kostolných Moravciach (teraz súčasť Hontianskych Moravieč), ako diákón v Lešti a rektor v Sennom; bol slovenským a nemeckým kažateľom a superintendentom v r. 1732—48. Pokúsal sa aj o dramatickú tvorbu. Spomína sa jeho mytologickú komédiu o obrovi Polyfémovi (1710), ktorá pravdepodobne bola slovenskou hrou, lebo autor ju napísal a predvedol pri príležitosti sobáša rektora Francisciho v Lešti. Rukopis je nezvestný.

Hruškovičovým najvýznamnejším prozaickým dielom je latinská rukopisná autobiografia — Životopis Samuela Hruškoviča, v ktorej opisuje svoj život od narodenia do roku 1720 (mladosť a domáce i zahraničné štúdia). Hruškovič k životopisným údajom prípaja meditácie, reflexie a supriá. Životopisné partie sú poznačené dojemnou úprimnosťou, pravdivosťou a initimitou a patria medzi najzaujímavejšie a najcennejšie v slovenskej autobiografickej literatúre. Autor v nich podáva otriasajúci obraz života chudobného študenta, približuje čitateľovi domáce i nemecké školstvo, opisuje svoje zážitky s kuckými vojakmi a zbojníkmi a v živých, plastických a pomerne objektívnych portrétoch vykresľuje ľudí, o.i. spolužiakov, učiteľov, wittenberských profesorov, učenca Mateja Bela a zbojníckeho vodcu Ordáša. Hruškovič bol dobrým rozprávačom, používal nekomplikované vety a súvetia, ale pritom pôsobivé retorické, štýlistické a jazykové prostriedky. Do náboženských meditácií a

reflekcií vnášal poetickejší štýl, do ktorého si vypožičal v skromnej miere citáty z náboženskej a antickej literatúry. Písal aj slovenské modlitby, latinské školské dišpúty a je autorem iných prác a rozpráv (nar. 1.IV. 1694 v Krupine).

1.IX.1939. — Agresia hitlerovského Nemeca na Poľsko.

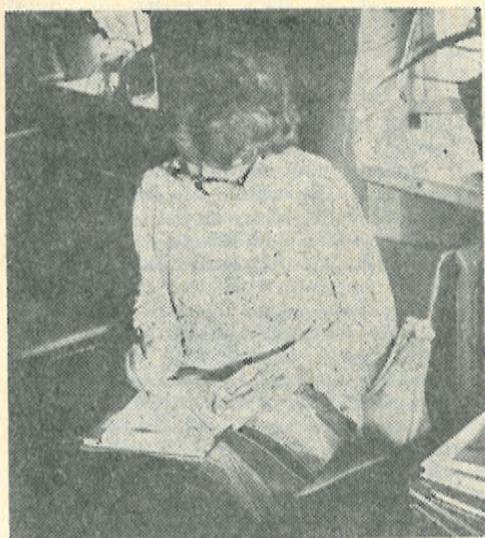
1.—7.IX.1939. — Hrdinská obrana Westerplatte.

1.IX.1943. — Na štvrté výročie nacistického útoku na Poľsko zo Sielu nad Okou v ZSSR vyšla na front 1. pešia divízia Tadeuša Kościuszka. Vznikla 2. pešia divízia Jana Sobieskiego.

1.IX.1944. — Vrcholný orgán národnoslobodzovacieho boja na Slovensku, Slovenská národná rada, na svojom prvom zasadnutí v sídle Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici, vyhlásila obnovenie Česko-slovenskej republiky; prevzala zákonodárnu, vladnú a výkonnú moc na oslobodenom povstaleckom území.

2.IX.1943. — Vo Varšave na križovatke ulíc Świętokrzyskiej a Jasnej gestapáci zastrelili Janka Krasického, pseudo Kazik, činiteľa robotníckeho hnutia a prvého predsedu Zväzu boja mladých — ZWM (nar. 18.IX.1919 v Limanowej).

2.IX.1945. — O 10.30 hod. tokijského času minister zahraničných vecí Japonska Shigenobu a zástupca ozbrojených sil gen. Umetsu podpisali na palube amerického krížnika Missouri v Tokijskom zálive akt o bezpodmiennej kapitulácii Japonského cisárstva,

Naša školská mláď pred svojou školou. Foto: DS

Krajane Lídka Mšalovej želáme 100. rokov vyučovania slovenčiny našich žiakov. Foto: AMK

Rozlúčka so školou

Na záver školského roka som navštívil niekoľko škôl. Okrem iného som sa zúčastnil ukončenia školského roku u nás v Dolnej a Hornej Zubrici, v školách č. 1 a č. 2. Žiakom, ktorí sa zúčastnili kresliarskej súťaže som odovzdal odmeny.

Najprv som sa zúčastnil slávnosti v škole č. 2 v Hornej Zubrici. Deti vystúpili s programom: recitovali, a spievali krásne piesne, jeden z učiteľov hral na harmonike. Žiačka III. triedy veľmi pekne hrala na harmonike. Potom som odovzdal odmeny, ktoré deti prijali s veľkou radosťou. Žiaľ, nemohol som v škole zostať dlhšie, keďže som sa

musel ponáhlať do školy č. 1, v ktorej bol najviac odmen.

Bol som milo prekvapený výborne pripravenou slávnosťou, čo bolo zásluhou riaditeľa Boleslava Bogacza. Deti počas vystúpenia recitovali a spievali. Vychovávatelia odovzdali odmeny najlepším žiakom. Učiteľka, kr. Lídka Mšalová pripravila so žiakmi recitácie básni a reportoár slovenských piesní. Učiteľ Teodor Pawlak hral na harmoniku rôzne ľudové piesne a všetky deti spievali. Potom deti odovzdali svojim učiteľom kvety a podávali im za celoročnú prácu.

Na záver kr. Lídka Mšalová sa rozlúčila so školou a deťmi,

keďže odchádza do dôchodku. Rozlúčka bola veľmi dojimavá, plakala nielen kr. Mšalová, ale aj deti. Táto obľúbená učiteľka slúbila deťom, že ich bude naďalej učiť.

Nakoniec riaditeľ školy B. Bogacz vrelo podľakoval kr. Mšalovej za jej dlhorocnú usilovnú prácu, aj on sa nemohol zdržať sŕz. Všetci sme si poplakali, učiteľia, deti a musíme sa priznať, že aj ja. Deti so sŕzami v očiach objimali kr. Mšalovú a ona si tiež poplakala.

Na záver slávnosti deti dostali obed, ktorý pripravili mamičky z rodičovského združenia.

Naozaj, bolo to veľmi pekné a milé ukončenie školského roku, patrí za to vďaka nielen riaditeľovi školy Boleslawovi Bogaczovi, ale aj celému učiteľskému zboru.

Veru, dobre som sa cítil v tomto kolektíve, pretože v nom vlastne naozaj dobré, piateľské ozvučie. V mene našej Spoločnosti podľakoval som kr. Mšalovej za usilovnú prácu a riaditeľovi školy za dobrú spoluprácu s našou krajanskou organizáciou.

EUGEN KOTT

čím bola uzavretá druhá svetová vojna na Dalekom východe.

2.IX.1945. — Bola vyhlásená Vietnamská demokratická republika.

3.IX.1883. — V Bougivalu pri Paríži umrel Ivan S. Turgenev, vynikajúci ruský spisovateľ, tvorca ruského psychologického románu, (nar. 9.XI.1818 v Orle).

3.IX.1939. — Veľká Británia a Francúzsko vypovedali vojnu Nemecku.

3.IX.1939. — Prezident Poľskej republiky vydal dekrét o utvorení Československej légii na území Poľska. Bola to ochotnícka vojenská formácia Čechov a Slovákov, väčšinou vojakov, ktorí po vpáde Nemcov do Československa prešli rôznymi cestami do Poľska. Légia pôsobila ako spojenecká jednotka od jari 1939. Zoskupovala vyše 2000 českých a slovenských vojakov pod vedením podplukovníka Ludvíka Svobodu. Boli sústredení v táborech, hlavne v Bronowicach Małych pri Krakove, od konca augusta v Lešne pri Baranowiciach, kde veliteľom légii sa stal gen. Lev Prchal a jeho zástupcom podplukovník L. Svoboda, hoci fakticky bol tvorcov a vodcom légie.

Podľa rozhodnutia emigračného vedúceho strediska E. Beneša vo Francúzsku asi polovica československých vojakov légii odišla do Francúzska, kde vzniklo československé vojsko. 4. septembra légia dostala prvú dodávku výzbroje. 93 letci boli poslaní na preškolenie do Dęblina. Vzhľadom na rýchly postup nemeckých vojsk, légia bola evakuovaná do Tarnopola, kde sa zúčastnila obran-

ných bojov tohto mesta. Po porážke Poľska vojaci čs. légie prešli v Horodyszcach na územie obsadené 17. septembra 1939 Sovietskou armádou.

5.IX.1943. — Vo Washingtone umrel Aleš Hrdlička, významný americký antropológ a lekár českého pôvodu. Od r. 1903 až do svojej smrti bol riaditeľom antropologického oddelenia Národného múzea vo Washingtone (Smithsonian Institute). Študoval kmeňové zloženie obyvateľstva Severnej Ameriky, hlavne Indiánov a Eskymákov. Riešil otázku pôvodného obyvateľstva Nového sveta. Neskor študoval aj pôvodné obyvateľstvo v Afrike, Ázii a Austrálii. Vypracoval teóriu neandertálnej fázy a v nej sa snažil dokázať, že neandertálec je vývojovým predchodom súčasného človeka. Príšiel k záveru, že Amerika bola osídlená z Ázie tzv. severnou cestou cez Beringovú úzinu. Vo Washingtone založil jedno z najväčších múzeí človeka, ako aj antropologický časopis (American Journal of Phisical Anthropology). Udržoval stále styky zo svojou vlastou a podporoval rozvoj antropologických výskumov v Čechách. Z jeho darov a dotácií bolo založené Hrdličkovo múzeum človeka a Hrdličkova fond (nar. 29. III.1869).

6.IX.1944. — Do oslobodzovacích bojov o poľské mesto Przemyśl bola nasadená 2. československá paradesantná brigáda, ktorá vznikla v ZSSR.

8.IX.1943. — Vo väznici Berlin-Plötzensee bol popravený Július Fučík, český národný

hrdina, spisovateľ, novinár a literárny kritik, člen UV KSČ, nositeľ Medzinárodnej ceny mieru (nar. 23.II.1903 v Prahe).

8.IX.1944. — Začal sa boj sovietskych vojsk a 1. čs. armádneho zboru o prechod cez Karpaty. 12.IX. vojaci čs. zboru prerazili nepriateľský front na sever od Dukly a zvideli najtažšiu bitku v karpatsko-dukelskej operácii.

20.IX. bola oslobodená Dukla a 21.IX. prvá slovenská obec Kalinov. 6. októbra 1. čs. armádny zbor prekročil Dukelský priesmyk a vstúpil na územie Československa.

9.IX.1948. — Proklamovanie Kórejskej ľudovodemokratickej republiky.

10.IX.1683. — Víťazná bitka poľských a rakúskych vojsk pri Viedni.

14.IX.1873. — V Senici pri Bratislave bolo založené Collegium Oeconomicum, roľnícka škola celohorského významu.

16.IX.1848. — Vo Viedni sa konalo ustanovujúce zhromaždenie Slovenskej národnej rady, ktorá organizovala povstanie slovenského národa v rokoch 1848—49.

20.IX.1503. — Vo Wolborzi sa narodil Andrej Frycz Modrzewski, poľský politický spisovateľ, publicista, najväčší predstaviteľ spoločensko-politickej idey poľského obrodenia, autor traktátu O naprawie Rzeczypospolitej, ktorý obsahuje obraz vtedajšej šľachtickej republiky, preniká analýzou poľského spoločenskopolitickej zriaďenia a predstavuje všeobecný návrh na jeho prestavbu. (um. na jeseň r. 1572 vo Wolborzi).

Ľudová kultúra a regionalizmus na slovensko-pol'skom pomedzí

Na úseku spoločenskovedného bádania sa dostáva častejšie do popredia vedeckého záujmu problematica regionalizmu. Tento trend je zjavný nielen v našich krajinách, ale rovnako aj v zahraničí.¹⁾ Dôvody sú veľkou pochopiteľne. Regionalizmus ako prejav lokálnych snáh má totiž rozmanité podoby tak na poli spoločenského a kultúrneho života, ako aj v materiálnej sfére. Je pritom zrejmé, že lokálne hnutia regionalizmu smerujú k posilňovaniu významu určitej geografickej oblasti a k zdôrazňovaniu jej svojrázu v rámci národného spoločenstva.

V historickom vývoji tohto-ktorého regiónu má regionalizmus v jednotlivých obdobiach rôzny spoločenskotvorný dosah a jeho dynamika sa mení podľa toho, ako sa doň premietajú skupinové záujmy a ciele: spoločenské, kultúrne, ale tu a tam jednako aj politické. Historické a etnografické štúdium zároveň dokladá, že v dejinách národa vystupuje regionalizmus zreteľnejšie najmä v okrajových, pohraničných oblastiach,²⁾ ktoré vo svojom vývoji prekonávali špecifické problémy. Ostatne, v našich krajinách to jasne vidíme na okrajových teritoriách československého Sliezsku a v pohraničnom pásme severného Slovenska, konkrétnie na hornej Orave a na hornom Spiši. Po obidvoch stranach československo-pol'skej politickej hranice sa tu od dvadsiatych rokov 20. storočia formovalo ako výraz snaženia o želateľnú supremáciu i špecifický regionalizmus. A z nášho hľadiska je závažný fakt, že politické aspekty tohto regionalizmu vyrastajú z historických i národopisných východísk. Ze ide dodnes o stále živý jav, nasvedčuje tomu i dnešná pol'ská vlastivedná, historicko-národopisná literatúra. Na jej príklade môžeme sledovať zreteľné pozitívne i negatívne črty regionalizmu v pohraničnej oblasti.

Je známe, že keď sa po prvej svetovej vojne stanovovala československo-pol'ská politická hranica, vystúpili do popredia zložité problémy na Těšínskom Sliezsku a súčasne

na hornej Orave a na severnom Spiši. Konkrétné riešenie vzišlo až z rozhodnutia miestnej konferencie v Paríži, Najvyššej rady veľvyslancov dňa 28. júla 1920.³⁾ Těšínske Sliezsko rozdelila rieka Olše (vrátane samotného mesta Těšín) a z niekdajšej Oravskej a Spišskej stolice pripadlo k Poľsku celkom 27 dedín.⁴⁾ V čase druhej svetovej vojny v rokoch 1939—1945 oravské i spišské obce boli naspäť pripojené k Slovensku,⁵⁾ a v rámci povojnového usporiadania roku 1945 ich znova pričlenili k Poľsku. Na pol'skom území sa tak konštituovali dva nové mikroregióny, označované i v súčasnej pol'skej odbornej literatúre ako „Polska Orava“ a „Polski Spisz“.

Všimnime si bližšie hornospisský regón, a to so zreteľom na súčasnú regionalisticky orientovanú pol'skú literatúru, ktorá osciluje medzi historickým, národopisným a vlastivedným zameraním. Jej čelnými predstaviteľmi sú dva autori: Michal Balara a Tadeusz M. Trajdos.

Jednou z najnovších spoločných prác uvedených autorov je publikácia Na poludniowych kresach.⁶⁾ M. Balara v nej prezentuje 9 podaní, z toho 4 z pol'skej strany Spiša (Mestečko Fridman — živá história Spiša, Kaštieľ vo Fridmane, Pamiatkový kostol v Tribši, Jarmoky v mestečku Nová Belá), 3 zo slovenskej strany Spiša (Mestečko Podolíneč, Kaplnka pri Spišskej Belej, Belančania a Ždiarana) a 2 zo slovenskej strany Oravy (Jánošík, Mara Fura a ďert). Ide o prerozprávané ľudové podania v goraliskom nárečí v čitateľsky prístupnej pol'skej transkripcii. Jednotlivé podania sú vybrané s citlivou znalosťou miestnej tradície a zaisté upútajú pozornosť i širšej čitateľskej verejnosti.

Z odborného hľadiska predstavuje publikácia Na poludniowych kresach svojho druhu vzorovú ukážku historicko-národopisnej regionalistickej práce. I napriek populárnej forme práce, pravda, obsahuje tiež úvodný historický exkurz k dejinám Spiša a poznamkový aparát z pera T.M. Trajdosu. Pripojený je aj malý slovníček nárečových vý-

razov. Čitateľ je teda uvedený do dejín Spiša, ktorý je v interpretácii autorov „z etnického, jazykového i kultúrneho hľadiska odprádavna osídlený poľským obyvateľstvom“.) Zostáva však na čitateľovi, čo si do tohto rámcu zasadí z prezentovaného materiálu.

Prvé podanie pod titulom Miasteczko Podoliniec (s. 11—13) uvádzá M. Balara vstupnou poznámku o názve lokality: „Po slowacku nazyva si Podoliniec, po węgiersku Podolin lub Pudló, po niemiecku Puddein...“ Ak odhliadneme od trojakého pomenovania mesta v prízname, treba upresniť, že slovenský názov je Podolinec. Je to však drobný rozdiel slovenskej a poľskej transkripcie. Avšak problematickejšie je už konštatovanie o príslušnej obci Vyšné Ružbachy: „W obecnym czasie we wsi Wyżne Drużbaki przewodniczącym Terenowej Rady Narodowej jest miejscowy obywatel Franciszek Scensny. Nazwisko powyższe mówi samo za siebie...“ (s. 12). V tomto prípade nejde už len o rozdiel slovenskej a poľskej transkripcie názvu lokality. Aно, podobné priezviská existujú vo Vyšných i Nižných Ružbachoch a v súčasnosti predsedom Miestneho národného výboru vo Vyšných Ružbachoch je nižnuružbašský rodák František Scensný (teda nie Franciszek Scensny!), ale o čom vypovedá samotné priezvisko. Podľa autorov ide jasne o doklad poľskej etnicity obce, pričom vieme, že absolutizovanie takéhoto kritéria je očividne klamné. Zaiste, v údoli rieky Poprad patria Nižné i Vyšné Ružbachy ku goralským obciam Spiša, obidve lokality patrili tiež v 15 až 18. storočí v rámci ťubovníansko-podolinského panstva do zálohu spišských miest Poľsku (1412—1772), čiže poľské vplyvy sú tu nesporné, lenže napríklad oproti zamagurským goralským obciam bol v tejto oblasti vzhľadom na geografickú polohu taktiež priejazjný slovenský, ale i nemecký vplyv zo stredného Spiša.⁸⁾

Ziaľ, v podaní o Podolini sú nepodložené viaceré poznámky T.M. Trajdosu. Konkrétnie, bez uvedenia prameňných dokladov konštatuje, že Podolinec patril do prvej štvrtiny 14. storočia k Poľsku, pričom koncom 13. storočia predstavoval silné obchodné a remeselné mesto osídlené Poliakmi a rýchlo polonizujúcimi sa Nemcami (s. 51). A podobne nepodložené je tvrdenie, že začiatkom 20. storočia žilo v Podolini 650 Poliakov, 650 Nemcov a „garść Węgrów i Żydów“ (s. 52). T.M. Trajdos sa sice odvoláva na prácu E. Kołodziejczyka,⁹⁾ ale kriticky treba priznať, že tento demografický údaj je len prostá fikcia. Vedľa začiatkom 20. storočia vtedajšia uhorská štatistika (napríklad roku 1910) nezaznamenávala na území dnešného Slovenska Poliakov. Z tohto obdobia máme z územia Slovenska údaje o obecnej reči slovenskej, ruskej (zahrnujúc do toho veľkoruskú, ukrajinskú a karpatorskú), nemeckej, maďarskej a inej, ale nie osobitne poľskej. Pokial by sme sa chceli oprieť o demografické údaje z roku 1900, nijako to nekorešponduje ani s touto štatistikou.¹⁰⁾ Ostatne, na nevyhnutnosť kritického prístupu k demografickým údajom zo začiatku 20. storočia Jasne ukazuje i súdoba polemika o sčítaní ľudu.¹¹⁾

V poznámke k podaniu Miasteczko Frydman — Žywa historia Spisa T.M. Trajdos konštatuje, že táto obec je jednou z najstarších poľských dedín Zamaguria, oblasti, ktorá bola odtrhnutá od Poľska začiatkom 14. storočia (s. 54, 55), no napriek tomu zostala pod priamym poľským vplyvom až do konca 18. storočia pretože tu pôsobili poľskí farári. Viedli by sme marnu polemicu, či T.M. Trajdosom uvedené i neuvedené farári v 17. až 19. storočí tu boli len Poliaci, resp. ako konštatuje i spolonizovaní Nemci (Slovákov výnimočne pripúšťa v obci Tribš). Vedľa zasa keď iní poľskí bádatelia hľadajú doklady, že územie Zamaguria sa pred prvou svetovou vojnou všeobecne slovakizovalo, konštatuje sa, že na tom mali hlavné zásluhu slovenskí knazi.¹²⁾

Vychádzajúc z apriórnej premisy, že Zamagurie je etnický a jazykovo poľské, M. Balara i T.M. Trajdos sa snažia podávať

Pohľad na Lapšanku

Foto: AMK

demografické doklady i zo stredného Spiša. Ilustrujú to opäť na „presných“ údajoch zo začiatku 20. storočia v mestečku Spišská Belá: „W XIX w. i na pocz. w. XX Niemcy stanowili większość ludności Bialej Spiskiej. W pocz. XX w. na 2623 mieszkańców było 925 Polaków, nadto 200 Żydów, tyleż Węgrów...“ (s. 61). Máme tu teda do činenia s podobným príkladom ako u vyššie uvedeného Podolínska. Vedľa toho autori bez kritiky historických prameňov mechanicky spojujú rímskokatolícke vyznanie obyvateľov s poľskou národnosťou (s. 60). Uvedená práca M. Balaru a T.M. Trajdosa oplýva však tiež veľkými nedostatkami aj iného druhu. Napríklad v podaní o Jánosíkovi (s. 35–40) sa v závere uvádzá, že „We Vranove w Zamku nad Wagiem kolo Liptowskiego Mikulasia na Słowacji czytamy napis: W tym domu sądzony był Juro Janosik, bohater narodowy“ (s. 40). Načim uviesť, že pamätná tabuľa o odsúdení J. Jánosíka je umiestnená na tzv. Palatínskej kúrii, dnešnom múzeu štúrovského revolučného básnika Janka Kráľa v Liptovskom Mikuláši, a nie vo Vranove! V tejto súvislosti je závažný ešte ďalší fakt. V kontexte svojho výkladu podávajú autori jazykovo i vecne modifikovaný jav, pričom ho čitateľovi prezentujú ako verejný obraz skutočnosti.

Koncepcie je inakšie koncipovaná kniha M. Balara Na Spiszu,¹³ svojho druhu antológia ľudových obyčajov a ľudového rozprávania. V tejto práci M. Balara voľne nadvážuje na svoju zbierku ľudovej prózy Spišskí kotlik dukátov,¹⁴ pravda, v tomto prípade si vytýčil cieľ podať súhrnnnejší obraz ľudovej duchovnej kultúry na hornom Spiši. V prvej časti zoznamuje čitateľa s výročným obyčajovým cyklom, v druhej zaznamenáva miestne ľudové podania (hlavné historické povesti), v tretej rozprávania zo života a vo štvrtej vybral rôznorodé ľudové podania — legendy, rozprávky, poverové podania i rozprávania zo života. Štylisticky ide o citlivu prerozprávané folklórne texty, prezentované sice v nárečí, ale v čitateľsky zrozumiteľnej a prístupnej poľskej transkripcii.¹⁵

Z folkloristického hľadiska je kniha M. Balara nepochybne cenným príspevkom k poznaniu ľudovej tradície horného Spiša, postihuje najmä osobitosť rozprávačského štýlu gorského ľudu. Podobne ako u vyššie uvedeného titulu Na poľudniowych kresach i tejto práci M. Balara predchádza rozhľajšší úvod z pera T.M. Trajdosa (s. 7–23). Ide o historický exkurz, ktorého cieľom je zasadíti Spiš do poľských dejín. T.M. Trajdos hovorí jednoznačne o Spiši, že bol osídlený poľským obyvateľstvom, že bol sice v 14. storočí začlenený do Uhorska, ale roku 1412 jeho podstatnú časť ziskalo naspäť poľské kráľovstvo atď. Ide o populárno-vedeckú prácu, bez pramenného dokladového materiálu, a preto ani neprichodí na tomto mieste polemizovať s autorom. T.M. Trajdos totiž vyložil svoje názory na história Spiša v samostatnej štúdiu Problemy osadníctva na polském Spiszu na stránkach odborného časopisu Pamiętnik Słowiański.¹⁶ V tejto práci vystvetať je i podrobnejšie svoje východiská k štúdiu histórie Spiša.¹⁷

T.M. Trajdos vychádza zo základnej premissy, že horný Spiš patril pôvodne do 11. storočia k Poľsku a osídlený bol výlučne poľským obyvateľstvom. A hoci o tom neexistujú konkrétné historické doklady, bez výhania vymedzuje napríklad v 11. a 12. storočí južné hranice Poľska v pásme Nízkych Tatier, to znamená zahrňuje do Poľska nielen Spiš, ale aj Považie, Liptov a ďalej na východnom Slovensku i Šariš.¹⁸ Ostatne, že sa nachádzali uvedené regióny v 14. storočí v hraniciach Uhorska, nie sú pochybnosti, ale keď roku 1412 dochádza k zlomu spišských miest,¹⁹ v chápani T.M. Trajdosa je to opäťovné prinavrátenie Spiša k Poľsku. Z historického hľadiska je to ovšem falšivá interpretácia, pretože do zlomu vybrané spišské mestá zostali i naďalej nedeliteľnou súčasťou Uhorska a poľskému kráľovi boli dané do dočasného úžitku iba príjmy z týchto miest. Pripromeňme si, že

záloh, zástava (staročeský výpros) bola prax a zvykosť všeobecne rozšírená v stredoveku. Panovníci v prípade náležavej potreby peniazi, keď chceli získať finančné prostriedky, dali do zálohu — do dočasného vlastníctva kráľovský majetok (t.j. aj opevnené sídla a celé mestá). A netreba ani zvlášť zdôrazňovať, že pre tých, ktorí prijímali do zálohu kráľovský majetok, to bol vždy výhodný a výnosný obchod. V prípade spišského zálohu je však zložitejší problém v tom, že zálohou mestá spravovali poľskí starostovia (sidliili na Lubovnianskom hrade) a záloh pretrval 360 rokov, formálne bol zrušený až pri prvom delení Poľska roku 1772.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

POZNÁMKY

1) Existuje k tomu i pomerne bohatá literatúra. Pozri napríklad Kwaśniewski, K.: Regionalizm. Poznań 1986, s. 3.

2) Z regionalistického hľadiska na zvláštne postavenie pohraničných oblastí v našich krajinách v povojnovom vývoji upozornil hlavne Nejedlý, Z.: O novém regionalismu. Var, 2, 1949, s. 11 a n.

3) Bielovodský, A.: Severné hranice Slovenska. Bratislava 1946, s. 18.

4) Na Orave ide o dnešné obce v Poľsku: Bukowina (Bukovina), Chyžne (Chyžné), Harkabuz (Harkabuz), Jablonka (Jablonka), Lipnica Mała (Mała Lipnica), Lipnica Wielka (Velká Lipnica), Orawka (Oravka), Piekielnik (Pekelník), Podszkle (Podskle), Podsrnie (Podsrnie), Podwilk (Podwlk), Zubrzyca Górska (Horná Zubrica) a Zubrzyca Dolna (Dolná Zubrica).

Na Spiši sú to obce: Czarna Góra (Čierna Hora), Dursztyń (Durštin), Falsztyń (Fałstyn), Frydman (Fridman), Jurgów (Jurgov), Kacwin (Kacvín), Łapszanka (Lapszanka), Krempachy (Krempachy), Lapsze Niżne (Nižné Lapše), Lapsze Wyżne (Vyšné Lapše), Nowa Biala (Nová Belá), Niedzica (Nedeca), Rzepiška (Repiská) a Trybysz (Tribš).

5) V tejto súvislosti treba uviesť, že v poľskej literatúre sa sporadicky objavujú stále tendenčné názory o slovenskej okupácii. Pozri Kamocki, J.: Z etnografii Karpat polskich. Warszawa—Kraków 1984, s. 13.

6) Balara, M.: Na poľudniowych kresach. Obrazki z przeszłości Spisza. Opracowanie naukowe, wstęp i przypisy Tadeusz M. Trajdos. Nowy Sącz 1987, 61 s. Prácu vydala Sądecka Oficyna Wydawnicza Wojewódzkiego Ośrodka Kultury.

7) Balara, M.: Na poľudniowych kresach, c.d., s. 6.

8) Vyplýva to medziiným jasne i z výskumov gorských nárečí na Slovensku. Pozri Kriššáková, J.: Goralské nárečia vo svete kolonizácií a teórie jazykových kontaktov. Slavica Slovaca, 20, 1985, s. 166 a n.

9) Kolodziejczyk, E.: Ludność polska na Górnnych Wędrzech. Kraków 1910, s. 20–23.

10) Pozri Niederle, L.: Národopisná mapa

aherských Slovákov na základe sčítania lidu z roku 1900. Praha 1903, s. 87 a n.

11) Pozri napríklad Mišik, Š.: Čo ďalšie dalo slov k „Národopisnej mappe uhorských Slovákov.“ Slovenské pohľady, 23, 1903, s. 477–479.

12) Bialy, Z.: Polski Spisz. Historyczne uwarunkowania kultury ludowej tego regionu i sposoby jej badania po II wojnie światowej. In: Polski Spisz. Jedność kultury ludowej i jej historyczne uwarunkowania. Środowisko naturalne — warunki gospodarowania. Antropologia. Gwary. Pod redakcją Zbigniewa Bialego. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Etnograficzne. Z. 22. Kraków 1967, s. 16.

13) Balara, M.: Na Spiszu. Obrzędy ludowe, opowieści i bajdy. Słowo wstępne i przypisy opracował dr Tadeusz M. Trajdos. Warszawa 1986, 174 s. Prácu vydala Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza.

14) Balara, M.: Spiski kotlik dukátow. Gwady ludowe. Słowo wstępne Tadeusz Staich. Kraków 1980, 170 s. + fotografická príloha. Prácu vydalo Wydawnictwo Literackie Kraków.

15) Ilustrovať to môžeme na príklade transkripcie záznamu betlehemskej hry: Baca budzi się i mówi: E, stary, ani som nie spis, ani drugim nie dos! (spiewa):

Dobrze było Kubowi, Kubowi, zakla był młody, przeskakuwał bucki, bucki, dęby i kłody. Lem to źle ucynił, ze sie nie ozynił, zakla był młody.

Balara, M.: Na Spiszu, c.d., s. 49.

16) Trajdos, T.M.: Problemy osadníctva na polském Spiszu. Pamiętnik Słowiański, 29, 1979 (1980), s. 3–72.

17) Práca T.M. Trajdosa vznikla v nadváznosti na širšie koncipovaný interdisciplinárny výskum poľského Spiša, ktorý rozvinula krakovská Jagiellońska univerzita koncom šesdesiatych rokov.

18) Trajdos, T.M.: Problemy osadníctva, c.d., s. 11.

19) Problému zálohu spišských miest sa venovala doposiaľ viackrát zvýšená pozornosť v poľskej i slovenskej historickej literatúre. V Poľskej regionalistickej literatúre je pritom tendencia spojovať dejiny horného Spiša (a teda i dnešného poľského Spiša) s otázkou zálohu spišských miest Poľsku. Je však zrejmé, že horný Spiš — dnešné územie poľského Spiša — nemal so zálohom spišských miest Poľsku nijakú súvislosť, záloh sa nedotýkal tejto oblasti v politickej ani ekonomickej sfére. Pozri najnovšie Suchý, M.: Spišské mestá v poľskom zálohu. In: Spišské mestá v stredoveku. Zostavil R. Marsina. Košice 1974, s. 55–88. Nové hodnotenie zálohu spišských miest sa objavilo aj v poľskej historickej literatúre. Pozri Radziszewska, J.: Studia spiskie. Katowice 1985, s. 4062.

Dedinka Kacvin

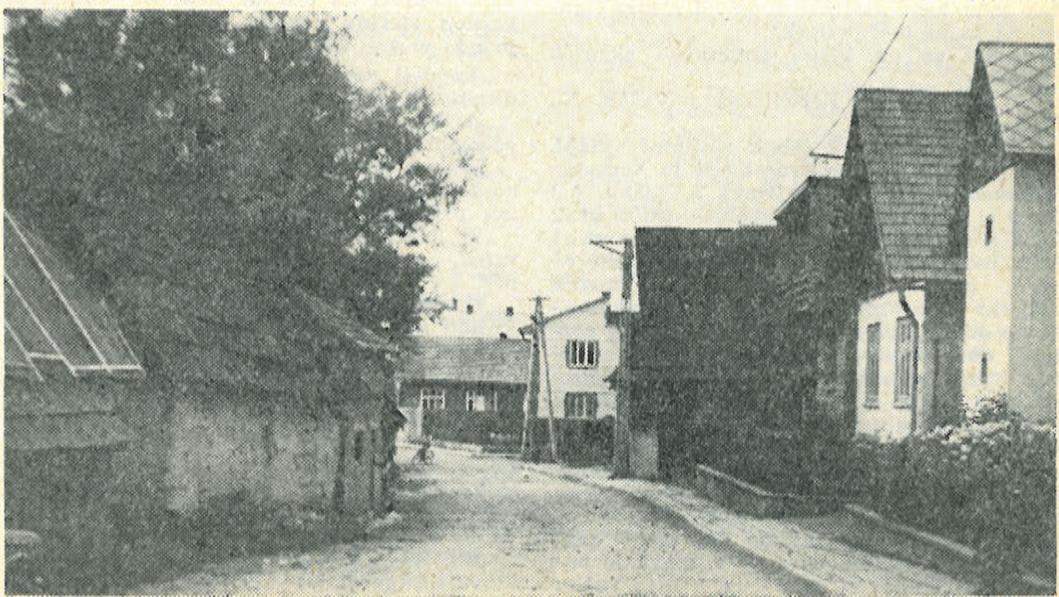

Foto: DS

EDUARD BASS

CIRKUS HUMBERTO

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Pan Selnicki dostal svou láhev johanniského.

Nebylo to tak jednoduché. Především se stalo, že jednoho dne hlásil Hans řediteli, že Vašku je „fit“ pro manéž.

„To se ví,“ dodával k tomu na vysvětlenou, „na voltiži to není, ale při obyčejném vystoupení v sedle nám ani držením těla, ani vedením koně neudělá žádnou ostudu.“

Berwitz kývl hlavou a v první volné chvíli poručil, aby Vašku na Mary přijel k němu do manéže. Vašek pochopil, že se něco děje, ale byl tak hrド na své jezdění, že bez rozpaků vsedl na bandurka a vjel rychlým kusem do manéže. Na tři kroky před ředitelem zarazil Mary a salutoval. Berwitz s bičem v ruce kývl a dal rozkaz, aby jel krokem vlevo kolem. Vašek zabočil k pistě a jel. Mary šla koketně jako tanečnice a Vašek na ní se ani nehnul. Berwitz křikl: „Krátký klus! Allez!“

Vašek se lehce nahnul, stiskl lýtka a kobylka začala pružně ubíhat.

„Dlouhý klus! Allez!“

Rychlost z zvětšila, Vašek nachýlen vpřed seděl jako přibit.

„Cvalem! Alez!“

Neviditelné stisknutí kolenou, sotva postřehnutelný pohyb těla, a Mary vyrazila oběma předníma nohami vpřed. Berwitz se díval, jak je Vašek „zašlápnut“ do třmenů, jak pérnuje při mírně se vlnících skocích, a sledoval údery kopyt.

„Krátký klus! Allez!“

„Obrátit a vpravo — allez!“

„Polou vpravo krokem — allez!“

„Vlevo kolem, eva, allez!“

„Stát!“

Vašek zarazil prudec běžici Mary a přidržel na místě v plném napětí, zadní nohy trochu podsazeny, krk ohnut, všecky svaly rozehrány. Berwitz se obrátil k bráně, kde stál Hans, a pokýval spokojeně hlavou. Pak ukázal Vaškovi, že může odjet, a popošel k Hansovi.

„Ano, Hans. Vašku může před publikum. Jak toho koně zastavil a udělal s ním figuru, na to by měl potlesk.“

Nazítří se na tabuli povinných zkoušek objevilo:

„V 9.20: Helena Berwitzová a Vašku. Na Miss a Mary.“

Vašek se před tou tabulí náramně vytáhl. A znova a znova se vracel čist to kouzelné oznamení: Helena Berwitzová a Vašku. (...) Mnul si ruce na báječné evoluce, zatím však úkol, k němuž je cvičil ředitel, byl nesmírně jednoduchý: Vašek s Helenou měli společně přijet, pozdravit obecenstvo, obejet manéž společně jako v promenádě, u brány se obrátit ke středu, na protější straně pisty se rozdělit, ona vpravo, on vlevo, a když objeli celý kruh a znova se sešli, měli se společně vrátit k bráně a udělat místo pro nástup slona. Pak spolu s ním měli dojet do středu, ukázat na něj, uklonit se a obloukem odjet. Bylo to opravdu jen uvedení tlustokožného obra, ale Vašek i to přijímal jako nejdůležitější aféru svého života.

K jejich zkouškám začala docházet i paní Berwitzová, aby jim upravila a urovnala pohyby. S Helenou si byla jista, kdežto Vašku

byl v očích Anežčiných zdravý vesnický řimbuch, který dá asi mnoho práce, než se ohubuje k úhlednému pohybu. K jejímu velkému překvapení zdravil však Vašek neviditelné obecenstvo s dokonalou gradezzou — vytrvalé Roméovo cvičení desaterých reverenci naučilo chlapce s hladkou jistotou zvedat klobouk a kreslit jím ve vzduchu elegantní křivky, než v ruce nazad prohnuté dospěl až do nejnižší polohy. Ředitelka byla nesmírně spokojena. Bylo rozhodnuto, že pro Helenku se pořídí široká zvonová sukně ze žlutého taftu, upjatý černý živůtek se žlutou růží a široký slaměný klobouk. Hoch měl mít štíkové sedě dlouhé kalhoty, krátkou černou přiléhavou kazajku, široký bílý límc přes ni a černý nízký cylindr s plochým okrajem. Pak ještě byl přizván pan Selnicki, aby pro jejich výstup určil muziku. Koukl se a prohlásil: „Guliver mezi trpaslíky — jak jsem to předem řek. A až půjde slon, tak to budou fagoty.“

Hans vytrvale sledoval všechny přípravy. Šlo přece o jeho odchovance i o koně z jeho stále. Přitom do poslední chvíle nevěděl, k čemu to je. Teprve když Berwitz dal rozkaz Arr-Šehirovi, aby přivedl slona, vyděl Hans, že to je entrée. Dival se na zkoušku, šlo to na první ráz dobré, ale když poníci provedli svůj úkol, stala se neslyšchaná věc: Hans se vrtíl do manéže, ačkoliv ředitel ještě neskončil zkoušku. Berwitz se zamračil a stiskl bič, aby jím po Hansovi svíhl. Ale Hans mával rukama a křičel: „Chyba! Chyba! Úplný omyl!“

Berwitz strnul nad tou držostí, ale Hans rozčilen vyhrkl:

„To entrée nemá žádný závěr, pane řediteli, jen se na to koukněte! Copak je pro jezdce nějaký závěr mávnout kloboukem? A Vašku je jezdec, pane řediteli, a Helenka je jezdyně prima!“

Berwitzova tvář se zatáhla jako mračenem. Bič v jeho pravici se pomrskával. Ale ředitel se ještě ovládal.

„Co to říkáš, Hans?“ otázał se ledově.

Arr-Šehir na slonu, ředitelka za pistou, pan Selnicki na estrádě ustrnuli. Věděli, že každou vteřinu nastane výbuch. Ale Hanse nebylo možno udržet.

„Ty děti nemají žádný odchod, pane řediteli! Ty děti si zaslouží jezdecký závěr!“

„A co to má být?“ Berwitz se jen stěží přemáhal.

„Koně musí nakonec vedle Binga pokleknout! Pokleknou na pravé koleno! A k tomu patří poklonu!“

„Ty blbče,“ začal se uvolňovat Berwitzův vztek, „copak Mary a Miss umějí pokleknout?“

„Umějí, pane řediteli,“ sípal Hans, „jako bůh nade mnou, umějí, všechni čtyři posinci to umějí, vždyť už je to učim šest neděl!“

Ředitel se několik vteřin dival nepohnutě do tváře stájníkovi. Pak se otočil k Anežce.

„Madam,“ zvolal hlasem, jako by vydával zákon na hoře Sinaj, „ohlašte v kanceláři, že kočí Hans má pokutu pět marek za nedoveněně vkořenění do manéže.“

Pak se obrátil směrem k bráně.

„Arr-Šehir, Helena Berwitzová a Vašku znova nastupují. Cvičí se závěr. Cvičení řídí

kočí Hans. Pane kapelníku, bude potřebi změnit hudbu.“

„Hudba se nezmění,“ obrátil se pan Selnicki nahoře k muzikantům, „jen se po těch fagotech udělá tuš do F dur. Děkuji vám, pánové, můžete jít.“

Dole v manéži stál Hans a bylo mu horko i zima. Tohle jestě v životě nezažil: dostat pokutu a zároveň být komandován k cvičitelství. A hle, tu jde direktor přímo k němu a odevzdává mu šambriéru! Hans ji bez slova přijímá, hranatě se ukloni, popo jede do středu manéže. Hans neví, jak začít. Křečovité sevře bič, a tím se mu najednou sama ruka dá do pohybu a bič třikrát zapráská do prostoru. Nejhorší je překonání, Hans kívne do brány:

„Helenko, Vašku, prosím ještě jednou nasadnout. Ty, Arr-Šehire, ještě ne, počkej chvíliku. Allez!“

Helenka a Vašek vjíždějí pomalým krokem.

„Stát!“ zaveli Hans. A pak si stoupne mezi obě děti a ukazuje jim, jak mají pravou nohou naznačit zvířeti pokleknutí, jak mají povolit uzdu a nachýlit se v sedle dozadu, aby změnily koni rovnováhu a udělaly si zároveň pozici pro parádní pozdrav. Děti to zkouší a Hans tiše domlouvá koním. Mary a Miss mrkají, ale chápou. Při čtvrté zkoušce jdou bezvadně na koleno, s levou nohou nataženou vpřed, s hlavou skloněnou k půdě; a děti provádějí pozdrav obecenstvu. Pak se vevali do brány slon Bingo a všecko se to opakuje s ním. Povedlo se to na první ráz. Paní Berwitzová zatleskala.

„Bravo, Hans!“

Čtyři opakování, pět, osm, deset — pokleknutí jde bezvadně, oba koníci pohazují při návratu hlavami, je v nich probuzena ctižádost hry a produkce.

„Bravo, Hans,“ opakovala Anežka vstupujíc do manéže, když kočí všecky propustil. „Je to teď opravdu mnohem hezčí. Budu to hlašit řediteli.“

Vzala si bič a zamířila k ředitelskému vozlu. Berwitz tam nebyl, nýbrž Frans, který si přišel pro přesnídávku. Povíděl jí, že Peter je v účtárni, a že tam právě za ním přišli trpasličí Mittelhoferovi se stížností.

„To si vybrali pravou chvíli,“ zasmála se Anežka. „Dnes jim to může zlámát vaz.“

Berwitz šel ze stanu opravdu zle rovněž. Takové vpadnutí do zkoušky, jakého se dopustil ten starý trulant Hans, porušovalo všecku disciplínu. Jak by vypadal cirkus, kdyby v něm zanikla kázeň? A pak to s tím závěrem. Petr Berwitz se naučil pozorně naslouchat řečem a názorům svého personálu, protože velmi často z toho vytěžil znamenité věci. Ale hrozně nerad by projevil, že to nejsou jeho nápady. Ríkal si, že má vlastně právo na všechn rozum svých podřízených. Nese za ně odpovědnost, když něco vyvedou, proč by neměl mít slávu, když vymyslí něco chytřého?

Ale tak, jak to dnes provedl Hans, to bylo neslyšchané a nemožné. Celá kupa lidí viděla a slyšela, že on, ředitel Petr Berwitz, nastavil číslo, které nemělo dobrý závěr, a že ten koňák, ten kočí měl lepší nápad než on. Rozebral-li si to pořádně, musel si přiznat, že v tom vlastním, cirkusovém kumštu přinesl sám velmi málo nového. Ale Petr došel cirkus do velké linie — kolikapak podniků v Evropě se s ním může měřit? Co na tom, že přijímá cizí podněty ze všech stran — od Anežky, od Gaudeama, od Selnického, od Gambiera, od Kerholce, od Arr-Šehira a teď třeba i od kočího Hanse: co by jim všem byly platny jejich nápady, kdyby nebylo jeho, který je uskuteční? Však se každému za jeho myšlenku dovede odměnit, myšlenku lze bohudíky zaplatit a jsme si kvíti, ale uskutečnit myšlenku, na to tu musí být jeho vůle a jeho možnosti, a tak přece jen je on, Petr Berwitz, nejdůležitější osobou v podniku.

Trochu ho to uvažování nakonec uklidnilo, ale kus uražené pýchy a ještěnosti zůstal zjítřen. A v té jeho najezenosti přistoupil k němu trpaslík Mittelhofer a žádal ho o váz-nou rozmluvu.

„Tys mi zrovna přišel vhod,“ blesklo Petrom v hlavu, „jako pod nůž.“

Kresba: A. Fedakova

Ale navenek jen přivětivě kývl a řekl: „Račte se mnou do úctárenského vozu.“

Kdyby byl pan Mittelhofer lépe znal životního Berwitzze, byl by se měl velmi na pozoru před tím „račte“. Když začal Berwitz své zaměstnance oslovovat „račte“, a projevovat přemíru zdyřilosti, všichni věděli, že v něm doutná zlo, a každý se raději hleděl uklidit.

„Račte si prosím sednout,“ řekl Berwitz Mittelhoferovým ve voze. „Co si ráčíte přát?“

Pan Mittelhofer sputil zkrátká a zprudka, že Cirkus Humberto vjíždí teď do alpských zemí, kde oni mají velké renomé, a že jim tedy záleží na plném uměleckém sukcesu. Ale to není možné, tančí-li na cizí hudbu. Kompozici, kterou si sami přinesli, tu dávají hrát slonovi. Takové znehodnocení je urážlivé a nesnesitelné, a manželé Mittelhoferovi tedy rezolutně žádají, aby jejich číslo bylo odděleno od sloniho a aby se jim hrála jejich originální hudba.

„Prosím,“ řekl Berwitz, „ale ráčte si být jist, že na jiném místě budete mít alespoň stejný sukses, jako máte nyní?“

„Na kterémkoliv místě,“ vyskočil trpaslík podrážděně, „budeme mít dvojnásobný sukses, když budeme mít svou hudbu. Nemám pravdu, Emilko?“

Paní Mittelhoferová rozhodně přisvědčila. Ředitel zůstával stejně zdvořilý jako dosud, jen jeho pohled byl chladný jak tulich.

„Ráčíte navrhovat kterémkoliv jiné místo. Prosím. Ale co když se ukáže, že na tom jiném místě budete úplně bez úspěchu?“

„To je vyloučeno, pane řediteli. Dejte nás kamkoli, ale dejte nám naši původní skladbu.“

„Ale co kdybych měl přece pravdu a sukses se nedostavil?“

„Pak prosím,“ a pidimužik byl všecky rudy, „pak by to prosím znamenalo... bez urážky prosím... že čisté umění nepatří do cirkusu... a my bychom s dovolením... byli nuceni považovat smlouvu za neplatnou.“

„Vy tedy ráčíte být názor, že kdybyste neměli sukses na kterémkoliv jiném místě pořadu, považujete smlouvu za neplatnou. Tím ráčíte předpokládat, že i já ji mám považovat za neplatnou?“

„To je samozřejmé, pane řediteli.“

„Hm, o tak důležité věci by bylo třeba sepsat dodatek k smlouvě, aby nebylo pak sporů. Ráčíte zajistě souhlasit?“

Pan Mittelhofer přikývl a Berwitz zavolal Steenhouwera, který se před chvíli vrátil.

til a jedl v rohu kus chleba se sýrem. Mittelhofer sebevědomě podepsal. Berwitz k tomu naškrábl svou šifru.

„Dobrá,“ pravil vzpřímuje se proti trpaslíkovi. „Jsem rád, že jsme se dohodli bez soudu. Zítra budete tančit při své původní hudbě a vystoupíte jako první číslo v programu.“

„Ach,“ vykřikla paní Mittelhoferová, „to není možné!“

„To byste nás zabil!“ zavolal Mittelhofer.

„Lituj. Smlouva praví: na kterémkoliv místě. Pořad uručí já. Tím je to vyřízeno. Poroučím se. Frans, otevři panstvu dveře.“

Byle to, jak Berwitz poručil. Dříve než do manéže vjela divokým tryskem „římská jízda“, ba dříve než se ozvaly obvyklé zahajovací fanfáry, vešeli do manéže oba liliputáni a začali tančit. Lidé se ještě hrnuli plnými proudy do hlediště, přelézali stupně, hledali místa, volali na sebe, kupovali programy. Opona u brány účinkujících byla ještě zastřena, celé číslo vypadalo jako nějaký ubohý zbytek ze zkoušky nebo z předchozího představení. Mittelhoferovi zatančili jednou, podruhé, potřetí. Hlediště hřmotilo a potlesk se neozval. Kapelník držel ruku připravenou pro tuš, ale snad poprvé v cirkuse sklopil a odložil taktovku.

„Totálně odsmrděli,“ ušklíbl se k muzikantům.

„Já ti dám sukses!“ řekl v téže chvíli Berwitz, který stál ještě v civilních šatech u vchodu mezi obecnstvem. Pak se podivil nahoru k Selnickému: „Začínáme! Fanfáry!“

Trubky, trouby a tympány zahlaholily, opona se rozhrnula, dvě koňské hlavy s hvězdou na čele se objevily za ní. Berwitz rychle odstoupil a chytil Kerholce: „Řekni Vašku, ať se připraví. Pojede dnes s Helenkou entré k Bingovi.“

Och, byl to pro Vaška den slávy a blženství! V přestávce vybral se lvičetem o nějakou marku méně, protože byl posedlý strachem, že se včas nepřevlékne do těch krásných šatů, které pro něho připravili. A jak sbíhal po schodech, měl ke všemu to štěsti, že dole narazil na pana Mittelhofera s paní, kteří s kufříky v ruce velmi kysele odcházel, s nikým se tu ani neloučíce. O, s jakou radostí jim Vašek vysekli velkou poklonu číslo čtyři, jak zatočil před nimi cylindříčkem a šoupal nohou v lakovaném střevici! Ještě na tři schody si povyskočil, aby je viděl, než zajdou, a pořád mával klo-

boukem a volal: „Farewell! Mit Gott! Alez! Šťastnou cestu! Stia beno! Adios! Glückliche Reise! Nejedl, nepil, třetí den pošel.“

A hned z toho přešel do zpěvného:

„Trpajzlik, trpajzlik,
nedosahne na majzlik!“
což si prozpěvoval, ještě když nasedal pod Hansovým dholem na Mary.

První vystoupení direktory dcerky a zájem o Vaška přivábily kdekoho ke vchodu do šapító i ke bráně. Orchestr hrál nástupní pochod o jednu trubku slaběji, protože Karas to nevydržel a dovolil se kapelníka, díval se dolů, jak to Vaškovi dopadne.

Nemusil mít žádný strach o výsledek. Vašek šel před publikum s nesmírnou kuráží a jeho osmahlá klukovská tvář pod šikmo nasazeným cylindříčkem okamžitě si získala diváky. A Helenka vedle něho vypadla jako velká dáma en miniature, půvabná postavička křehounké krásy. Obě děti si vedly znamenitě a jejich pozdravná gesta měla dokonale vlnou linii vyspělé grandezy.

„Sluší jim to,“ řekla Anežka Berwitzová, „od podzimka dáme Helenku v Hamburku do taneční školy.“

Bingo ještě nikdy nebyl uvítán takovou salvou potlesku jako teď při figuře, kterou vymyslel Hans. Petr Berwitz si spokojeně mnul ruce a ještě než se program skončil, poslal Selnickému sliběnou láhev.

Nejblaženější vedle Vaška byl dobráký Hans. Jenže po představení přišla na něj chmurka. Byl zrovna den gáže. (...) Placimistr Kerholec po představení a po úklidu vyuvolával jednotlivé zaměstnance, ale kočí Hans se neobjevil. Zalezl raději, aby neslyšel o té pokutě. Nicméně Kerholec ho dal vyhledat; a když se konečně objevil, četl mu z výplatní listiny:

„... sráží se pokuta 5 marek, vyplácí se odměna za nacvičení závěru s poníky 10 marek, činí připlatek 5 marek...“

Nezbytný důsledek toho byl, že Hans pozval Kerholce, Karase otce a Vosátku na pivovar, aby se šťastný Vaškův den oslavil. Vašek zůstal po večeři jen s Burešem a Malinou sedět u maringotky.

„A co vy jste tomu říkal, strejčku Malino?“ zeptal se hoch, nemoha se nabažit vyprávění o vzrušující události.

„Co ti mám říct?“ odtušil staroch. „Jel jsi to jako ten Horýmir z Bubna.“

Vojvoda A. Ráczka vyznamenáva hasičskú zástavu Zlatým odznakom hasičského zväzu

NOVÉ AUTO A ZÁSTAVA NA STOROČNICE

Pluk. J. Strojny odovzdáva kľúče od nového auta šoférovi. Fr. Šumovi

V

ýznamnou udalosťou v živote krempaškých hasičov bol hasičská a celobecná slávnosť 17. júla t.j. V tento deň totiž uplynulo sté výročie existencie krempaškého Dobrovoľného hasičského zboru. Pri tejto príležitosti hasičský zbor slávnostne prevzal zástavu a nové bojové hasičské auto. Dôvod na oslavu mal aj predsedu hasičského zboru Jakub Paluch, v rade požiarников si vysúžil už 60 rokov.

Slávnosť sa konala pred budovou hasičskej zbrojnice za účasti všetkých obyvateľov obce a viacerých hostí za pekného letného počasia. Chlebom a soľou uvitali Krempašania nowosádzského vojvodu Antónia Ráčku predstaviteľov Vojvodského hasičského zväzu Józefa Strojného a Ryszarda Aksamita z Nowého Sącza, predsedu gminnej národnej rady Władysława Chrobaka a náčelníka gminy Józefa Kasprzyckého. Slávnosti sa tiež zúčastnili zástupcovia gminného hasičského zboru z Nowého Targu, gminného družstva z Krempáčov a delegácie požiarников z okolitých obcí.

Ako to už býva zvykom, slávnosť sa začala nástupom požiarnických jednotiek, hľásením, odohraním štátnej hymny a vystýtaním štátnej vlajky.

Príležitosťny prejav prednesol tajomník krempaškého zboru požiarников Jakub Kacímarčík, v ktorom medziiným pripomenoval storočné dejiny zboru a jeho výsledky. Keď najhlavnejším úspechom zaráta skutočnosť že za posledných štyridsať rokov neboli v Krempašoch žiadnen požiar zapričinený nedbalosťou občanov, nepozornosťou alebo nedodržiavaním bezpečnostných predpisov. V roku 1979 došlo sice k zapáleniu sa šopy od úderu blesku — povedal — avšak vďaka po-

hotovosti hasičov i pomocí harcerov sa požiar podarilo lokalizovať v priebehu niekoľkých minút.

Hasičskú zástavu z rúk predsedu Gminnej národnej rady v Nowom Targu Władysława Chrobaka prevzal veliteľ Albín Paluch, ktorý ju odovzdal vlajkonosičom. Hasičskú zástavu dali vyhotoviť krempašskí občania bývajúci doma a v Spojených štátach.

Kľúče od nového auta, ktorého hodnota prevyšuje osiem miliónov zlôtich, odovzdal plukovník Józef Strojny šoférovi krempašských požiarnikov Františkovi Surmovi. Naštartovanie auta a krátké zapojenie húkačiek bolo iba symbolickým vyjadrením hasičskej pohotovosti.

100. výročie bolo tiež príležitosťou pre bilancovanie a ocnenie najzaslúžilejších požiarnikov. Popredným jubilantom bol Jakub Paluch, ktorý v požiarnickej službe prepracoval celých 60 rokov. Už ako 18-ročný mládenec sa stal požiarnikom. Dlhé roky bol veliteľom zboru a od roku 1984 je jeho predsedom. Jeho zásluhou sú Krempašania silnou, vždy pripravenou, dobre vybavenou a uznávanou požiarnicou jednotkou. Dostal rezortné vyznamenanie a čestné uznanie od nowosączského vojvodu, ako aj vecné dary. Vyznamenania a diplomy dostali skoro všetci hasiči, aj ti, ktorí sú už vo výslužbe, lebo každý z nich mal svoj podiel na protipožiarnej ochrane a bezpečnom živote v Krempachoch.

S príhovorom vystúpil aj nowosączský vojvoda Antoni Rączka. Zdôraznil predovšetkým všeobecne známu aktivitu Krempašanov, ich pracovitosť, čoho dôkazom je 'dnešný stav obce a požiarnického zboru. Hasičom poprial, aby svoju výzbroj nikdy nemuseli využívať na hasenie požiarov, iba na cvičenia.

Záverečné slovo prednesol dojatý dôstojný jubilant Jakub Paluch. Poďakoval obyvateľom Krempach za ich doterajšiu prácu a podporu požiarnického zboru a požiarnikom za ich prevenčnú činnosť.

Oficiálnu časť slávnosti uzavrel pochod požiarnických jednotiek, ktorým do kroku hrala dychovka z Krempach pod taktovkou Jána Kalatu.

Kvôli spravodlivosti treba zdôrazniť, že celá slávnosť bola výborne pripravená a nacielená. Všetky predpísané úkony — pochody, hlásenia, výstupy, pozdravy mali čosi z vojenskej disciplíny.

Oslavy 100. výročia Dobrovoľného hasičského zboru v Krempachoch sa skončili ludovou, veselicou, na ktorej sa zúčastnili mladí, ale aj starší obyvatelia Krempach a okolitých obcí. Bolo sice trochu tesno, ale veselo a spevom i tancom nebolokonca kraja. Ešte v pondelok sa niesli dozvuky zábavy.

Požiarnickí velitelia zdravia nastúpené jednotky

Vedľa tribuny na lavičke sedia ti najzaslúžilejší

Obyvateľia Krempach so záujmom sledovali hasičsku parádu

Text a foto: DOMINIK SURMA

ANTON HABOVŠTIAK

MACOCHA (3)

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

V ten rok si Barancovci zorali čosi sami, dačo pomohli aj pribuzní z Dlhéj Lúky, ti doorali aspoň zvyšok.

„Ale či vziať, čo sme zasiali?“ stareli sa deti. Magda i Maťko sa šli viackrát pozriet s nádejou, že sa predsa niečo zazelenie aj na ich roli. A siatia vziaľo, nasklamali sa...

„Ani čo by vláčiky po jednom zrnku saďili ten ovos, taká im rastie úroda, ukazovali ľudia na Barancove role obsiate zrnom z Maťkovej hrsti. Deti sa radovali zvesti o dobrej úrode i macocha uznanlivo prikyvala hlavou.

„Len kto nám skosi lúky? A čo si počнем, keď nastane žatva?“ doťahla nová stárosť hned po jari.

„No ved' Maťko...“ pripomenula Magda. „Kto vládze zorať i siat, musí vedieť aj skosit a zožať.“

„Ale dvanásťroční chlapci ešte nekosia,“ namietal Maťko.

„Ktorý ako... Keď treba, musia sa kosiť chytí aj taki.“

„Lenže si neviem kosa pokutu...“

Starý otec ti ju naostrí. Ten ti vykuje kosa, ako ani jeden chlap v dedine. A starec bol naozaj rád, že môže chlapcovom pomôcť aspoň v tejto veci. Deň za dňom mu vyklesal čo len dve kosa, aby šla lepšia robota.

A keď mu ich odovzdával do rúk, so smútkom sa akoby ospravedlňoval:

„Vďačne by som ti, chlapče, pomohol, ale dobre vieš, že už nezájdeme na pole. Ani stáť na nohách dlhšie nevládzem. Ešte štastie, že môžem do ciene k hoblici.“

„To nič, aspoň mi takto pomôžete,“ uspokojoval ho vnuk.

Maťko dačo skosil a macocha i s dievčatmi zhrali, cez žatvu zas viazali snopky a kládli ich do kôpok. Ale všetko skosil nevládal, na takú robotu dvanásťročný chlapec ešte nedorastol. Macocha mu musela nájsť pomoc, inakšie by si nedali rady. Nikto však nemal chut pomáhať zadarmo. Ak ľudia nezacitili odmenu, nedotkli sa ich roboty, bez pláce sa pomáhať nikomu nechcelo.

„V dome treba mať aj peniaze, bez nich sa nezaobídze,“ pripomenula raz macocha deťom. Všetci sa musíme uvíjať. V lete budeme zbierať huby, v zime priať a tkať plátno i koberce. A prasce musíme chovať, z nich treba prisporiť groš do domu.“

Za hubami sa rozbehla najprv macocha. Dobre si poprežala pole i vyhľadávala miesta, kde by mali najskôr rásť. A s prázdnymi rukami domov jakžiiv nedošla. Na chrbe doniesla toľko húb, koľko vládala uniesť.

„Teraz ich budeme krájať,“ povedal deťom. „Este dnes sa musia sušiť. Bola by ich škoda, keby sa pokazili.“

Ale na huby nechodila sama. Do hľadania zaúčala aj deti, leto čo leto ich potom aj ony samy zbierali. Neraz keď sa brali za rána hrabáčky na lúky, Barancove dievčatá už niesli na chrbe košík s hubami. Macocha predávala sušené huby v meste, tie huby im rok za rokom veľmi pomohli. Toľko ich vždy nazbierali, že sa im predsa aspoň aký-taký groš ustavične miatol pomedzi prsty. A jeden rok ich ani nemuseli chodiť predávať. Raz sa u nich zastavil akýsi kupec a ten hned:

„Vraj máte huby na predaj...“

„A koľko že by ste radi?“ vyzvedala sa macocha.

„No ved' koľko máte, všetky zoberiem.“ A neprišiel iba raz, zastavil sa u nich viackrát a kedysi koncom leta im tak:

„Aj ja mám niečo pre vás. Pre dievčatá šatstvo a chlapcoví oblek.“

Macocha sa tomuto človekovi veľmi zaraďovala. Vždy zobrajal toľko húb, koľko mala po ruke i rúce zaplatil, nikdy sa s nimi nejednal. A predsa jedného dňa ich prestal navštievať. V dedine sa našla zlá duša, čo sa im začala vyhŕázat!

„Udám vás, že obchodujete na vlastnú pásť. Kupujete a predávate bez toho, že by ste platili daň. Neminiť vás pokuta.“

Chlap z mesta sa bránil, presvedčal zlomyseľníka, že tovar nekupuje pre peniaze, ale iba preto, aby pomohol sirotám. Za nič na svete by nechcel na nich zarábať. Ale neprajník neustúpil, a tak človek z mesta napokon už neprišiel. Bál sa, že obidve stránky sa dočkajú skôr škody ako osohu.

„Ech, škoda toho kupca, veľmi nám pomohol,“ smútila za ním macocha. Huby však neprestali zbierať ani potom, len s predajom mávali väčšie starosti. Znova sa museli s nimi kde-kade vynukovať a neraz predávať aj za čo za to, len aby bol v dome groš. Vtedy macocha usúdila:

„Najhorší človek je farizej a závistník. Taky ľudom najviac ubliží, nešiane ani srotu.“

Deti sa s oraním a siatím neustávali nadarmo. Macocha sa priznávala, že mali krajšiu i lepšiu úrodu ako iné roky. I zemiaky sa im urodili, a keď z hrady priviezli aj pekné hlávkové kapusty, tri staršie deti si pomysleli:

„Objedze v dome nebude, ale hladom už neumriem. A macocha na to pripomenula, na čo sa nesmelo zabudnúť:“

„Príde zima, musíme si zaopatrí horu,“ tu jej prišlo na um, čo jej po Pavlovom pohrebe slúbilo predstavenstvo obce:

„Keď ti bude treba pomôcť, príď za nami! Urobíme, čo môžeme.“ Potom ako veľkú láskavosť ktorísi výborník navrhol, žeby nemuseli chodiť na obecné poriadky. Ale prezes ho chytrou doplnil:

„Hej, dobre vravíš! Barancova rodina sa oslobodzuje na jeden rok od obecných robot.“

Macocha túto úľavu vďačne prijala, iba to jej bolo veľmi rúto, že ju po roku nemine ani táto robota. Ved' chodiť na poriadky naozaj nemala čas a neplnoleté deti to poslat nemohla, aj tak by ich neprijali. No hneď si aj požiadala, či by jej nepridelili dačo z hory. Len aby to bolo bližšie k dedine, nerada by bola, keby si musela furmanu najímať. Predstavenstvo obce žiadosti vyhovelo tak, že v Holici nad dedinou si môžu nazbierať suché haluzy. A tak v jeseni sa deň za deň vybrali deti s dvojkolesovou károu zbierať suché palivo, aj nazbierali plné drabinky i viesli preplnený ručný vozík nadol do dediny. Tu Magda skričala:

„Julka, Julka odskoč!“ zvolala Magda. A vtedy poslúchla a dobre urobila, ten náklad ju mohol priváliť, slabšie dievčenské ruky ho nemohli zadrižať. Kadečo sa mohlo vtedy stať. Haluzie sa, pravdaže, zosypalo dolu brehom. Ak chceli dačo dovest domov, museli znova vytáhovať haluzy za haluzou i

pouklať vysypané palivo medzi drabinky. Vtedy Maťko sa rozhodol:

„Takto horu na zimu nenahotovíme. Na káre ju nemôžeme vozíť a treba nám dovest hrubšieho.“ Ktože raždím v zimných mesiacoch izbu vykúri?“

„A kdeže pôjdeme, keď môžeme brať iba haluzy z Holice?“

„Zájdeme na Dielec... Za starým cmetierom je dosť bučiny, doveziem radšej na voloch. Aj iní tak robia.“ Maťko bez rozpakov zapriahol voly a hybaj na nich po palivo. Ako sa len macocha potešila, keď videla, že sa o čosi vedia už postarať aj samy deti. Dlho sa však neradovala. V dedine sa nášiel závistník, čo chytrou oznámi obecnému predstavenstvu, že Barancovi brali horu, kde im nedovolili. A za to bol peňažitý trest.

„Dvadsať korún musíte zaplatiť obecnému výboru,“ hľásil jedného dňa macocha zháňač. „A zaplatiť treba hned, nebudú čakať.“ Ale macocha nešla, odmietla zaplatiť. Veď horu jej slúbili, sta kde si môže z nej nabrať. A brali vraj iba odtiaľ, kde aj iní zotíinali. No zháňač prišiel znova, vyhrala sa:

„Ak nezaplatíš, vezmeme ti dačo z domu, predáva sa ti voz alebo daktorý chvost z maštale.“

Macocha zacitila, že sa trestu nevyhnne, lebo akási čierna duša nechce ani len sirotátnik dopriať výhodu. Tých dvadsať korún bolo pre ňu veľa, ale predsa sa rozhodla, že pokutu zaplatí. Po šestáku a korunku kdekoľvek pozháňala celú sumu, a potom s hnevom, aký už dávno nemala v srdeci, páliala hore nižným koncom. Veľmi dobre vedela, na čo sú komu takéto peniaze. Vedno ich naskutku preprijú, prepláchnu si gágory. Lenže ani jeden z nich nebude zbierať suché haluzy, každý si radšej dovezie hrubšiu bučinu. Macocha vošla do miestnosti, premerala si očami obecnému predstavenstvu a hodiila medzi nich otázku:

„Tak naozaj chcete tie peniaze?“

„To je pokuta!“ ozval sa jeden z nich. „Keď ustúpime raz, pôjdete ta aj inokedy.“ Na to macocha vysypala zo seba:

„Ale, že sú to peniaze chudobnej vdovy, že som horkoťažko zozbierať ostatný groš, že siroti budú hľadovať, to vám nie je nič? Hlavná vec, že za ne môžete pálenčisko drúžiť! Ale nate si tie peniaze, nate! Nárite sa!“

Potom z vreckovky vysypala na dlaň kovové mince, — tých menších bolo, pravdaže, väčšina — s vrhla im plnú hrst priam do ich tvári. Ako najnepríjemnejší dážď sa im zosypali na hlavy. Na to s ešte väčším hnevom ako prišla, vracala sa domov medzi deti:

„Mamo, podte ocedí švábk! zavolala nánu Julka.

„A sama nemôžeš?“

„Bojím sa, že obarím...“ Macocha vzala hrniec, vyliala z neho vriacu vodu a začala miesať uvarené jedlo. A taký bol zvyk, že rovno zo šporáka sa nakladala na misku, aby sa mohla jest teplá, — horúca. Tu jedno z detí zavolalo:

„Viac nám dajte, viac! Veľmi sme vychladli.“

Macocha sa zvrátila, ruku vopchala do popola v peci a hrst z neho hodila do paracieho sa zemiakov.

„Teraz budete mať viac,“ vyhľkovala z nej v hneve, ktorý nevedela premociť. Deti zhíkli, také niečo im macocha ešte nevykonala. Až teraz, hľa! A nevedno, či sú aj ony na vine alebo ktosi iný...

Na druhý deň sa po dedine roznieslo, že macocha kŕmi deti populom.

Ked' prišla macocha do Barancov a keď sa deti zadávali na jej strnulú tvár i počúvali ako dáva všetkým rozkazy, hľadeli na jej kroky s nedôverou. Iba najstaršia Magda skôr pochopila, že macocha sa ide podobať lekárovi, čo chorým rozdáva horké lieky a tie jakžiiv nikomu nelahodila. Ale aj macocha zbadala, že sa s Magdou časom najskôr zblížila, preto jej raz povedala:

„Magda, keď budem zomierať, ty budeš pri mojej smrti.“

Maťko a Julka boli mladší, kažečo ešte nechápalí a keď vše museli užiť nechutnejšie pilulky od macochy, zmrazili sa im ústa, z očí sa začali gúľať slzy. Vtedy sa jeden i druhý pobrali k otcovovi, a keď sa aj ten pominul, hybaj k starému otcovovi. On bol ich náručou, tomu sa mohli vyžalovať. Starý otec ako vždy sedával v pocieni, v lete sa v nej beleli nové hrable i kosiská, inokedy zas vytáčal z dreva cifrované kúdele a vretená pre priadky, a zreparoval aj nejedno rozsypané koleso pre furmana. Hej, tam v pocieni sa rozprával s drevom a vnučencami — sirotami.

„Starý otec, vy musíte dlho, veľmi dlho žiť,“ dobiedza doň raz Maťko.

„Hej, hej, rád by som... Lenže ani jeden človek nevie dokedy mu bude horiť jeho sviečka. A tá moja, iste, iste... Ale ktožehovie...“ Ostatné slová mu zavŕzli v hrdle. Najskôr preto, že v jeho tele nadobúdali už prevahu iné sily, tie čo víťazia nad telom a pomaly, ale isto ho oslabujú. Rok po otcovej smrti siroty strávili Stredrý večer ešte vedno so starým otcom, ale pred jarou si Barancove siroty odprevádzali na cintorín a starého otca. Za päť rokov štýri pohreby, do večnosti im odišli najdrahšie osoby. Im sirotám už neostalo nič iba dušičky v tele a — macocha. Širočko myseli vypíti kalich horosti do dna, sedemdesaťročného starca neudržali pri živote ani Maťkove túžby, aby žil čo najdlhšie.

Ale ľudia sa už tomu ani nečudovali. Je ho srdce, čo sa unúvalo ešte biť pre tých, čo žili okolo neho, nevládalo vháňať krv do všetkých rodinných kútov. Tých ostatných päť rokov boli aj preň ako dravce, tie mu nedožili ani na chvíliku pokoja, až nakoniec padol aj on, tarcha života ho prignavia. Jeho smrť zacitila dokonca už aj najmladšia Číľka, čo jej šlo na piaty rok. Všetkých päť detí plakalo nad hrobom starého otca, v tej chvíli by sa boli nad nimi istotne aj najtvrdšie kamene zlutovali. Veď Široko-daleko nebolo sirot, čo by sa im rovnali. Ale aj macocha bolo za ním rúto, jej slová uveril ktokolvek, ak začul, keď sa priznávala:

„Škoda ho, mohol ešte žiť. Maťkovi počkal, i akýtaký groš prikotúľal do domu. A viac zarobil ako zjedol, i statok prihľadal, či sa nekole pri žlebe...“ Ale sa predsa nezdržala, aby hned po pohrebe nehodila delom výčitku do očí. Bolo v nej, pravdaže, aj čosi pýchy zmiešanej s bolestou:

„Nemuseli ste tak veľmi plakať za ním. Veď aj mne je rúto a nepläcem.“

Ale zato krvácalo aj jej srdce i ústa jej skrivil žiaľ, iba to nedala na sebe vidieť. Len v hlave jej virili myšlienky:

„Teraz ostáva načisto všetko na mne. Ak sama neudržím v rukách každú vec, uchmatnú ju ľudia i rozoberú čokoľvek sa dá odniest. Aj takí sú na svete, čo nikoho nesianujú, nezľutujú sa ani nad sirotami.“ A tu jej prišlo na um obecné predstavenstvo, ktoré podstatne menej dalo, ako slúbilo.

Macocha v tejto chvíli nebolo treba znova a znova vykladať, že sa jej dosiaľ v živote nič nezlepšilo, že ju čaká mnoho ľažkostí, že budúce roky života bude nič iné iba boj, dlhotrvajúci zápas o to, aby deti žili. A práve na nej bude všetko ležať, na ňu sa bude divať svet, či rodina zvíťazi alebo sa poddá nepriateľovi. Doteraz v Barancovom dome bol najväčší protivník smrť. Tak si o tom mysleli siroty i macocha. Preto raz Zuzana zdvihla oči kdesi nahor i zahľadela sa do neznáma a jej ústa šepkali:

„Ty smrť, zlútuj sa nadô mnou! Veď si v tomto dome už dostala dosť, azda aj viac ako treba. Nechaj nás žiť! Ak mi daš koho z týchto detí vezmeš, všetci ľudia si budú isti v tom, že je to moja vina. Veľmi fa o to prosím, zlútuj sa! A keď veľmi chceš, najprv si mňa vezmi, ale radšej potom, keď vykonám, čo treba!“

Po tomto odkaze smrťi macocha začala usmerňovať život každého pod strechou, čo patrila Barancovcom. Vše aj kdekoľvek poradila, ale spoliehala sa skôr na vlastné sily, ako na pomoc iných.

Najviac dôverovala Magde, veď bola najstaršia a rástlo z nej zdravé a pekné diev-

ča. Voľky-nevoľky však najťažšia robota pripadla Maťkovi. Tomu hned z jari povedala:

„Mato, ty začneš orat s Magdou vo Výhone. Už ti je trinásť skôr si dás rady ako vlani. A ty Julka začneš poháňať, Magda odide do služby. Do Hornej Vsi ju pýtajú.“

A tak v tú jar Maťko znova oral a sial, Julka poháňala, cez obed si ľahla medzi voly, hlavu si položila do ich srsť a sladko oddychovala, Magda už slúžila a macocha každý mesiac chodila po jej výplatu. Keď po niekoľkých týždňoch či mesiacoch pribehla domov, ktosi sa jej iba tak nevďojak spýtal:

„Akože ti tam Magduška? Iste sa veľmi trápiš v službe.“

„Joj, nie, tetko nie! Dobre mi tam, veľmi dobre! Ako si len oddychnem i najem sa. Nikdy mi tak nebolo.“

A naisto sa nechvánila, vravela iba pravdu. Doma nebolo času na oddychovanie a jedálava sa menej ako po ostatných domoch. Neraz jej prišlo na um, ako sa pretekali lizat aspoň topárku, keď sa zmútilo maslo. Vzácný im bol každý kúšik chleba, ten prijali od kohokoľvek, ešte aj od žobráka. A keď raz jedli gersňu zo spoločnej misky, jedno z detí ju prevrátilo, Magda chytrou zavrela:

„To nič, pozbierame ju z forštov. Zjeme takú, mat nebude nič vedieť.“ Tak aj bolo, dobre si to zapamätala. V službe jej neskúpili, to čo doma najviac chýbal, v Hornej Vsi mala každý deň. Macocha všetko rýchlo vybadala, preto jedného dňa oznamila Magde, sotva si sadla za stôl:

„Teraz pôjde na tvoje miesto Julka, nech aj ona zmocnie. I jej treba viac zjesť a tam si aj skôr oddychne.“ Macocha v mestečku všetko vopred dohadla, domáci súhlasili. S Magdou i Julkou boli spokojní, vraj také robotnice treba pohľadáť, spomenuli viackrát medzi ľudmi. A tak do mestečka odišla slúžiť raz jedna, potom zas druhá. Vždy vtedy, keď sa macoche zdalo, že sa tá, čo je doma, priveľa narobila a že jej treba poloviť. A len toľko povedala:

„Teraz pôjdeš do Hornej Vsi ty, a Magda sa vráti, keď je mocnejšia.“

Macocha ako dobrá gazdiná si bola istá v tom, že ako iní tak ani v ich dome sa nezaobídú bez toho, aby sa neprikotúľal groš do ich gazdovstva. Jedna z jej túzob bola, aby dievčatá mali na sebe čo najsúcejšie šatstvo.

„Vždy vás budem pekne obliekať,“ povedala delom. Po oblečení vás nesmie nikto poznať, že ste siroty. Aj čisto sa mi držte, za humnom je dosť vody.“ Myslela tým na potok, čo tiekol za ich humnom.

„Len keby k tým peniazom sme mohli Kresba: A. Fedaková

prísť! Tie nám veľmi treba,“ prehodila pred deťmi viackrát macocha. A na to vyhlásila:

„Kúpime prasnicu... Tú môžete i vy deti chovať. Hoci ktoré z vás jej môže zanesť žrat. Macocha mysla vtedy na sviu — plemeniu, ktorá môže mať aj tri razy do roka mláďatá, a take boli vždy čosi hodné. Barancovci boli v tom vo výhode, lebo v dedine takú prasnicu nebolo zvykom chovať. Lenže okolo mláďa bolo dosť roboty. Najhoršie bolo, že sa muselo každú noc dohliadať na to, aby nepodusila mláďatá, aby sa znezdrala na daktoré nepreválila a aby pôrča nezadusila. V tej chvíli treba bolo mláďa ratovať, vytiahnuť ho spod starej svine.“

„Julka, dnes budeš tý nocovať pri prasciach. Musíš miesto mňa, už by som nevládala aj tretiu noc.“ A tak deti nejednu noc strávili v maštali, neraz s nevyspatými očami vchádzali do bieleho dna.

Ale s tými prascami si veľmi pomohli, najviac groša im práve tieto zvieratá prispôsobili. Macocha sa chovu prasieci nevzdala, práve ony ich rok čo rok zratovali pred biehou. A tkala ľanové i konopné plátno, z nadrispaných handárov tkala koberec nielen pre seba, ale aj pre iných, ba priniesli jej tkat i z druhých dedín. Deti jej súkali zasievky, navájali nastrihané pásky z handier na vidlice, aby ich mala po ruke i bolo z čoho vyberať.

A tak u Barancov neprestal hrmot krosien ani potom, keď v iných domoch už dávno povynášali krosná do sypární. Macocha tkala za bieleho dňa i večerami, neraz i celú noc, takmer do rána nešla spať. Zuzana nepoznala oddych, lenže ani deti ho nemali. Preto jej vše dohovárali ľudia, čo videli svetlo v ich oblokoch dlho dcinci:

„Zuza, Zuza, a musíš sa takto trápiť, morodovať seba i deti. Mala by si chodiť včašie spávať. Azda nemusíš toľko...“

„Ved' hej, hej... Ale keď chcem, aby moje deti chodili oblečené ako iné deti. Ne ráda by som bola, keby mi dakti vydobili na oči, že nemajú matere.“

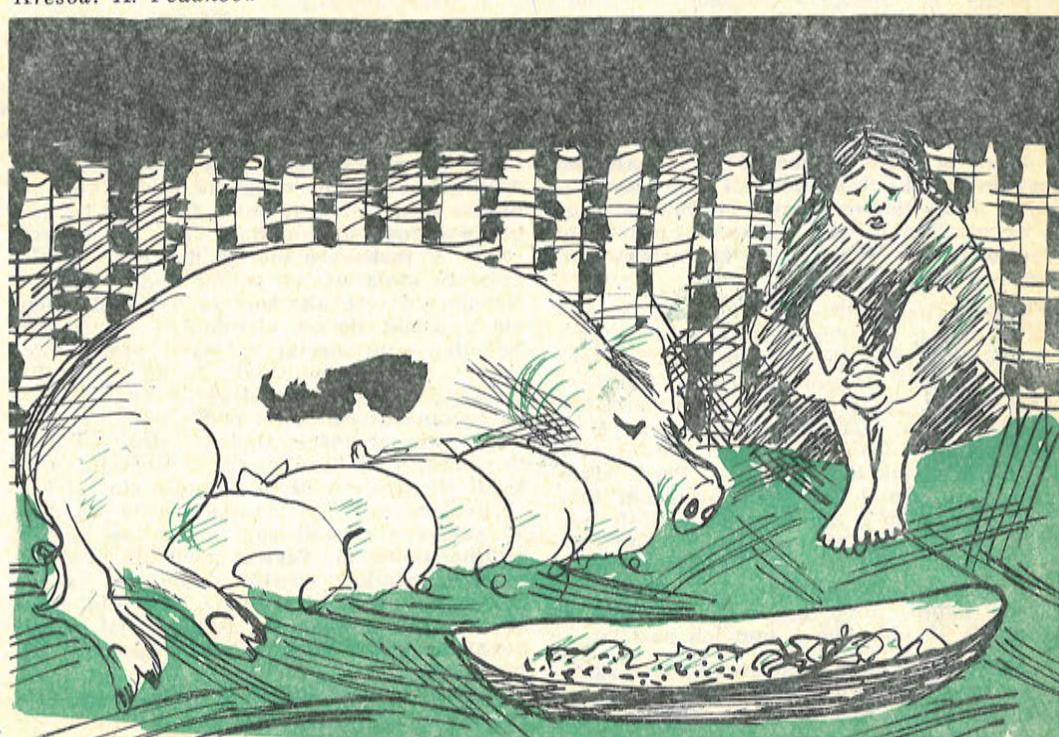
„Ale treba by ich bolo nechať, vybehať by sa mali medzi ostatními deťmi.“

„Dost sa ešte nabejajú. Pomaly mi vyrastú, pôjdu si svojimi cestami. Ale dovtedy sa o ne musím starat i zaodiet ich treba, nemôžu chodiť ako žobrácatá.“

No pritom macocha mysla aj na iné veci. Zuzana si checela nevlastné deti dobre povydávať, podľa nej sa nemali dostať do takých rodín, kde by znova museli biedu trieť.

„Veno im zaobstarám, keďže dieťa musí mať dôdavok.“

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

**Minister poľnohospodárstva,
lesníctva a potravinárskeho hospodárstva
Stanisław Zięba
Varšava**

Richtárska rada a vidiecky aktív sa v mene občanov Novej Belej obracajú na Vás, pán minister, s prosbou o pomoc v neprijemnej a bolestnej pre nás veci, ktorú predkladáme: z iniciatívy orgánov Vojvodského úradu v Nowom Targu, za podpory Podniku pre komunálnu výstavbu v Nowom Targu, vznikol návrh na vybudovanie oblastného smetiska na území dediny Nová Belá, na ktoré by sa zvážali všetky odpadky z Nowého Targu, Zakopaného, Rabkы a dedin z celej podhalanskej oblasti, t.j. z územia bývalého Nowotarského okresu. Pre toto hneď smetisko by sa zobraza orná pôda a lúky, pravdepodobne vyše 16 ha. Nowosądecké a nowotarské mestské orgány tvrdia, že nikde nie sú pre smetisko vhodnejšie terény, ako v Novej Belej. Opak je pravdou, t.zn., že vôbec nie sú vhodné pre smetisko, o čom svedčí ich poloha. Vysvetlím:

Územie navrhované pre účely smetiska je obklopené z dvoch strán prekrásnymi lesmi (rastú tam smreky a borovice), z tretej strany je riedky lesný porast a za ním orná pôda patriaca dedine Lopuszna. Z poslednej strany je pole otvorené smerom k našej dedine vzdialenej asi 1,5 km. Tri kilometre vzdialou čiarou od tohto miesta je budova veľkej czorszynskej priehradky, ktorá má byť obklopená čistými priestranstvami (pôda je tu prieplustná a všetky znečistenia preniknú pôdu do Dunajca). To je stručný obraz nášho terénu. Toto územie je jedným z najkrajších základí Podhalia, Spiša a Oravy. A možno preto je vhodné pre smetisko, že je to spisská zem? Okrem toho jeden rolník má na tomto mieste takmer celý svoj majetok (okolo 3 ha pôdy). V prípade realizácie návrhu celá jeho rodina bude zbavená prostriedkov na živobytie, pretože žije z polnohospodárstva. Dodnes nevieme, za čo nám má postihnutý taký trest, za čo máme byť nemilosrdne potrestani, lebo ako ináč nazvať permanentné vyvážanie smetí, domácej špiní, jedným slovom rôzneho svinstva z miest, mestečiek, sídlisk s snáď aj z iných dedín na naše územie? Alebo je to móda

Naša dedina úspešne plní hospodársky plán. Nikto nenájde ani jeden štvorcový meter úhorov, ako sa to stáva v iných dedinách a najmä v Nowom Targu, kde je vela pôdy zle obhospodárené alebo ležiacej úhom (vidieť to z cesty vedúcej do Nowého Targu).

Ked' ceny stúpajú a sklady sú prázdne

Dnes chcem napísť o fažkostíach, aké má naši krajania rolníci. Stažujú sa, že z roka na rok sa zhoršuje zásobovanie strojmi a náhradnými súčiastkami. Žiaľ, je to pravda, že je stále menej poľnohospodárskych strojov a súčiastok. Rolníci majú staré stroje, ktoré sa často poškodzujú a nemajú ich čím opravovať. Napríklad už tri roky nemôžu kúpiť žiadne skrutky. Rolníci si musia skrutky robiť sami za cenu času. A to by ešte nebolo to najhoršie, ale nemajú ich z čoho robiť.

Sklad poľnohospodárskych strojov v Nowom Targu je prázdny, nemajú tam na predaj žiadne stroje okrem nepodárov, ktoré by boli vhodné do práce v našom horskom teréne. Je tu, čo je pravda, pári rozhadzovacích vyorávačov zemiakov, ale nie na našu fažku pôdu. V iných oblastiach Poľská rolníci hľadajú takéto vyorávače. Pred istým časom naši rolníci boli v Bielostockom vojvodstve po kone a pri tejto príležitosti poviedali tamojším rolníkom, že v Nowom Targu sú vyorávače zemiakov. Rolníci z Bielostockého vojvodstva priesťovali k nám a vyorávače kúpili. Malo by sa vedieť, kde a aké stroje sú potrebne a tam ich posielat.

Prednedávnom som sa dozvedel, že v sklaide poľnohospodárskych strojov v Nowom Targu budú prijímať príhlášky rolníkov na nákup rôznych poľnohospodárskych strojov.

končiaceho sa 20. storočia, aby z miest využať smetie na vidieky a tento vidieky zniesť? Spinavá môže byť dedina, mesto nikdy, pravda?

Možno to porovnať s hlásanými heslami o robotnícko-roľníckom spojenectve a o výkone moći v štáte robotníckou triedou, rolníkmi a pracujúcim inteligenciou? Čosi tu nie je tak! Na poslednej predvolebnej schôdzke v Nowom Targu, ktorá sa konala začiatkom júna tr. a ktorej sa zúčastnili predstavitelia politických a štátnych orgánov, diskutéri — obyvatelia Nowého Targu — sa stažovali na veľa nezrealizovaných slubov, o.i. aj vybudovanie smetiska. Jeden z diskutérkov povedal doslovne! „Znepokojuje nás účinné torpedovanie výstavby oblastného smetiska v Novej Belej.“

Poznamenávame, že my sme viac znepokejení tvrdohlavou snahou zainteresovaných strán vybudovať smetisko, ktoré bude vhodným priestorom pre potkany a iné hlodavce. Podľa nás každé mesto a každá dedina si musí nájsť vhodné miesto pre skladovanie svojich vlastných smeti a špiní. Nowy Targ má takéto miesto, a pretože príslušné orgány o tom nevedia, vďačne im ho ukážeme, pán minister. Je to divné, ale pravdivé, že ľudia z dediny vedia, kde mesto má terén vhodný pre smetisko. Nemáme sice u nás pôdu I., II. a III. triedy, len málo IV., V. a trochu VI. triedy, ale z tejto pôdy máme dobrú úrodu, tu žijeme a snažime sa čo najefektívnejšie hospodáriť. Svedčí o tom fakt, že v Nowotarskej gmine sme na prednom mieste v živočisnej a rastlinnej výrobe. Z 21 dedín v gmine naše umiestnenie je nasledujúce: v produkcií zemiakov sme na prvom mieste, v živočisnej výrobe máme druhé miesto a v dodávkach mlieka tretie.

Naša dedina úspešne plní hospodársky plán. Nikto nenájde ani jeden štvorcový meter úhorov, ako sa to stáva v iných dedinách a najmä v Nowom Targu, kde je vela pôdy zle obhospodárené alebo ležiacej úhom (vidieť to z cesty vedúcej do Nowého Targu).

Malo sa stroje v sklaide predplatiť a v tom istom štvrtroku mali byť dodávky.

Potrebujem vyfukovač sena. Moja žena a ja sme už starí, nevládeme rukami vyklaňať seno do stodoly. Celý rok som setril peniaz, ale ceny stále stúpali, veru rolníkovi tažko je ušetriť. Tak teda ráno som išiel do Nového Targu, v sklaide davy ľudí, nemôžem sa dostať k okienku. Čakajúci už urobili poradovú listinu. Bolo viac ako sto rolníkov. V rozhovore som sa dozvedel, že niektorí tu stoja už od jednej hodiny v noci. Nebolo ani reči, aby som sa dostať k okienku a aspoň dostať vierohodnú informáciu. Náhodou som stretol známych pracovníkov sklaide, ktorí mi povedali, že na predplatné možno do roka dostať stroj, že budú písomne oznamovať rolníkom podľa poradovej listiny, kedy si môžu žiadajú stroj odobrat. Predplatu vraj berú preto, že nemajú za čo kúpiť tie stroje a preto sa môže stať aj tak, že peniaze rolníkom vrátia. Odišla mi chut od všetkého! Vrátil som sa pekne domov, ostatne nie len ja. Neviem pochopiť, prečo sa zvoláva rolníkov zo 120 dedín do Nového Targu, keď v každej gmine sú poľnohospodárske služby, ktoré by mohli prijať objednávky na stroje od rolníkov a odovzdať ich v sklaide.

Ceny poľnohospodárskych strojov sú veľmi vysoké. Taký jednoduchý stroj, akým je vyfukovač, ešte nedávno stal 48 000 zł, potom

Otázka výstavby komunálneho smetiska v Novej Belej bola v predošom volebnom období predmetom zasadnutí Komisie pre poľnohospodárstvo, lesníctvo a potravinárske hospodárstvo, ktorá vzhľadom na dobré a racionálne hospodárenie obyvateľov Novej Belej, náležité obhospodárenie ornej pôdy, na ktorej orgány štátnej moci navrhujú vybudovanie smetiska, nesúhlasila s určením tejto pôdy pre neroľnícke účely a odmietla súgesciu vojvodských orgánov a orgánov oblastného a komunálneho stavebnictva. Spomenuté ustanovenie nevzali na vedomie rozehnutie komisie a celú záležitosť opäť nastolili na zasadnutí Gminného národného výboru v Nowom Targu s cieľom vydali súhlas pre výstavbu smetiska. Ani tentoraz Gminný národný výbor nešúhlasil s výstavbou smetiska, jednohlasne prijal uznesenie, ktoré fakticky podporuje rozhodnutie Komisie pre poľnohospodárstvo.

Pán minister, pre Vašu informáciu signálizujeme len niektoré momenty, ktoré svedčia o necitlivom prístupe mestských orgánov a krivdia rolníkov.

Pán minister, veríme, že neprispustíte, aby na našej ornej pôde vzniklo komunálne smetisko, ktoré zničí nielen ornú pôdu, ale aj územie, ktoré doteraz bolo ekologicky čisté. Je to krásny kraj, ktorý každoročne navštevuje veľa turistov a rekreatantov.

Pán minister, máme ešte jednu prosbu, až nás list Ministerstva poľnohospodárstva postúpi k vybaveniu vojvodským orgánom; ich postoj k našej dedine sa nezmení, ale zostri. Prosíme Vás preto, pán minister, o kladné vybavenie našej žiadosti. Vec je pre nás závažná a v prípade výstavby tohto škodlivého objektu sa môže stať, že bude mať širokú ozvenu v celom Poľsku a možno aj v zahraničí, čomu by sme sa chceli vyhnúť.

Na záver Vás ešte raz prosíme o pomoc, pán minister. Sme presvedčení, že vec bude vybavená v prospech našich obyvateľov, za čo vopred srdečne ďakujeme. Clenovia národného výboru a richtárskej rady: Ján Frankowicz, Helena Zapalová, Jan Kołodziej, Franciszek Majerczak, Andrzej Skupin, Józef Bryja, Wincek, Emil Cerwas. Nová Belá, 21. júla 1988

Kópiu tohto listu obdržalo predsedníctvo Gminného národného výboru v Nowom Targu a naša redakcia s prosbou o uverejnenie. Budeme pozorne sledovať, ako celá záleženosť bude vybavená — veríme, že v prospech obyvateľov Novej Belej. — REDAKCIA

101 000 zł, a dnes už stoji 105 000 zł. Na Podhalí viaceri rolníci si sami robia takéto vyfukovače, veď to nie je komplikovaný stroj. Náš priemysel by ich mohol vyrábať bez žiadnych problémov. Štátne strojové stanice vyrábajú rôzne poľnohospodárske náradie, ale podobne ako súkromní rolníci, nemôžu dosiať potrebné materiály. Vyfukovače sena vyrába napr. POM v Limanovej, dva takéto vyfukovače stoja v sklaide v Nowom Targu, ale ich nikto nekúpi! Vyrobil ich niekto, čo asi nikdy neviel rolníku prácu. Sečno z nich vychádza posekané na sečku a stoja 76 000 zł. Veru škoda materiálu na takýto stroj.

Rolníci majú vo svojej práci mnohé fažnosti a preto sa nemožno čudovať, že nechcú ostávať na vidieku. Na zasadnutí Poľnohospodárskej komisie KR PRON, na ktoré boli pozvaní vedeči, poľnohospodárski odborníci, sa hovorilo o tom, ako upadá poľnohospodárstvo, že zvýšenie výkupných cien na poľnohospodárske plodiny nepomôže. Komisia prijala návrh, aby vláda vzala na zodpovednosť ľudí, ktorí si neplnia svoje povinnosti voči poľnohospodárstvu a samotná vláda by mala povedať národu, prečo nesplnila svoje povinnosti voči poľnohospodárstvu.

Rolníci pracujú veľmi dobré, zvýšujú výrobu. Napríklad v roku 1987 vo vykupnom stredisku v Zubrici rolníci denne odovzdávali vyše 7000 lit. mlieka, v tom roku už vyše 9000 litrov, ale rolníkom sa to pomaly prestáva splačať. Ceny poľnohospodárskych výrobkov rastú totiž neúmerne k rastu cien výrobných prostriedkov. EUGEN KOTT

VÝROČNÉ VOLEBNÉ SCHÔDZE MS KSSČaS

KREMPACHY

Výročná volebná schôdza Miestnej skupiny Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Krempachoch sa konala 3. júla t.r. v klubovni.

Správu o činnosti miestnej skupiny za posledné volebne obdobie prednesol doterajší predseda kr. František Kovalčík. Miestna skupina v Krempachoch naďalej patrí k najväčším skupinám našej Spoločnosti. Má vyše 350 členov.

V uplynulom období sa však ani raz nekonala schôdza členskej základne, niekoľkokrát sa schádzal iba výbor miestnej skupiny. Zasadania výboru boli venované organizačným otázkam miestnej skupiny, vyučovaniu slovenčiny na základnej škole, kultúrnemu životu a uzneseniam plenárnych zasadnutí ústredného výboru.

Pokiaľ ide o vyučovanie slovenčiny, MS v Krempachoch sa môže pochváliť úspechom, pretože po Novej Belej sa práve v krempašskej základnej škole najviac žiakov učí slovenčinu. V minulom školskom roku na vyučovaní slovenčiny bolo 76 žiakov. Znepokojujúci je však fakt, že sa do konca júna prihlásilo iba päť žiakov výuku slovenčiny v školskom roku 1988/89. Zvyšiť tento počet bude už úlohou členov nového výboru MS.

Krok dopredu zaznamenala miestna skupina aj na kultúrnom poli. Totiž folklórny súbor z Krempách sa v tomto roku zúčastnil na Folklórnej prehliadke súborov Spoločnosti a hned si získal uznanie i dobré umiestnenie v súťaži. Vznik tohto súboru je predovšetkým výsledkom úsilia mladej krajanky Márie Petráškovej, ktorá za aktívnej pomoci kr. Františka Surmu súbor zorganizovala a pripravila. Predseda kr. F. Kovalčík vyjadril presvedčenie, že sa súbor na tomto úspechu nepozastaví, v budúnosti obohatí svoj program aj o slovenské piesne. Nepodarilo sa však zorganizovať divadelný krúžok.

V minulom roku sa v Krempachoch konali obvodné oslavu 40. výročia Spoločnosti a pretože príležitosť vystúpil divadelný krúžok zo Spišskej Belej s hrou Máje, ktorú obdivovali skoro všetci krajania.

V uplynulom volebnom období sa v Krempachoch konali tri prehliadky folklórnych súborov Spoločnosti (1985, 1987, 1988) a prehliadka Hudových kapiel (1984), ktoré sa zúčastnila aj dychovka z Trstenej. Počas týchto akcií sa Krempašania dobre zhodili úlohy hostiteľov.

Dychovka z Krempách sa takisto zúčastnila na prehliadkách organizovaných Spoločnosťou v Novej Belej a Jurgove, na ktorých obsadila veľmi dobre miesta.

Dychovka pôsobi sice pri haličkom zbere, ale hrajú v nej i naši krajania a hrajú predovšetkým české a slovenské skladby.

Krempašská miestna skupina zorganizovala tiež dve zábavy: v roku 1985 silvestrovskú a druhú pri príležitosti folklórnej prehliadky. Získané prostriedky venovala o.i. na nákup vybavenia do klubovne (napr. koberec a bežné výdavky).

Najväčšie problémy boli s pravidelným zbieraním členských príspevkov. Prácu na tomto úseku treba skvalitniť, čo znamená, že sa musí pekne rad za radom navštiviť každého krajanu o upozorniť ho na jeho povinnosť voči Spoločnosti.

Dobre pracovala a pracuje klubovňa MS, ktorej vedúcim je kr. Ján Petrášek. Je nielen dobre vybavená, ale aj zaznamenáva pravidelnú návštevnosť krajjanov.

Na záver správy kr. F. Kovalčík konštatoval, že v uplynulom období miestna skupina nezaznamenala mimoriadne úspechy, ale tiež nemala vo svojej práci veľa nedostatkov. Za doterajšiu prácu podľačoval všetkým členom výboru a miestnej skupiny.

Po krátkej diskusii, v ktorej krajania upozornili na potrebu zvýšenia záujmu o vyučovanie slovenčiny, obohatenie umeleckého programu súboru a zavedenie autobusového spojenia s Fridmanom (dodatočne autobusovej linke na trati Nový Targ — Krempachy — Fridman a späť), jednohlasne udelili absolútorm ustúpujúcemu výboru. Súčasne navrhli, aby sa vedenie výboru MS nemenilo. Doterajší predseda však podľačoval za dôveru, no funkciu predsedu odmietol priať z osobných dôvodov. Počas verejných hlasovania krajania zvolili nového predsedu, celý výbor miestnej skupiny a delegátov.

Novým predsedom miestnej skupiny v Krempachoch je 31-ročný krajan Ján Petrášek, doterajší vedúcim klubovne. Všetci ho poznajú ako spoľahlivého človeka a obetavého krajanu.

Hlavnou úlohou nového výboru bude stále úsilie o rast členskej základne, zvýšenie počtu žiakov, ktorí sa učia slovenčinu a založenie divadelného krúžku. Výbor sa tiež pousiluje zorganizovať zájazd na Slovensko. Nezanedbateľnou zložkou jeho pracovného plánu budú tiež zábavy a ľudové veselice. Plánuje sa zabezpečiť klubovňu miestnej skupiny pred vlámaním.

NOVÁ BELĀ

V hojnom počte sa zišli členovia Miestnej skupiny Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Novej Belej na výročnej volebnej schôdzi, ktorá sa uskutočnila 3. júla t.r. v miestnej klubovni.

Schôdzu viedol podpredseda ÚV KSSCaS krajan František Kurnát.

Krátka správa o činnosti a súčasnom stave miestnej skupiny prednesol jej predseda kr. Ján Gronka. Medziňm uviedol, že miestna skupina v Novej Belej má v súčasnosti 276 členov, z toho 32 nových členov, ktorí boli prijati v minulom roku. Žiaľ, ešte nie všetci dostali členské legitímacie. Schôdze výboru miestnej skupiny sa konala viackrát do roka, podľa potreby.

Základnú slovenskú školu v Novej Belej navštievovalo v minulom roku 87 žiakov. Do nultej triedy na rok 1988/89 sa zapisalo 13 žiakov. Každý rok výbor miestnej skupiny v spolupráci s rodičovským združením organizuje pre deti stromčekové podujatia, na ktorých o.i. dostávajú viačné darčeky.

Pri miestnej skupine pôsobi dychový orchester pod vedením krajanu Milana Cerváša, ktorý zároveň pripravuje mladých trubkárov. V Novej Belej pôsobia aj dva folklórne súbory: detský, ktorý vede krajanka Anna Majerčáková a mládežnícke, ktorý vede krajan Jozef Majerčák. V tomto roku detský súbor sa zúčastnil Podpolianskych folklórnych slávností v Detve na Slovensku.

Najpálcivejšou otázkou je pre miestnu skupinu oprava klubovne. Je totiž v centre dediny, na očiach každého návštěvníka a svojim výzorom chválu krajanom z Novej Belej neprináša. Hoci treba povedať, že úlohu strediska slovenského kultúrneho diania v obci si plní veľmi dobre.

Otázka opravy miestnej klubovne bola často nastoľovaná aj v diskusii. Hovorilo sa o tom, čo a ako treba urobiť. Krajania diskutovali tiež o nutnosti pravidelného hradenia členských príspevkov a o forme plnenia si tejto povinnosti. Navrhovali častejšie usporadúvanie krajanských stretnutí — besied, zábav a premietania slovenských filmov. Zamýšľali sa nad vyučovaním slovenčiny a súčasnou situáciou slovenskej školy, ktorá by mala pokračovať v doterajšej osvedčenej forme vyučby.

Po diskusii krajania jednohlasne udelili absolútorm ustúpujúcemu výboru miestnej skupiny. Doterajší jeho predseda krajan Ján Gronka podľačoval za prejavenu dôveru a podporu v plnení funkcie. Vo verejnom hlasovaní krajania zvolili nového predsedu, a vlastne novú predsedníčku, krajanku Júliu Štureckovú, veľmi energickú a rozhodnú mladú ženu, bývalú členku folklórneho súboru. Zmenilo sa aj zloženie novozvoleného výboru miestnej skupiny.

Do plánu práce na nastávajúce obdobie sa v prvom rade dostala oprava klubovne. Nemenej dôležitou úlohou je nábor nových

členov do MS, ďalej organizovať krajanských stretnutí a zábav, pravidelné platenie členských príspevkov a predplácanie Života. Naplánovali tiež organizovanie krajanského zájazdu na Slovensko, na ktorom by sa zúčastnili aj starší novobelski krajania. Významnú úlohu v ďalšom obohatení kultúrneho života zohrá založenie divadelného krúžku a spestrenie programu dvoch existujúcich folklórnych súborov a dychového orchestra.

LAPŠANKA

Výročná volebná schôdza Miestnej skupiny KSSCaS v Lapšanke sa uskutočnila 10. júla t.r. Otvorila ju a uvítala členov miestnej skupiny predsedníčka MS kr. Mária Holová. Ústredný výbor na schôdzi zastupoval kr. Dominik Surma, člen Predsedníctva ÚV KSSCaS. Správu o činnosti miestnej skupiny prednesla kr. Mária Holová. Poukázala v nej na súčasný organizačný stav miestnej skupiny a stručne charakterizovala jej doterajšiu činnosť. V súčasnosti miestna skupina má 49 členov, ktorí si dobре plnia svoje povinnosti, pravidelne platia členské príspevky a predplácajú krajanský časopis. Nie veľa, lebo iba sedem žiakov základnej školy sa v poslednom školskom roku učilo slovenský jazyk.

Krajania a krajania, prítomní na schôdzi, poukazovali v diskusii na ľažkostí, ktoré im bránila rozvinutú širšiu kultúrnu činnosť. Predovšetkým sa na pôsobnosti miestnej skupiny odráža celková situácia v krajinie. Potrebovali by pomoc schopného kultúrneho inštruktora a dobrého organizátora, ktorý by dokázal pritiahať mladých ľudí do slovenskej kultúrnej práce a sústavne s nimi pracovať. Pokiaľ ide o vyučovanie slovenčiny, krajania hovorili, že doterajší počet žiakov nie je uspokojivý, aj keď sa zoberie do ohľadu skutočnosť, že škola je malá a navštievuje ju iba 47 detí. Krajania si uvedomujú, že bez vhodnej výchovy mladých krajanov sa kultúrna činnosť nepohnie dopredu. A chceli by mať v Lapšanke aspoň folklórny súbor, lebo je tu bohatá pokladnica ľudovej kultúry.

Klubovňa miestnej skupiny sa nachádza v súkromnom dome kr. Márie Holovej. Je v nej čisto a útulne. Steny zdobia výkusu rozvesené slovenské časopisy, ktoré možno v každej chvíli zviseti a prečítať si ich. V klubovni možno sledovať televízny program a pobesedovať si s krajanmi, naproti tomu pokazený je rádioprijímací, ktorý treba vymeniť.

Krajania upozornili, že na miestnom obchode nie je slovenský nápis. Stará tabuľa so slovenským nápisom sa už zničila — konštatovali — a novú zatiaľ nedodali.

Na záver diskusie členovia miestnej skupiny jednohlasne udelili absolútorm ustúpujúcemu výboru, ocenili jeho prácu kladne, pretože vyvíjal svoju činnosť úmerne k podmienkam. Zvolili nový výbor, ktorý sa od predchádzajúceho neveľa zmenil; prekvapujúca je v ňom zhoda viacerých priezvisiek — Šoltýs.

Texty: DOMINIK SURMA

JABLONKA

Na poslednom zasadnutí Gminného národného výboru v Jablonke sme si vypočuli správu za štvorročné volebné obdobie. GNV schválil na tomto zasadnutí aj niektoré zmeny v hospodárskom pláne. Členom GNN udelili vyznamenania za dobrú prácu v celom volebnom období. Predsedníctvo GNV v Jablonke udelilo mne a kr. Vendelinovi Vengriovi vyznamenania Za zásluhy pre Oravu.

Na zasadnutí bolo schválené uznesenie o tom, že v Jablonke ulice dostanú názvy tak, ako je to v mestách. V budúcnosti Jablonka určite bude mestom. V pláne obce je viac ako 20 ulíc. Názvy obdržali všetky ulice, o.l. v tomto pláne je ulica knaza F. Machaja a pápeža Jána Pavla II. Nie všetci Jablončania sú spokojní. Niektorí hovoria, že názvy ulíc mal GNV konzultovať s občanmi, že ulice sú pomenované ako vo Varšave a že tí, ktorí navrhovali názvy zabudli, že niektoré ulice už názvy majú, ako napr. Vicanovo či Suvadovo.

Za posledné volebné obdobie GNV sa v našej gmine veľa urobilo. Boli vybudované cesty: v Jablonke smerom ku kostolu a za kostolom smerom k Dziadovskej Doline, bola vybudovaná časť cesty v Chyžnom, bola tiež odovzdaná artéria do Kičor. Túto cestu budoval Krakovský podnik pre cestné práce a na slávnostnom odovzdaní do užívania sa zúčastnil celý gminný národný výbor. Cestu odovzdával p. Žurek, ktorý pôsobí v Novom Targu už vyše 15 rokov. Vybudoval už veľa cest na okolí. Kičoranom táto cesta otvorila svet. Veľmi veľa pracovali v rámci svojpomocných prác, vlastnými silami vybudovali kus cest po koniec dediny. Ďalšia časť, nedávno slávnostne odovzdaná do užívania, má dĺžku 1200 m. Keď sme išli novou cestou s muzikou, ženy stáli pri domoch a dákovali nám. Na záver slávnosti vedúci sláčikovej kapely Ludwik Mlynarczyk pripravil vatru, opekali sa klobásy a aj tam prichádzali ľudia s poďakováním. Teraz už autobus bude premávať do stredu dediny.

Treba pripomenúť, že veľkú zásluhu na vybudovaní cest má člen GNV a zároveň kičorský richtár Ludwik Mlynarczyk. Kičory administratívne patria k Veľkej Lipici, ale majú svojho richtára, ktorý vynaložil veľa úsilia, aby cesta bola vybudovaná. Vďační Kičorania hromadne volili nový národný výbor a sa-mozrejme L. Mlynarczyka opäť zvolili za člena GNV.

EUGEN KOTT

NOVÁ BELA

Veľmi sa mi nepáči článok Jozefa Mirgu (Život, máj 1988, číslo 360), v ktorom píše, že Novobelania sú neschopní urobil čokoľvek pre budúcnosť dediny, pretože nemajú kultúrny dom.

Pravdou je, že nemáme kultúrny dom, ale máme veľkú kluboviu MS KSSCaS, kľub rolníka a verejnú knižnicu, kde sú zbierky slovenských a poľských kníh. Tieto miestá sú často navštievované deťmi, mládežou a doospelými. Na vysokej úrovni pôsobi dychová kapela našej miestnej skupiny Spoločnosti. Veľkou stavbou je hasičský dom, ktorý slúži nielen hasičom, ale všetkým občanom. Tu sa usporadúvajú svadby, rôzne oslavy, obecné schôdze a pod. V tom roku sa tu konali kurzy varenia pre mladé ženy a kurzy autoškoly. Záujemci si mohli urobiť vodičské skúšky pre osobné vozy, traktory a autobusy. Dom je veľmi dobre zariadený, má veľkú sálu pre 350 osôb, kuchyňu a tančinu miestnosť.

A že nemáme hostinec? To predsa nie je vina Novobel'anova. Pekáreň, ktorú budujú v Krempachoch z iniciatívy Gminného družstva Roľnícka svojpomoc, nie je iniciatívou samých Krempašanov. To, že sa buduje práve v Krempachoch, vďačia urbáru, ktorý odstúpil pozemok pre stavbu.

V Novej Belej v roku 1965 bola vybudovaná nová škola (pamätník tisícročia Poľska). Bola to na ten čas veľká iniciatíva v prospech našej obce. V súčasnosti riaditeľstvo školy, rodičovské združenie a celý aktiv sa snažia vybaviť všetky formality spojené s rozšírením školy. Pozemok už máme.

Koncom sedemdesiatych rokov, bol vystavený dom — sídlo pre vtedajší Obecný národný výbor. Táto stavba bola iniciatívou občanov Novej Belej, Krempach a Durštiny. Finančné prostriedky poskytol bývalý okres v Novom Targu. Po administratívnej reorganizácii túto budovu prispôsobili pre zdravotné stredisko pre tieto tri obce. V súčasnosti sa tiež rozmýšľa o rozšírení zdravotného strediska.

V našej obci je tiež poštový úrad. Pôsobia tu kultúrne telesá a to folklórny súbor piesní a tancov, ktorý bol založený v roku 1948. Dnes je jeho vedúcim krajan Jozef Majerčák. Okrem mládežnického súboru pár rokov pôsobil detský súbor, ktorého vedúcou bola mladá krajanka Anna Majerčáková. Tento rok sa detský súbor zúčastnil Folklórnych slávností na Detve.

Je ešte jedna záležitosť, ktorú chceme vybaviť v najbližšom čase, bývalú „agronomovku“ chceme prispôsobiť na detskú škôlku, ktorá je v našej obci veľmi potrebná. V súčasnosti dom prenajíma Gminný úrad v Novom Targu (oddelenie poľnohospodárstva).

Som presvedčený, že tieto údaje stačia pre dokumentáciu toho, že Novobelania nielen myslia, ale aj pracujú pre budúcnosť svojej obce.

K.P.

KTO NÁS
REPREZENTUJE?

Vážená redakcia Život! Čitam v našom časopise, čo pišu Spišiaci o zdokonaľovaní druhej etapy reformy. Ako v tejto druhej etape dopadli voľby v našej obci? 40% našich krajanov hlasovalo,

ale v celej obci iba 23,5% obyvateľov. Prečo frekvencia bola tak nízka, ako nikdy doposiaľ? Od vojny sme mali už pekných pár volebných kampaní, niekoľkokrát naša menšinová organizácia prihlasovala kandidátov na členov vojvodského národného výboru. Žiaľ, doposiaľ nikdy žiadnen kandidát menšiny, nie ako Slovák, ale ako člen KSSCaS nebol na volebnej listine.

Tentokrát obvodný výbor našej krajskej organizácie prihlásil Eugena Kotta a miestnu skupinu kr. Jozefa Kulaviaka. Ale na volebnych listinách sme neboli. My, jednoduchí, roľníci nie sme hlúpi! Keď treba spoločenský pracovať, sme dobrí, ale keď nás krajan má zastupovať našu organizáciu, ako člen národného výboru, už dobrý nie je. Podľa nás o socialistickej demokracií vieľie sa iba veľa hovoriť. Citime sa ukrižení a znechutnení do ďalšej práce.

E.K.

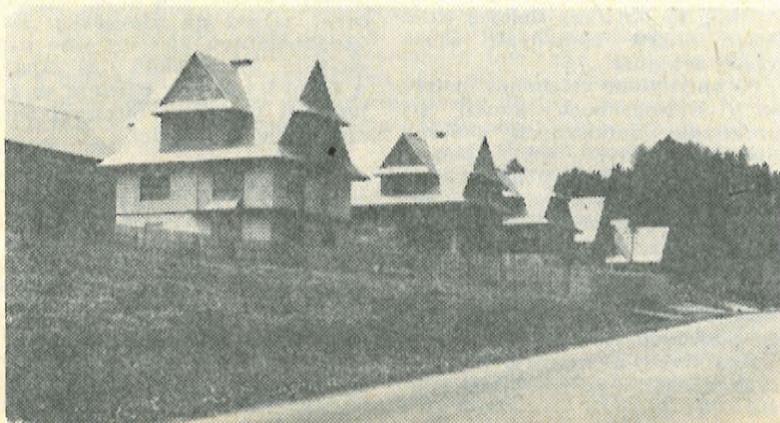
MESTSKÉ
FOLKLÓRNE
SÚBORY
V BRATISLAVE

Chcel by som napísť pár slov o bratislavských folklórnych súboroch. Samozrejme, že sa nebudem zaoberať detskými folklórными súbormi, ktoré v Bratislave pôsobia väčšinou pri obvodných kultúrnych a spoločenských strediskach a bratislavských závodných klubocho ROH.

Poznamenávam, že mestské folklórne súbory sa podstatne lišia od vidieckych folklórnych súborov. Vidiecke súbory majú v svojom repertoári väčšinou svoj autentický folklór z oblasti, v ktorej pôsobia. Mestské folklórne súbory sú zasa odkázané na odpisy z výskumov, filmov a magnetofónových záznamov. Mestské folklórne súbory sú od vidieckych folklórnych súborov technicky vyspelejšie a pohybom všeobecnejšie. Mesto sa o folklór zaujíma vo všeobecnej rovine, jeho záujem nie je obmedzený len na jednu folklórnú oblasť. Členmi súborov sú mladí ľudia, ktorí majú tanečný talent, po-

O priehrade na Dunajci sme písali viackrát. Na našej snímke sú nové obytné domy s hospodárskymi stavbami rolníkov zo Zámku, ktorých doterajšie gazdovstvá a časť pozemkov zobraži pod prie-

hradu a každú chvíľu budú zaliate vodou. Foto: AMK

neho festivalu Východná a iných.

Mestkými amatérskymi folklórными súbormi v Bratislave, vedaťa spomínaných vysokoškolských, sú aj folklórne súbory pôsobiacie pri závodných kluboch ROH. Jedným z nich je súbor Dimitrovec, ktorý pôsobí pri ZK ROH Chemické závody J. Dimitrova. Bol založený už v roku 1948, preto jeho vývoj prešiel rozličnými stupňami. Kvalita súboru sa vôbec nelíši od profesionálnych. Ako iné súbory aj Dimitrovec absolvoval mnoho zahraničných zájazdov a nechýba na žiadnom podujatí svojho podniku.

Dalším bratislavským folklórnym súborom je súbor Bezanka, ktorý pracuje pri združenom klube ROH koncertového závodu BEZ. Je súčasťou záujmovovo-umeleckej činnosti klubu. V súčasnosti, ako som sa dozvedel od členky súboru, má spolu s vedením 55 členov. Spodnej vekovou hranicou pre vstup do súboru je 15 rokov. Súbor Bezanka sa predovšetkým zúčastňuje folklórnych vystúpení v rámci podniku, ale vystupuje tiež na iných podujatiach. Program súboru sa stále vyvíja.

Folklórny súbor Dopravár pôsobi pri závodnom klube ROH Dopravného podniku mesta Bratislavu, súbor Slovnaft pôsobí pri závodnom klube ROH podniku Slovnaft.

Ako ma informoval osvetový pracovník Jozef Majerčík, mestské folklórne súbory majú nasledujúcu kategóriu: Gymnik – A, Ekonóm – B, Technik – B, Dimitrovec – A, Bezanka – B a Dopravár so Slovnaftom – C kategóriu.

Návrat k folklórnej činnosti v mestách je výsledkom cieľavedomého úsilia o zachovanie a obnovu tradičnej ľudovej kultúry, ktorá čoraz viac ustupuje novému v našom súčasnom živote. Veľký podiel na udržiavaní amatérskych folklórnych súborov má Osvetové stredisko v Bratislave.

JOZEF PIVOVARČÍK

VOLEJBALOVÝ

TURNAJ

Tradičný volejbalový turnaj s nadzinárodnou účasťou, ktorý krempašský Ľudový športový krúžok usporadúva vždy pri priležitosti júlového sviatku Obrodenia Poľska, sa konal po devätnásťty raz. Bola to nedeľa 17. júla, teda ten istý deň, v ktorom krempaškí požiarnici slávili svoje 100. výročie. Táto skutočnosť zatienila športové podujatie. A predsa o turnaj bol vždy veľký záujem. Aj tentoraz diváci do-

poslednej chvíle otáčali s odchodom pred hasičskú zbrojniciu.

Turnaja sa zúčastnili tri družstvá – TJ Slavoj zo Spišskej Belej zo Slovenska, Jurgo a domáci Spiš. Hralo sa turnajovým systémom, každý s každým. Turnaj suverénne vyhral Slavoj Spišská Belá a získal pohár Spiša. Druhé miesto obsadili športovci z Jurgova, ktorých vedie J. Mačiáčik a až tretí bol domáci. S takým výsledkom sa v Krempachoch nepočítalo, hoci dnešné mužstvo nie je tak silné ako kedysi. Čakalo sa však, že v roku 40. výročia krempašského Ľudového športového krúžku sa domáci športovci vynasnažia byť aspoň druhí.

Dušou tohto športového podujatia je krajan Jozef Petrášek, vedúci Ľudového športového krúžku v Krempachoch. Vedľa turnajov a rozvíjaniu medzinárodnej družby dochádza iba vďaka angažovanosti niekoľkých skutočných zapálencov a nadšencov. Z krempaškej strany sa o to zaslúžili – Jozef Petrášek, Jozef Kačimáčik, Valent Griguš, Marek Paluch a ďalší. Zo slovenskej strany sa o udržanie týchto kontaktov snažia predovšetkým Juraj Pešta, Mikuláš Gariči, Paľo Lorenčík, Ján Klokoč, Dano Simonis a iní.

Zvláštna pomoc sa organizátorm nedostáva. Neveľku finančnú podporu poskytuje Vojvodský zvás LŠK. Vedľa iba kvôli nedo-

stačeným finančným prostriedkom Krempašania nepozvali na turnaj športovcov miestnej skupiny zo Slezska. Okrem toho športovci musia prekonať viaceré problémy a ťažkosti. Je však nesprávne, že úžitok z tejto spolupráce je dvojaký – športový a kultúrny. Pre športovcov obidvoch strán jedinou náhradou za ich úsilie zostáva radosť zo vzájomných stretnutí.

Treba tu tiež povedať, že sa už celé roky hovorí o potrebe rozšírenia vzájomných kontaktov a nadviazaní kultúrnej spolupráce. V minulom roku bola predzvest týchto snáh. Do Krempach zavítali divadelníci zo Spišskej Belej. Avšak prvé skusenosti potvrdzujú, že ešte veľa veci treba ujasniť a domyslieť, najmä po kial ide o účasť Spoločnosti na tejto spolupráci. Nateraz je však chvályhodné, že napriek rozličným ťažkostiam športové kontakty sa rozvíjajú a turnaj sa koná pravidelne každý rok.

Sportovci plánujú ešte v tomto roku usporiadať turnaj o pohár Krempašanov, ktorí žili alebo žijú v USA. Na jeseň by si zase chcel krempašský LŠK učiť 40. výročie svojej existencie a ďalším volejbalovým turnajom.

Pripomeňme ešte, že zakladateľmi krempašského LŠK boli titó krajania: Jozef Kapolka, Ján Surma, Ján Petrášek, Jozef Gašiš, Jakub Kačimáčik a ďalší.

DOMINIK SURMA

PÍSALI O NÁS

Ked' úrad nevie exekvovať svoje rozhodnutia

SPOLOČNOSŤ V NÚTENEJ SPOLOČNOSTI

Ak niekedy budú napísané dejiny Kultúrno-sociálnej Spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku, rok 1982 bude v nich zaznamenaný osobitným spôsobom. Nielen preto, že to bol jubilejný, 35. rok jej pôsobnosti. Rozhodne o tom iná, iba zdanivo prozaická vec, akou bolo jej prestahovanie sa do nových miestností. A to všetko v dôsledku zlomyselnosti mŕtvyx vecí. Lebo keby dotočajúce sídlo ÚV KSSCaS, nachádzajúce sa pri Szpitalnej ul. v Krakove, nehrozilo zrútením, určite by sa nik neponáhal.

Ale stalo sa inakšie. Stará budova nevydržala skúšku času. Hrozilo, že sa stropy zrútiu. Následkom toho Spoločnosť dostala v októbri 1982 príkaz exmisie – prestahovanie sa do nových miestností na ul. Zygmunta Augusta. Na papieri to vyzerala veľmi pekne. Plocha 112 štvorcových metrov zodpovedala očakávaniu ÚV, ktorý riadi tri obvodné výbory s 3,5 tis. členmi v celom Poľsku. To bude to, naivne sa vtedy domnievali. Na mieste sa však presvedčili, že to, čo je na papieri, nemusi byť ešte potvrdené v praxi. Z piatich miestností mohli obsadiť iba tri. V ostatných dvoch bývali dve nájomnícky a to i napriek tomu, že

funkcia miestnosti bola zmenená z bytových na úradné, čo bolo následkom odovzdania ich inštitúcií. Preto sa Spoločnosť našla v nútenej spoločnosti.

Ako reagovali? Tak, ako by robil každý v tejto situácii. „V miestnostiach, ktoré nám boli pridelené bývajú dve osoby. Prosime o vysvetlenie tohto nedozumenia“ – obrátili sa s intervenciou na bytové oddelenie ObNV Krakov-Centrum. Dostali odpoveď s ubezpečením, že nájomníci budú vystahované. Aby nečakal neproduktívne, začala sa generálna oprava troch voľných miestností. Po skončení boli zaradené nábytkom, prestáhované knihy a všetko, čo je potrebné pre normálnu prácu. A čakali, že úrad dodrží slovo. Ked' pochopili, že bezvýsledne, opäť urgovali. Nebolo to naposledy. Bol to začiatok takmer 6 rokov trvajúcej korespondencie s úradmi. Na začiatku písali len na bytové oddelenie ObNV Krakov-Centrum. Potom náčelníkovi a nakoniec rozšírili okruh zainteresovaných o orgány Úradu mesta Krakova a s prezidentom. Aké boli výsledky? Nemožno povedať, že nikto nič neurobil. Boli pokusy problém riešiť. Nájomníčkam ponúkli, aby sa prestahovali do iného bytu, ale ukázalo sa, že v náhradnom byte sú horšie podmienky, ako v byte, v ktorom bývali doposiaľ. Preto s prestahovaním nesúhlasili a vec nadálej nebola vyriešená. Napriek tomu, že ženy samé chceli celú záležitosť ukončiť, čoho dôkazom bola ich prosba na bytové úrady, aby im pridelili náhradný byt. Nebolo iného výhodiska, ako čakať a pracovať v tých abnormálnych podmienkach, pod jednou strechou. Boli nejaké ne-

dorozumenia? Bojom na život a smrť by som to nenaadal, ale malé spory a nezohody, ktorým sa nemožno vyhnúť, keď sa býva v jednom byte a jeden druhému chodí cez izbu, malí miesto. Vznikali situácie, za ktoré by sa ani Mrožek nemusel hanbiť. Napríklad počas veľmi dôležitého stretnutia, za prítomnosti významných osobností z domova a z cudziny, cez konferenčnú sálu prechádza jedna nájomníčka s hrncom vrelej polievky! Nerobí to náročky. Jednoducho varí obed a musí prejsť do kuchyne. A že cesta vede cez konferenčnú sálu, nie je jej vina. V takýchto podmienkach nebolo možné normálne žiť, nehovoriace o normálnej práci – hovorí Ľudomír Molitoris, úradujúci člen ÚV KSSCaS. Posielali sme intervenčné listy kde sa len dalo. Jedenáštkrát sme písali prezidentovi mesta a on postupoval vec náčelníkovi. Prosu pomoc sme adresovali tiež na Krakovský výbor PZRS, ako aj na Kanclérsku listov a intervencii ÚV PZRS. Konečne sme dosiahli svoje. Nedávno z iniciatívy Spoločensko-právneho oddelenia KV PZRS bolo zorganizované stretnutie so všetkými zainteresovanými stránkami, ktorého výsledky nám konečne umožňujú byť optimistami.

Náčelník Úradu krakov-Centra dostal úlohu, aby celý problém doriešil do 30. novembra t.r. a o spôsobe riešenia informoval ÚV KSSCaS. Okrem toho zaviazali náčelníka. Ústredný výbor Spoločnosti, ako aj všetky inštitúcie zainteresované vo veci, aby obmedzili korespondenciu. Ako boli tieťo rozhodnutia realizované, potvrdí ďalšie stretnutie, ktoré sa bude konáť v po-

lovici novembra. V Spoločnosti sú dobrej myšle. Veria tomu, že keď celá vec je riešená na tak vysokej úrovni, nikto ich nebude vodiť za nos a na koniec dostanú to, čo doposiaľ majú iba na papieri. Už dnes uvažujú ako najlepšie a najefektívnejšie využiť pridelené miestnosti. Celkom iste sa bude musieť zariadiť sklad. Potrebny je i archív. 41-ročné dejiny zaväzujú. No a nemožno zabúdať na ozajstnú klubovňu pre krakovskú miestnu skupinu Spoločnosti, ktorú už dávno plánujú. Ak to bude vybavené, budú sa môcť zaoberať inými problémami. A tie nechýbajú. Prevažne sú ekonomickej charakteru. Časté zvyšovanie cien a inflácia rýchlo pohlcujú skromné fondy Spoločnosti, ktorá je dotovaná. Iba nájomné a iné poplatky za 32 klubovní a knižnic predstavujú ročne 2,4 mil. zl. A predsa patronát nad 6 dychovkami, 5 folklórmi súbormi a ďalšou kultúrnou a osvetovou činnosťou Čechov a Slovákov v Poľsku zaväzujú. Všetci už majú dosť finančnej, príliš krátkej deky. Intenzívne myslia, ako situáciu zlepšiť. Podaktori uvažujú o hospodárskej činnosti. Pred viac ako dvadsiatimi rokmi sa Spoločnosť ňou zaoberala a... dopadlo to zle. Nikto nechce, aby sa situácia zopakovala. Preto každý návrh treba premyslieť, zhodnotiť ho s odstupom. Lepšie je fúkať na studené, ako sa opäť popaliť. Ale z druhej strany kto dnes neriskuje, ten nič nemá. Čas ukáže, ktorá tendencia zvítaží a ako si Spoločnosť poradí v nových ekonomických podmienkach.

MIROSŁAW KOŽMIN

(Gazeta Krakowska,
6.07.1988, č. 158, str. 3–4)

KVETA BOBKOVÁ

PAVOL ŠTEFĀNIK

Sedela chyba v zošite

Sedela chyba v zošite a cítila sa tam výborne. Bodaj by nie, keď videla, že ju chodí obzerať celá trieda. Najprv deti od okna a potom všetky ostatné. Deti z prvých lavíc, i z lavíc posledných.

Ale paní učiteľka rozhodla:

— Chyba musí von.

Počula to chyba oboma ušami, zapreila sa mocne nôžkami, skrútiла sa do kľbka. A teraz ma skúste vyhnati!

Rozmyšľal žiačik-druháčik, ako chybu vymoľoval. Použil gumeniu mäkkú — nešlo to. Použil gumeniu tvrdú — v zošite diera ako hrom. A chyba nad ňou. Gumoval bielou gumou, gumoval ružovou aj modrou, ale chyba stále nič, ďalej si sedí a uškŕňa sa.

Rozplakal sa žiačik-druháčik a od žiaľu pricapil na chybu gumeniu žuvaciu. Ha! Prilepila sa chyba na žuvačku, nemôže sa odtrhnúť. Lenže prilepil sa i druháčik, nemôže sa odlepíť. Pribehli spolužiaci, prilepili sa aj ti. Naťahovali žuvačku hore-dolu, až sa ňou celkom omotali.

Zazrel ich ujo školník, zaradoval sa. Konečne jedna vzorná trieda, ktorá odchádza zo školy poporiadku, pekne naraz.

Pozor mladí čitateľia!

SÚŤAŽ KRESIEB '88

Naša redakcia v spolupráci s Kuratóriom osvety a výchovy v Nowom Sączi a so základnými školami na Spiši a Orave vypisuje pre našich mladých čitateľov novú súťaž na tému:

ŠPORT

Pre uľahčenie vašej práce a lepšie pochopenie témy súťaže uvádzame niekoľko konkrétnych námetov:

- šport vo vašej škole
- činnosť školských športových krúžkov
- činnosť ľudových športových zväzov vo vašej obci
- váš obľúbený šport, ktorý pestujete
- letné a zimné športy
- horské, vodné, kolektívne a individuálne športy
- zimné a letné olympijské hry

Súťaže sa môžu zúčastniť všetci mladí čitateľia, ktorí sú žiakmi základných škôl a pošlú nám spoň jednu prácu na uvedenú tému. Do účasti v našej súťaži pozývame aj žiakov zo škôl v českých strediskach.

Svoje práce môžete vykonať libovoľnou technikou. Každá práca by mala obsahovať na opačnej strane nasledujúce údaje: titul, meno a priezvisko, vek, triedu a presnú adresu.

Svoje práce posielajte na adresu našej redakcie do

30. NOVEMBRA 1988.

Najlepšie práce uverejníme v Živote a ich autori obdržia vecné odmeny v celkovej hodnote 35 tisíc zł.

Prvák

Na stole nová kniha
žasne a zvolá:

Íha!

Jej veľký údiv trvá,
že Janko

je len prvák
a súvislo si číta
i píše do zošita:

Emá má mamu,
mama má Emu.

Nenechá knižku samu,
hoci má ešte trému.
A knižka žasne, hika
nad umom prváčika.

ČO JE TO?

Hoci na zámku nebýva, kráľovou sa nazýva.

Čo je to?
(ánovalárk ailečv)

* * *
Kto má vôkol celej hlavy zlatý
účes plápolavý?
(oknls)

* * *
Všetko vidia, iba seba nie.
Čo je to?
(ičo)

* * *
Je nás veľa sestier, tlačenica hu-
stá, a predsa nás zjedia jedny
malé ústa.

Čo som?
(asák ávocipurk)

VESELO SO ŽIVOTOM

Mamička zatvorila Janka pre neposlušnosť do komory. O chvíli sa odtiaľ ozval veľký krik a búchanie.

— Budeš už dobrý, keď ťa pustím von? — pýta sa mamička.

— Nie! Ja chcem len otvárať konzervy!

Jožko vpadne k holičovi. — Prosím, posad' sa, — ponúka ho holič. — Nie, nie, ja sa iba schovávam pred mamou. Tá ma tu určite nebude hľadať.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známu poľskú divadelnú a filmovú herečku, ktorá vytvorila rad znamenitých postáv na scéne a vo filme. Hrala hlavné úlohy medzi ďalšími v takých filmech ako Potopa (podľa Sienkiewiczovho románu), Poľovačka na muchy a Bábika (Lalka). Napište nám jej meno a pošlite do redakcie. Pre tých, čo správne odpovedia, vyžrebujeme knižné odmeny.

V Živote č. 362/88 sme uverej-nili snímku Henryka Borowske-ho. Knihy vyžrebovali: Vojtech Šoltýs z Jurgova, Vanda Milanova-vá a Terézia Glista z Čiernej Ho-ry, Andrej Król z Pekelníka a Jolanta Bednarcíková z Novej Belej.

TOMÁŠ JANOVIC

Hodina čítania

Ema, Ema, dievča rúče,
žije neďaleko Súče.
A tá Ema vraví sama,
že už dávno ľubi Sama.

Nemám chvíľu pokoja,
lebo Samo, to som ja.
Obliekam si novú vestu
a teším sa na nevestu,
ved som Samo, pohoniť,
samozrejme nemám nič.

Ale predstavte si,
čo všetko má Ema!

Ema má misu,
misa má múku,
múka má popol,
popol má topol,
topol má kôru,
kôra má horu,
hora má chvojku,
chvojka má sojku,
sojka má mamu,
mama má Emu,
Ema má Sama,
ej, ten Samo sa má!

Ema, Ema, dievča rúče,
žilo neďaleko Súče.
A tá Ema vraví sama,
že už dávno ľubi Sama.

JOSEF KŘEŠNIČKA

Konec léta

Nevní se obili.
Modré dny se ztratily
někam za hory.

Nemám chvíľu pokoja,
lebo Samo, to som ja.
A už bežím s novou vestou
rovnou cestou za nevestou.
Veď tá Ema nohatá
je úžasne bohatá!

MARTIN HÔRKA

Hrušky

Letia z hrušky dolu hrušky,
zem ich chytá do fertušky,
veľké hrušky zelené!

Už sú v tráve hrušiek kopy,
dáme ich do starej šopy,
tam dozrejú na sene!

Sáhnem po kabátě:
prší, žluté natě
mají brambory.

Letí klobouk čisi...
Na plovárne visí
nápis ZAVŘENO.

Pojďme domů, chlapci!
Za dračími střapci
už je studeno.

JINDŘICH BALÍK

O roznášení podzimní vúně

Uprostred makového pole stál strašák. Měl černý kabát, žlutý slamený klobouk a kolem krku zelený šátek. Stál tam a stál v prostredí polí, rozhližel se po okoli, a najednou mu do ucha foukl podzimní vítr:

„Ahoj, kamaráde! Jak se máš? Co děláš?“

„Ani se neptej.“ odpověděl strašák. „Mám práce až nad hlavu.“

„Ale ale,“ divil se vítr, „jakou ty můžeš mit práci?“

„Každý má nějakou práci,“ řekl strašák. „Každý něco dělá: slunce svítí a hřeje, aby bylo světlo a teplo. Aby mohly růst kytky i stromy. I bodláky i růže. Voda proudí a teče, aby v ní mohli žít ryby a raci. Aby jí mohly pit kořinky a kořeny. I živnivá ústa. Ty, větře, zase foukáš a roznášíš vúně z lesů a luk po celém kraji. Roznášíš vúně jako poštátky psaní. A já hledám úrodu na polích. Aby ji nikdo neukradl. Aby nesklízel ten, kdo nesil. Ten, kdo nesází.“

„Máš pravdu, strašáku. Každý musí být nějak užitečný. Nebudu už více ztrácat čas a poběžím něco dělat,“ řekl vítr. „Oba máme práce až nad hlavu, viď?“

Rozběhl se loukou, polem, běžel horem, běžel dolem a po celém kraji roznášel vúně plnou dlaní. A protože byl právě podzim, roznášel vúně červených jablek, modrých švestek a hnědých ořechů. Vúně bílé mlhy, žlutých slunečnic a strakatého listí. Vúně pečených brambor.

Roznášel po kraji všechny vúně, které má na starosti podzimní vítr.

PETER ŠTILICHA

Septembrový rým

Hľadal som rým na slovo: škola.

Ozvalo sa mi — škola volá!

Kto to len vraví?

Peter z dvier:

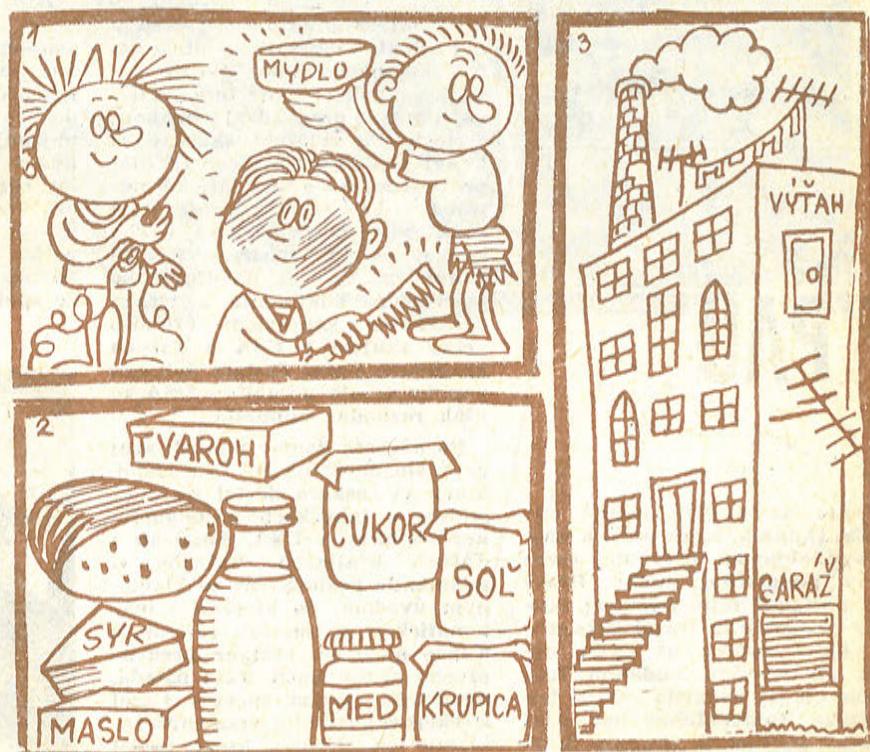
— Ocko, už pod', je prvý september!

MILÉ DETI!

Tentokrát namiesto križovky sme pre vás pripravili otázky s obrázkovou prílohou.

1. Ktoré predmety si majú chlapci navzájom vymeniť?
2. Čo možno vyrobíť z mlieka?
3. Koľko chýb je na našom obrázku?

Odpovede na otázky nám pošlite do redakcie. Nezabudnite uviesť svoj vek. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme slovenské knihy.

Spievame so slávikom

HUDBA: Zaslúžilý umelec Milan Novák
TEXT: Viktor Hujík

Allegretto

mf September svie - ti o - vo - cím - .
Ju - chu - chu, dnes si po - sko - cím - .
Vt - ta ma ško - la ve - se - lo :
netvár sa, drobec, nesme - lo, ne - sme - lo! .
f Dobre sa budem v trie - de mat'.
A - hoj - te, mama, oc - ko, brat... oc - ko brat...

OD ATÉN PO SOUL

(II)

Keď sa toto číslo dostane k čitateľom, bude už známe výsledky XXIV. olympijských hier v Soule. K ich hodnoteniu sa — pre dlhý výrobný cyklus Života — vrátim v jednom z nasledujúcich čísel. Predtým však predstavíme aspoň stručne dejiny tohto najvýznamnejšieho športového podujatia a najväčších hrdinov jednotlivých hier.

Začiatky olympiád treba hľadať v starovekom Grécku, kde sa už v 8. stor. pred n.l. konali atletické súťaže, usporadúvané každé 4 roky na počesť boha Dia v Olympii. Za dátum I. hier sa všeobecne považuje rok 776 pred n.l. a postupne nadobudli panhelénsky (celogrécky) charakter. Spôsobom trvali jeden deň, potom sa rozšírili na päť dní. Ich program zahrňoval medziiným: slávnostnú obeť Diaovi, prisahu pretekárov a rozhodcov, súťaž hlásateľov a trubačov, preteky mládeže v behu na jeden štadión (192,27 m), boxe, zápasení a jazde na koni, preteky dospehlých v behoch (vytrvalostný a na 1 i 2 štadióny), boxe, zápasení, v jazde na koni, preteky vozov, beh so zbraňou, muzické a umelecké súťaže a pod. Pretekári súťažili nahí a hier sa nemohli zúčastniť ženy (ani v hľadisku). Vítazov dekorovali vencom z posvätejnej olivy a palmovou vetvou. Vítazi mali právo postaviť v Olympii sochu symbolizujúcu súťaž, v ktorej zvíťazili a keď zvíťazili trikrát — vlastnú sochu. Dostávali rôzne výsady, zľavy z daní, ba aj dary v zlate. Postupne sa význam hier, ktorých sa uskutočnilo asi 290, začal zmenšovať. Stavali sa lokálnym svätkom, až ich napokon roku 393 (alebo 394) n.l. rímsky cisár Teodosios I. úplne zakázal.

Odvtedy prešlo 1500 rokov, kým došlo k obnoveniu olympijských hier. Mal na to vplyv predovšetkým rozvoj športu, ale aj archeologickej výskumu v rokoch 1875—81, pri ktorých odbrali všetky základné stavby starej Olympie. Vtedy sa ozvali prvé hľasy o obnovení hier. Najväčšiu zásluhu na ich obnovení má francúzsky barón Pierre de Coubertin, ktorému sa po mnohých ťažkostiah podarilo v r. 1894 zvolat do Paríža medzinárodnú konferenciu — olympijský kongres za účasti delegátov 12 krajín. Zvolili na ňom Medzinárodný olympijský výbor (jeho členom bol i zástupca Čech dr. J. Guth-Jar-

kovský), schválili predbežný olympijský program a rozhodli, že I. olympijské hry sa uskutočnia v r. 1896 v Aténach, čo malo symbolizovať nadviaznosť novodobých hier na ich antický vzor.

Na Hry I. olympiády v Aténach prišlo 311 športovcov z 13 krajín, ktorí zápolili v 12 športoch. Poznamenajme, že medzi nimi bol aj prvý olympionik slovenského povodu Alojz Szokol, štartujúci v družstve Uhorska, ktorý dokonca vybojoval tretie miesto v behu na 100 m, ale bez medaily, lebo v Aténach sa udeľovali medaily len za prvé dve miesta, a to strieborná a bronzová. Z prvých výsledkov spomeňme: diaľka — 6,35 m, výška — 1,81 m, trojskok — 13,71 m, disk — 29,15 m.

II. olympiáda v Paríži r. 1900 za účasti až 1323 športovcov z 21 krajín je známa tým, že na nej po prvý raz štartovali ženy, a to v tenise a golfe, hoci sám P. Coubertin bol proti tomu. Prvýkrát sa týchto hier zúčastnilo i družstvo Čiech (6 osôb) a dovezlo 3 medaily: striebornú R. Janda-Suk v hode diskom a 2 bronzové H. Rosenbaumová v tenise.

Dejiskom Hier III. olympiády v r. 1904 bolo americké Saint Louis. Prišlo tam len 569 pretekárov z 12 krajín (474 z USA), keďže organizátori nezaistili dopravu európskych športovcov americkej loďou. Napriek skromnému obsadeniu hry trvali až 5 mesiacov.

IV. olympijské hry (r. 1908) sa mali pôvodne konáť v Ríme, potom však boli preložené do Londýna, kde pre ne vybudovali prvý ozajstný olympijský štadión pre 100 tis. divákov. Štartovalo na nich 2052 pretekárov z 22 krajín. Na tieto hry, ktoré trvali vyše pol roka, po prvý raz zaradili zimný šport — krasokorčuľovanie.

V. olympijské hry sa konali v r. 1912 v Stockholme za účasti 2508 športovcov z 23 krajín. Po prvýkrát boli na nich zavedené jazdecké súťaže, moderný päťboj a umelecké súťaže. Ako zaujímavosť uvedme, že päťboj a desaťboj vyhral Indián z USA Jim Thorpe, ktorého o rok neskôr MOV disqualifikoval vrah za porušenie amatérskych predpisov. Rehabilitovali ho až po 70 rokoch.

Spyridon Louis, víťaz prvého maratónu na OH v Aténach v r. 1896

VI. olympiáda (v 1916) sa mala konáť v Berlíne, ale vypuknutie I. svetovej vojny znemožnilo jej uskutočnenie. Olympijské hnutie sa však nezastavilo.

VII. OH zorganizovali Antverpy v r. 1920. Po prvý raz na nich vytýčili olympijskú vlajku s piatimi kruhmi, ktorej návrh vymenoval sám P. de Coubertin. Medzi účastníkmi hier bola i reprezentácia Čechov a Slovákov (hokejisti vybojovali prvú, bronzovú medailu). Po prvý raz sa objavil slávny Fin Paavo J. Nurmi (3 zlaté medaily), ktorý sa na ďalších 10 rokov stal najväčšou hviezdou atletických dráh.

JAN KACVÍNSKY
POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Hviezdy svetovej estrády

Obaja spočiatku pôsobili v klubovej skupine Lazers. Keď z nej odišli, zaoberali sa dlhší čas len komponovaním. Zložili desiatky skladieb, ktoré teraz, v novej úprave, predvádzajú na koncertoch. Po založení skupiny sa k nej pridal další členovia: Steve Howard — gitara, Mick Chetwood — klavesové nástroje, Paul Jackson — basová gitara a Tim Bruges — bicie nástroje. Krátko potom sa vybrali na turné po americkom kontinente a vďaka vydareným koncertom vzbudili veľký záujem v USA a ďalších krajinách. Carol dostala dokonca ponuku trvale pôsobiť v USA, čo však rozhodne odmietla.

Po návrate domov nahrali svoj prvý singel China In Your Hand, ktorý sa čoskoro dostal na prvé miesto v tabuľkách najpopulárnejších hitov v USA, Anglicku a ďalších krajinách. Skladba si podmanila poslucháčov už klavírnym úvodom, do ktorého s matematickou presnosťou pribudajú ďalšie nástroje, vrátane prekvapivého zvuku huslí. Táto balada, umocnená clivým spevom Carol Deckerovej, urobila znamenitú reklamu ich albumu, ktorý vyšiel v septembri min. roku.

Album má názov Bridge If Spies a vzbudil veľký záujem svojou pestrofarebnou a neustálo obmenou poprockových poloh jednotlivých skladieb. Nečudo, že sa rýchlo vypredal. K najzaujímavejším skladbám albumu patria: v melodickom zvuku spracovaný hard-rock a heavy-metal v skladbe Monkey House, titulná rovnomená pesnička a kritikou uznaná nahrávka Sex Talk. Hodno poznamenať, že spev Carol miestami pripomí-

na známu Cyndi Lauperovú a miestami Annie Lennoxovú zo skupiny Eurythmics. Najčistejšou rockovou kompozíciou je pesnička You Give Up, zase najposobivejšou je vari jemná balada Valentine. Celkovo možno povedať, že aj keď skupina T'Pau má doteraz na svojom konte len jeden album, singel a niekoľko úspešných piesni, patrí nepochybne k veľkým príslušom anglickej rockovej scény. (jš)

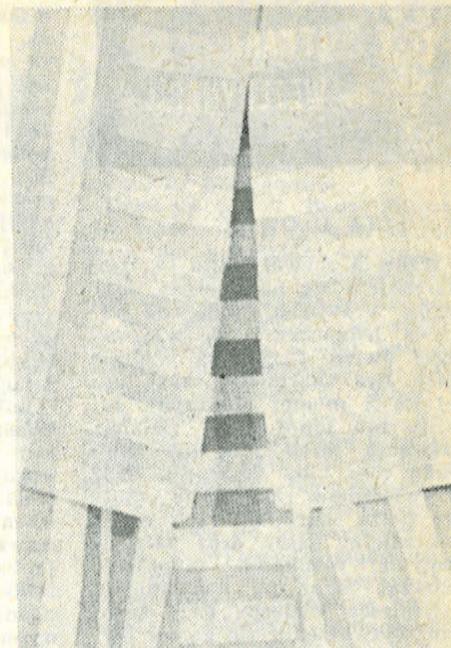

Takto sa nazýva mladá anglická skupina, ktorá patrí k najväčším objavom uplynuléj sezóny v populárnej hudbe. Hlavou postavou tejto rockovej skupiny je speváčka Carol Deckerová, ktorá spieva už osem rokov, ale vlastnú hudobnú formáciu sa jej podarilo založiť len nedávno. Zakladateľom bol aj jej životný partner a gitarista Ronnie Rogersom.

Pre plnoštíhle

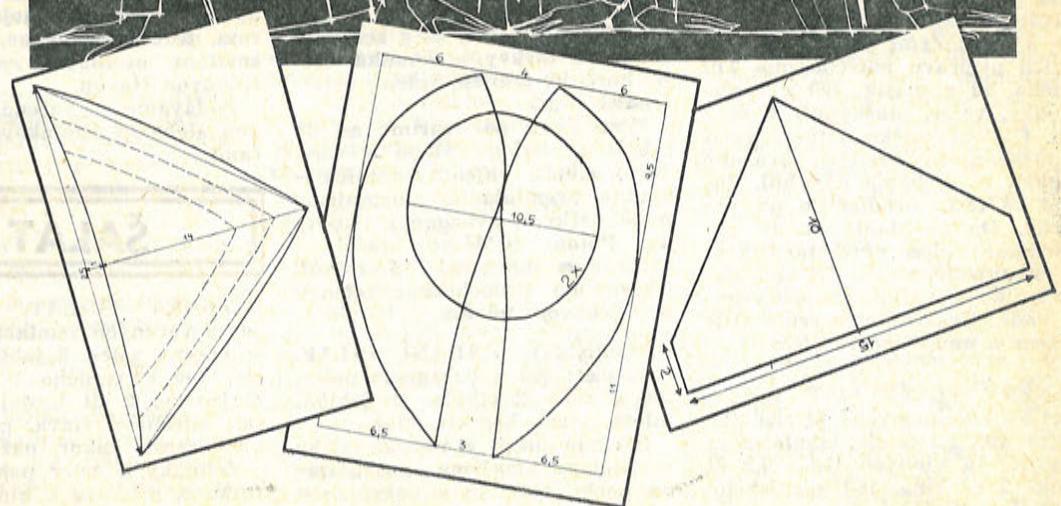
V túto sezónu je módný odev, ktorý má rôzne variácie s páskmi. Pásikavý dezén vhodný na letné popoluďne môžete kombinovať rozlične, podľa svojho návrhu, pripravene podľa nášho strihu. Namiesto gombíkov na kabátiku využijete aj kovové patenty kontrastnej farby. Sukňa je voľná, zo štyroch šikmo strihaných dielov, v pásse naskladaná do záhybov. Jej dĺžka siaha tesne pod kolenná. Na malom detaile presne vidieť uloženie páskov. Tento komplet je určený najmä ženám stredného veku a na každú príležitosť.

KOMBINÁCIA DVOCH MATERIÁLOV je zaujímavo použitá pri modeli šiat, ktoré sú ušité z bavlnených látok. Optický efekt — trojuholník na prednom diele je z bavlneného piketu a vhodne zoštíhluje postavu. I pri týchto šatách sú dôležité módne prvky — gombíky, záhyby, kimono rukávy. Veľmi sa hodí k týmto šatám pekný šperk.

VYPCHÁVKY

Súčasná módná siluetá zdôrazňuje plecia. Každá moderná žena musí svoj odev doplniť vypchávkami. Môžete si hotové vypchávky kúpiť aj obchode, alebo ušiť podľa našich strihov. Sú tri typy vypchávok — jednoduché s ostrou hranou, zaokruhlené a polovičné. Podľa schémy strihu vystrihnite vrchnú časť vypchávky. Na ňu položte vystrihnuté časť, na strihu sú označené prerušovanou čiarou. Všetky vrstvy prešite rukou. Potom vypchávku vložte do podšívky a okraje zošíte. Polovičné vypchávky urobte z trojuholníka vateľinu. Zložte ho, spevnite stehom a potom vložte do podšívky alebo tylu. Vypchávky do šiat z priesvitného materiálu obtiahnite jednou alebo dvoma vrstvami z materiálu šiat.

LEKARZ
WETERYNARIU

WZDĘCIA U OWIEC

Wzdęcia wywoływanie są wytworzaniem się nadmiernej ilości gazów w żwaczu. Mogą one wystąpić jednocześnie u większej ilości owiec. Przyczyną wzdęcia może być skarmianie zbyt dużej ilości młodej koniczyny, lucerny lub innej paszy zielonej, zwłaszcza jeśli jest ona zmoczona rosą albo deszczem, bądź przywiedzione. Przyczyna może być także skarmianie przegnionej, zmarzniętej paszy oraz zatrucie różnymi roślinami. Napojenie zwierząt zaraz po nakarmieniu przyśpiesza wzdęcie. Przy szybkim wytworzeniu się gazów owce padają po kilku godzinach. Przy nieznaczonym wzdęciu po 12–14 godzinach następuje samowyleczenie. Po zachorowaniu zwierzęta nie chcą jeść i przestają przezuwać, następuje wypełnienie dolów głodowych, przed wszystkim z lewej strony; skóra w tym miejscu jest silnie napięta. Zwierzęta są bardzo niespokojne i oddychają z trudnością. Do ratowania zwierzęcia trzeba przystąpić natychmiast, gdyż może ono paść wskutek pęknięcia żwacza lub uduszenia. W tym celu wzdętą owę ustawiamy przodem wyżej, lewy bok

masujemy polewając zimną wodą. Do wewnętrz podajemy co 15 minut łyżkę z amoniakiem (na 1 szklankę wody daje się łyżeczkę od herbaty amoniaku). Jeśli nie ma amoniaku, można podawać wodę mydlaną. Dobrze jest włożyć w poprzek pyska powrósto ze słomy, co ułatwia odbijanie się gazów. Jeżeli zabieg te nie pomagają, wówczas trzeba przebić żwacz trójgrąncem (trokarem), przez co usunie się gazy ze żwacza. Do zabiegu tego zwierzę ustawię się prawym bokiem do ściany i krótko uważając, aby ograniczyć mu ruchy i uniemożliwić kładzenia się. Właściwym miejscem przebicia jest środek lewego dolu głodowego. Trokar przed zabiegiem musi być odkażony spirytusem, a skóra w miejscu przebicia wystrzyżona i również odkażona. Trokar przykładamy do skóry w środku dolu głodowego z lewej strony, w miejscu najbardziej wypukłym, kierujemy go skośnie do przodu i w dół. Silnym pchnięciem przebijamy skórę (trokar należy wbić jak najgłębiej), następnie wyciągamy sztylet, a rurkę zostawiamy w rannie. Przez rurkę wychodzą gazy nagromadzone w żwaczu. Jeżeli gazy wydostają się zbyt szybko, to zwierzę może stracić przy tym przytomność. Szybkość uchodzi gazu regulujemy więc częściami zatykając palcem otwór rurki. Po wypuszczeniu gazów rurkę trokara zatykamy korkiem i pozostawiamy w skórze na kilka godzin (zwierzę przez ten czas musi być uwiązane). Wyciągamy

ja wtedy, gdy niebezpieczeństwo powtórnego wzdęcia minie. Po wyjęciu rurki ranę należy zajądronować i robić to codziennie aż do zagojenia. Rana powinna się zagoić w ciągu kilku dni, jeżeli nie zostanie zabrudzona i jeśli przebiecie wykonane było według podanego opisu. Zleprowadzony zabieg może doprowadzić do śmierci zwierzęcia, zwierzę po zabiegu należy przegrodzić przez 24 godziny i w następnych dniach karmić małymi dawkami lekko strawnej paszy (rozgotowane siemie lniane, pojedź z otrąb). W zapobieganiu należy uwzględnić nie wypędzanie wygrodzonych owiec na koniczynę, lucernę lub trawę, zwłaszcza po deszczu lub po rosie. Nie wolno karmić zwierząt paszą zepsutą lub zmarzniętą. Dokładnie należy przestrzegać pory pojenia owiec, a przede wszystkim nie poić bezpośrednio po nakarmieniu.

GIEZ BYDŁĘCY

Giez bydlęcy powoduje znaczące straty gospodarcze. Zwierzę opanowane przez gzy traci apetyt, chudnie i słabnie, wydajność mleczna chorej krowy zmniejsza się a wartość poubowej mięsa jest obniżona. Skóra zwierząt paddanych ubojowini nie nadaje się do przeróbki, bo nieraz podziurawiona jest jak sito. Giez jest niewielkim owadem z zielonkawo-zółtym grzbietem, podobny jest to trzmiela lub dużej muchy. W czasie upalnych

dni, gdy bydło przebywa na pastwiskach, obsiadają je gzy. Samice gza składają na nogach w okolicy pęcin i na podbrzuszu zwierzęcia jajeczka, z których po 4–7 dniach wylęgają się larwy. Larwy przebijają skórę i drażnią pod nią kanaly dając w kierunku grzbietu. Wędrowka trwa około siedmiu miesięcy. W końcu zimy lub na wiosnę pod skórą w okolicy grzbietu tworzą się początkowo małe, później coraz większe guzki, osiągające w koncu wielkość orzechu włoskiego. Znajdujące się w nich larwy przebijają skórę, przez otwór wydostają się na zewnątrz i spadają na ziemię. Po jednym miesiącu powstają z nich dorosłe, latające owady. Przed wypędzeniem krów na pastwisko należy je dobrze obejrzeć, a znalezione larwy usuwać. Przeglądy należy powtarzać co 10 dni. Larwy wyciskają się z otworów palcami i zbiera się, po czym spala się je. Praktycznym sposobem usuwania larw jest wyciskanie ich za pomocą butelki od piwa, ma to zaletę, że larwy nie spadają na ziemię, lecz do butelki. Butelkę trzyma się dnem do góry, a gzy naciska sztyjką butelki ustawiając ją tak, aby otwór guzka znalazła się w otworze sztyjka. Przy wyciskaniu należy uważać żeby nie rozgnieść larwy pod skórą i nie pozostawić jej tam, gdzie tworzą się wtedy w tym miejscu ropnie. Przed przystąpieniem do zabiegu okolicę grzbietu strzyż się nożyczkami. Przy ręcznym wyciskaniu guz uciska się kciukiem i wskazującym palcem le-

ZUZKA VARÍ

CO NA OBĚD?

KOŠICKÝ KOTLÍKOVÝ GULAS. Rozpočet: 800 g hovězí kližky, 80 g sádla, 400 g cibule, 120 g leča, 20 g feferonek, 600 g brambor, sůl, mletá paprika, majoránka, česnek, kmín, petrželová nať.

Na sádle zprémíme drobně nakrájenou cibuli, zaprášime červenou paprikou a vložíme na kostky nakrájené maso. Dusíme pod pokličkou ve vlastní šávě. Pak přidáme lečo, drobně usekaný česnek, feferonky, kmín, sůl, majoránku, petrželovou nať a dusíme doměkkou. Zvlášť vaříme brambory a těsně před dovařením je dodusíme s gulášem. Podáváme v kotliku s pečivem nebo s máslovými haluškami. Na jejich přípravu potřebujeme 3 dl mléka, 40 g másla, 200 g hrubé mouky, vejce, muškátový květ a sůl. Osolené mléko dáme zavařit s máslem. Do vřelého zavaříme mouku a micháme na ohni, dokud se těsto neodlepne od vařečky. Do vychladlé hmoty zamícháme vejce, muškátový květ a formujeme malou lžičkou halušky, které vaříme v mírně vroucí vodě. Uvařené vybereme cedníkem a omáčíme máslem.

PLNĚNÝ VINNÝ LIST. Rozpočet: 0,5 kg skopového plecka, dvě vejce, sůl, 1,5 žemle, cibule, máta peprná, 16 vinných listů, 0,2 dl oleje, 1 dl vína, 100 g rajského protlaku, mletá skořice.

Maso pokrájíme, umeleme, přidáme namočenou a vymačkanou žemli, vejce, sůl, postrouhanou cibuli, mátu peprnou, pepř a vše dobré promícháme. Vinné listy dobré umyjeme, dáme dva na sebe a do středu vložíme mleté maso. Listy svineme, vložíme do kastrolu s olejem, trochu podlijeme vodou a vinem a přikryté dusíme asi půl hodiny. Pak závitky vymíme, do šávy přidáme protlak, skořici a necháme přejít varem. Plněné listy uložíme na mísu a polejeme šávou. Podáváme s rýží.

ZEMIAKOVÁ POLIEVKA S MÁSOVÝMI GULKAMI. Rozpočet: 500 g surových zemiakov pokrájaných na plátky, 500 g pôru, 1 lit. bujónu (z kocky) alebo vývar, 300 g mletého mäsa, 1 velká cibuľa, 1 vajce, 25 g zeleného hrášku a mrkví, strúhanka, čierne koreniny, tymián, zelená petržlenová nať.

Zemiaky a pôr varíme asi 15 minút v bujóne alebo vývare. Mäso, cibuľu, vajce a koreniny dôkladne premiešame, sformujeme malé gulky a uvaríme v polievke. Potom pridáme hrášok s mrkvou a uvaríme 15 minút. Okoreníme a dochutíme zelenou petržlenovou vňaťou.

GRUZÍNSKY BARANÍ PILAF. Rozpočet: 500 g baraního mäsa, 300 g ryže, 2 cibule, 2 jablká, mleté čierne koreniny, olej.

Barané mäso z pliecka alebo zo stehna umyjeme, pokrájame na kocky a spolu s pokrájanou cibuľou oprážime na oleji. Po-

tom podlejeme vodou a dusíme. Neskôr pridáme pokrájané jablká a dusíme do mäkkia. Prebratú ryžu premyjeme, namočíme do teplej vody a necháme ju v nej asi 1 hodinu. Keď ryža napučí, pokvapkáme ju olejom a prikrýtú dusíme. Baranie mäso na taniere polejeme šávou a posypeme ryžou.

PEČENÝ NAKYSLO. Rozpočet: 500 g bravčovej pečene, 40 g másla, 40 g hladkej múky, soľ, 1 cibuľa, 2 dl kyslej smotany, mleté čierne koreniny, citrónová šáva, vývar.

Nadrobno pokrájanú cibuľu speníme na masle, pridáme umytú a na tenšie rezance pokrájanú pečeň, zaprášíme múkou, mletým čiernym korením a krátko opečieme. Potom zalejeme vývarom, trochu povaríme, prilejeme smotanu, osolíme a zjemníme citrónovou šávou.

Podávame s varenou cestovinou alebo so zemiakovými knedľami.

ŠALÁT

MIEŠANÝ ŠALÁT. Rozpočet: 500 g varených zemiakov, 1 menší varený zeler, 2 jablká, 2 vajcia, 100 g tvrdého syra, 100 g majonézu, 2 dl kyslej smotany, soľ, citrónová šáva, mleté čierne koreniny, cukor, pažitka.

Zemiaky a zeler pokrájame na rezance, pridáme k nim nahrubo postrúhaný syr, postrúhané jabl-

ká a na malé kocky pokrájané na tvrdou uvařené vajcia. Všetko polejeme majonézou rozšľahanou so smotanou, soľou, s citrónovou šávou, cukrom a mletým čiernym korením. Hotový šalát posypeme nadrobno pokrájanou pažitkou.

Podávame k pečenému alebo vyprážanému mäsu.

OSLÁVENCOM

BRYNDZOVÉ TAŠKY. Rozpočet: 500 g hrubej múky, 1 vajce, soľ, voda. Plinka: 300 g bryndze, 3–4 varené zemiaky, soľ, pažitka, 80 g údenej slaniny.

Z múky, vajca, soľi a z vody zamiesime tuhé rezancové cesto. Na pomúcenej doske ho vyvalkáme, na polovicu cesta pokládame malé kôpkypky bryndze a druhou polovicou ich prikrýjeme. Cesto okolo plinky stlačíme, pokrájame a uvaríme vo vriacej vode. Uvařené polejeme rozskrárenou slaninou a posypeme nadrobno pokrájanou pažitkou.

Plinka: Uvařené zemiaky pretlačíme, zmiešame s bryndzou, osolíme a posypeme pokrájanou pažitkou alebo posekaným kôptom.

MALINOVÝ KOBLER. Rozpočet: 2 dl malinovej šavy, 1 dl ríbezľovej šavy, šáva z polovice citróna, prásľkový cukor, maliny, šahačka, kocky ťahu.

Okray pohárov navlhčíme citrónom a namočíme do kryštalo-

wej ręki, aż ukaże się czubek larwy. W prawej ręce trzyma się przetartą spirytusem agrafkę, którą rozrywa się powłoki larwy. Przy dobrym nagniataniu wycisza się z larwy jej zawartość, a potem wydostaje się całą larwę. Można ten zabieg wykonać czystą, odkażoną pensetą (szczypcami). W czasie wielkich upałów w miarę możliwości nie wypędza się bydła na pastwisko, gdyż wówczas lata dużo gゾw. Co jakiś czas krowy należy dokładnie wymyć lub wykapac, jeśli w pobliżu jest bieżąca woda. Walka z gゾem daje dobre wyniki tylko wtedy, gdy jest prowadzona stale i systematycznie.

POSTĘPOWANIE W WYPADKU POJAWIENIA SIĘ CHORÓB ZARAŹLIWYCH PRZYCHÓWKA

W wypadku zauważenia objawów choroby u młodzieży lub zwierząt starszych należy w miarę możliwości zdrowe sztuki przeprowadzić na inne miejsce a chore pozostawić na miejscu zchorowania. Hodowcy przeważnie robią odwrotnie, to znaczy zdrowe zwierzęta pozostawiają tam, gdzie pojawiła się choroba, a chore przeprowadzają do innego pomieszczenia. Błąd tkwi w tym, że zdrowe sztuki pozostawione w miejscu już zakażonym, zarażają się i chorują. Przestrzeganie zasad odosobnienia jest szczególnie ważne przy chorobach świń.

H. MACZKA

vého cukru. Malinovú a ribezľovú šťavu zmiešame s precedenou šťavou z citróna a nalejeme do ozdobených a ťadom naplnených pohárov. Navrch poukládame malinu, posypeme práškovým cukrom a ozdobíme šľahačkou.

Podávame s lyžičkou a slamkou.

ŠETŘÍME V KUCHYNÌ

ZEMLOVKA S TVAROHEM. Rozpočet: 400 g vely nebo rohlíků, 500 g tvarohu, 2 lžice rozník, 100 g cukru, 2 větší jablka, 40 g rostlinného tuku, vanilkový cukr, 5 dl mléka, 2 vejce.

Zemle nebo veku rozkrájíme na plátky a zvlhčíme mlékem. Tvaroh rozmícháme s trohou mléka, přidáme cukr, žloutky a rozníky. Formu vymažeme rostlinným tukem, na dno dáme vrstvu zemlí, na ně rozmichaný tvaroh se strouhanými jablkami a zakryjeme zemlí. Navrch přijde zbylý tvaroh. Nakonec pokryjeme žemlovku vrstvou ušlehaného sněhu z bílků a cukru a na několik minut vložíme do trouby, aby sníh zrůžověl. Vhodně doplníme kompotem nebo ovocnou šťavou.

ODPOVEDĚ: Vieš — nevieš — kocka č. 4.

O PODATKU OD SPADKÓW I DAROWIZN

W tej sprawie obowiązuje od 20 listopada ubiegłego roku nowe rozporządzenie ministra finansów (Dz. Ustaw nr. 35, poz. 197 — z 1987 roku). Wysokość podatku ustala się w zależności od grupy podatkowej, do której zaliczony jest nabywca.

I tak do I grupy zalicza się: małżonka, zstępnych (dzieci, wnuki, prawnuki), rodziców, pasierbów, zięcia i synową; do II grupy: innych niż rodzice zstępnych (czyli dziadków, pradziadków, rodzeństwo, ojczyma, małochę); do III grupy, zstępnych rodzeństwa (czyli bratanice, bratanka, siostrzeńca, teściów, rodzeństwo rodziców, zstępnych i małżonków pasierbów, małżonków rodzeństwa i rodzeństwo małżonków); do IV grupy: innych nabywców nie wymienionych w poprzednich grupach.

Obecnie opodatkowaniu podlega spadek lub darowizna otrzymana od jednej osoby, jeśli jej wartość przekracza:

— 700 tys. zł., gdy nabywca jest osoba zaliczona do I grupy podatkowej (poprzednio 360 tys. zł.).

— 525 tys. zł., gdy nabywca jest zaliczony do II grupy podatkowej (poprzednio 270 tys. zł.).

— 350 tys. zł., gdy nabywca jest osoba z III grupy podatkowej (dawniej 180 tys. zł.).

— 175 tys. zł., gdy nabywca jest osoba zaliczona do IV grupy (poprzednio 90 tys. zł.).

Podatek oblicza się od nadwyżki podstawy opodatkowania ponad kwotę wolną od podatku. Jest on ustalany kwotowo i procentowo. W przypadku IV grupy podatkowej pod uwagę bierze się ceny rynkowe w dniu złożenia zeznania podatkowego do urzędu skarbowego.

Wspomniane rozporządzenie zwalnia w ogóle od podatku od spadków i darowizn osoby należące do I grupy podatkowej w przypadku przeniesienia w drodze darowizny:

— własność budynku mieszkalnego lub jego części,

— lokalu mieszkalnego stanowiącego odrębną nieruchomości,

— spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu,

— domu jednorodzinnego lub prawa do lokalu w małym domu mieszkalnym, ale tylko wtedy, gdy przeniesienie spowoduje uzyskanie w zamian:

— spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu,

— budynku mieszkalnego jego części zajmowanej stawie decyzji administracyjne.

T1

Również nie płaci poty silny, aby zaliczone do I grupościst, datkowej za nabyte akty, je tecz wzyn pieniężne w wysokości przekraczającej 700 tys. zł, od jednego obdarowującego, a od wielu — łącznie nie więcej niż 1 400 tys. zł w okresie 5 lat od daty pierwszej darowizny, jeżeli obdarowany pieniężne te przeznaczy na wkład budowlany lub budowę domu.

Pracy organizowane w ramach rehabilitacji zawodowej inwalidów, jeżeli uzyskany z tego tytułu dochód nie przekracza 75% najniższego wynagrodzenia pracowników miesięcznie.

Uchwała nr 23 Rady Ministrów wprowadziła ryczały benzynowe dla inwalidów korzystających z pojazdów mechanicznych. Zgodnie z tą uchwałą ryczały może być przyznawany inwalidzie bez względu na źródło nabycia pojazdu mechanicznego. I tak, inwalidzi zaliczeni do jednej z grup inwalidów z powodu uszkodzenia narządu ruchu albo zaliczeni do I grupy inwalidów z innych przyczyn korzystający z własnych wózków motorowych mają prawo do miesięcznego ryczału w wysokości odpowiadającej cenie 8 litrów wysokooktanowej benzyny, natomiast korzystający z własnych samochodów osobowych otrzymują ryczały pieniężne na pokrycie 15 litrów wysokooktanowej benzyny.

Ryczały ten przysługuje także opiekunom dzieci niepełnosprawnych, które odpowiadają kryterium kwalifikującym do przydziału samochodu. Opiekunowie dowożący codziennie dzieci szczególnie troski do żłobka, przedszkola, szkoły otrzymują ryczały bez względu na wysokość dochodu na osobę w rodzinie.

Ryczały wypłacane są na wniosek osoby zainteresowanej terenowe organy administracji państwowego stopnia podstawowego o własności szczególnej do sprawy zdrowia i opieki społecznej.

PODSTAWA PRAWNA

— rozporządzenie Rady Ministrów z 1 lutego br. w sprawie urlopów wychowawczych (Dz. Ustaw nr 3 poz. 14).

— Uchwała nr 23 Rady Ministrów z 1 lutego br. (Monitor Polski nr 3 poz. 26)

— „Służba Pracownicza” nr 3/88.

ZASIŁEK

DLA

DOMOWNIKA

WOJCIECH L. woj. nowosądeckie: Ostatnio przez 19 dni byłem niezdolny do pracy, ponieważ skaleczylem rękę podczas koszenia łaki. Pracuję w gospodarstwie rodziców i jestem ubezpieczony jako domownik. W jakiej wysokości przysługuje mi zasiłek chorobowy?

W takiej samej, jak rolnikowi prowadzącemu gospodarstwo rolne, a więc 343 zł z groszami za każdy dzień niezdolności do pracy, spowodowanej wypadkami przy pracy w gospodarstwie rolnym. Zasiłek wypłaca się, jeśli niezdolność do pracy trwa co najmniej 15 kolejnych dni. Wysokość zasiłku chorobowego za jeden dzień niezdolności do pracy wynosi 1/30 emerytury rolnej w podstawowej wysokości, która od 1.II.1988 r. ustalona została na 10 300 zł.

HVĚZDY

VÁHY
24.IX.-23.X.

V nejbližších dnech budeš ve výborné formě a dobré náladě. Všechno se ti bude dařit. V práci si konečně všimnou tvých výborných výsledků. Není vyloučena vysoká prémie, která ještě zlepší tvou i tak již docela dobrou finanční situaci. V citovém životě dojde ke stabilizaci, dosavadní nedorozumění se vysvětlí k oboustranné spokojenosti.

ŠTÍR
24.X.-22.XI.

Přišel čas, kdy budeš muset vybrat a rozhodnout se. Děle už to nemůžeš odkládat, trpělivost tvých blízkých a spolupracovníků má své meze. Chtějí ti pomoci, ale nemohou nic dělat, dokud se ty sám nerozhodneš. Uvidíš, že díky rozhodnutí se zbavíš obav, které tě neustále trápí, a získáš uznání a přízeň svého okolí.

STŘELEC
23.XI.-21.XII.

Úspěch, na který tak dlouho čekáš, je už přede dveřmi. Bud trpělivý, všechno se rozvine podle tvého přání. Jen ve finančních otázkách se mohou objevit potí-

masujem, daj. Do v 15 minu (na 1 szk žeczkę o Ješli nie podawać jest włoż powrósto odbijanie

ze zpusobené starým dluhem, na který jsi zapomněl. Budeš muset trochu omezit běžné výdaje a odložit větší domácí investice, které jsi plánoval.

KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

Věc, na které ti velmi záleží, se vynese ve tvém propěch, ale pod jednou podmíinku: musíš být loajální ke svým spolupracovníkům. Nemáš žádný důvod k nespokojenosti s novou situací, i když tě to stojí hodně práce a času. Počkej ještě trochu, až se situace ustálí, pak budeš moci věnovat trochu času na odpočinek a péči o vlastní zdraví.

VODNÁŘ
21.I.-18.II.

Nové perspektivy začínají být stále reálnější. Mnoho závisí na tom, jak využiješ příležitosti. Budeš muset jednat rychleji a photověji, než máš obvyčejně v zvyku, jinak ti všechno uteče před nosem. Zanedlouho dostaneš neočekávanou informaci, která ti pomůže vybrat správnou cestu k cíli.

RYBY
19.II.-20.III.

Už delší dobu se potýkáš s překážkami a těžkostmi, aniž bys

doma našel tak potřebou podporu a pomoc. Nemí to však tak trochu i tvoje vina? Tvůj vztah k nejbližším v nich budí litost, že pro ně nemáš více času a pochopení, že se uzavíráš se svými problémy. Pohovoř si s nimi srdečně a upřímně o svých strostech, uvidíš, že se jejich vztah k tobě změní.

BERAN
21.III.-20.IV.

Mnoho závisí na společnosti, v níž se nacházíš a kterou sis vybral. Lidé často posuzují své blízni podle toho, s kým přebyvají. Dej si pozor, aby tě na tomto základě mylně neocenili! Změn společnost a uvidíš, že tvé okolí dojde brzy k názoru, že i ty se měníš k lepšímu.

BÝK
21.IV.-20.V.

Už se ti zdálo, že je všechno ztracené a smířil ses s osudem. Stěsti se však může náhle obrátit — musíš věřit i v takovou možnost. Setkáš se se zajímavými lidmi, i když navázat s nimi blížší kontakt nebude snadné, ale může přinést mnoho dobrého. Přátel pozorně a se zájmem sleduj tvé počinání a můžeš se na ně spolehnout.

BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

Měsíc začal vnitřními problémy a nejistotou. Musíš se konečně pro něco rozhodnout, a strach není vždycky dobrým rádecem. Nezveličuj své starosti a oba-

vy, nebo sám uvěříš, že jsou neprekonatelné. Neočekávaná cesta ti zlepší náladu a přidá sebejistotu. Pro tebe je teď nejdůležitější hodně trpělivosti a vytrvalosti, ostatní se vyřeší samo.

RAK
22.VI.-22.VII.

Bude to měsíc zklamání a drobných starostí. Zároveň si povšimneš, že tvůj vztah k okoli začíná budit nepřízeň a mrzutost. Mezi nejbližšími se však setkáš se srdečností, která ti zlepší náladu a rozjasní výhled do budoucna. Neber si tak hluboko k srdci jednání některých lidí, kteří ti život postavil do cesty. Patřat, že moudřejší ustoupí.

LEV
23.VII.-23.VIII.

Zbytečně váháš mezi dvěma možnostmi. Musíš být vytrvalý a neústupný. Najdeš-li dveře zavřené, hledej jiný vchod. Získáš informace určené výhradně tobě. Neber je na lehkou váhu, ale snaž se zmobilizovat všechny síly, abys byl včas hotov energeticky jednat. Tvoje postavení je sice výjimečné, ale to nemusí trvat věčně. Pomysli, co se stane, změni-li se situace.

PANNA
24.VIII.-23.IX.

Rozmýšlení o přijatých zásadách nemá mnoho smyslu, nemáš-li sám jiné, výhodnější návrhy. Tvoji protivníci prožívají těžké období a máš možnost změnit situaci, ale k tomu musíš mit dobrý, konkrétní plán. Budeš mít příležitost ukázat, že sám mnoho dokážeš a že závist a žárlivost jsou ti naprosto cizí.

a) s riešením vedeckého buď praktického životného problému 0; b) so silným zdravým snom 5; c) so zázračnými opojnými chvíľkami 0.

10. Myslíš si, že „ozajstný muž“ si nikdy nemôže dovoliť porážku, a keď ju utrpí, nemôže sa knej priznať?

áno 0 nie 5

11. Mal si v detstve dobré vzťahy so svojou matkou?

áno 5 nie 0

TERAZ SPOČÍTAJ BODY. KEĎ SI DOSIAHOL:

55—40 BODOV. Si povahove aktívny mužom, ktorý si uvedomuje vlastnú hodnotu. Vieš znamenite spoluzaívať s ľuďmi, čiže máš tzv. spoločenskú inteligenciu. Tvoje emocionálne reakcie sú zhodné s popudmi, ktoré na teba pôsobia. Nemáš zábrany, nie si ľahostajný ani vystrašený, ale vieš kontrolovať svoje city, poznáš svoje slabé stránky a chybky. Cítis a vieš prejavovať ľuďom, najmä ženám, náklonnosť, lásku, dôveru. Si zodpovedný a súčasne dokážeš pocítiť radosť a spokojnosť s jedlom, snom, oddychom a sexom. Nespeješ k nejakému jednému cieľu, ktorý by monopolizoval tvoje sily. Prejavuješ sexuálne túžby a uspokojuješ ich bez strachu a pocitu viny. Máš mnoho záujmov a vieš sa sústrediť na aktuálnej činnosti. Si tolerančný. Predstavuješ skutočné dospelý, mužný typ človeka. Je to nádherné.

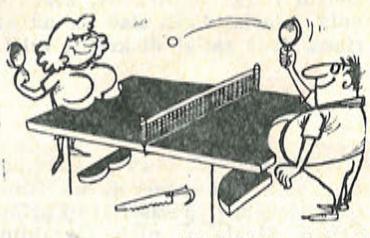
35—0 BODOV: Je možné, že pod chladným povrhom sa skrýva vulkán. Nikomu zo svojho okolia však nechceš odhalíť toto tajomstvo a vždy ukazuješ ovládnutú a bezúhonné tvár. Vynakladáš veľa úsilia, aby si pred inými a možno aj pred sebou vyzeral ako človek silný a mužný. V podstate tă trápi mnoho detských maličkostí a problémov, s ktorými si nevieš poradiť. Často odvrhuješ od seba a cítis hodne nepriateľstva k iným ľuďom, najmä k ženám, majúcim inú stupnicu hodnôt a iný životný štýl. Snažis, sa v živote buď prehnane dominovať, alebo si vystrašený. O ženách nemáš najlepšiu mienku, hoci sa všade chváliš, že ich máš rád. Možnože treba premyslieť a zmeniť tvoj vzor skutočného muža, aby ti — a iným — bolo s ním dobre? Pouvažuj o tom.

NÁŠ TEST

Akým si mužom?

Vzory mužského chovania majú svoj pôvod v danej kultúre, národnosti, dobe a fyziologických vlastnostach konkrétnego človeka. Aký je teda muž našich čias? Zúčastnite sa našej psychozábavy, možnože sa dozviete o sebe niečo nové.

1. Si spokojný so svojim spoločenským a hmotným postavením? áno 5 nie 0
2. Si výretný a ľahko nadvázuješ styk s inými ľuďmi? áno 5 nie 0
3. Si presvedčený, že „ozajstný muž“ je taký, ktorý prežil mnoho skutočných lúbotostných dobrodružstiev? áno 0 nie 5
4. Keby si sa cítil osamelý a nemilovaný a veľmi by si túžil po spoločnosti inej osoby, hanbil by si sa za to a mysel, že to nie je „mužná“ túžba? áno 0 nie 5
5. Co by podľa teba mal vnášať muž do dobrého manželského vzäzku?
a) peniaze 0; b) poskytovanie partnerke pomoci, dobrej rady a angažovanie sa v jej zámeroch a konani 0; c) inšpirovanie a organizovanie partnerke nových a zaujímavých foriem zábavy ako napr. knihy, film, hobby a pod. 0; d) nič z toho, čo už bolo spomenuté 0; e) všetky možnosti 5.
6. Myslíš si, že keby nie materstvo, ženy by sa mohli dožadovať svojich „mužských práv“? áno 0 nie 5
7. Bolí ťa často hlava? áno 0 nie 5
8. Mal si v detstve alebo v období dospeívania nejaké problémy spojené so svojím pohlavím? áno 0 nie 5
9. S čím sa ti spája slovo „noc“? áno 0 nie 5

LUDAS MATYI - Budapest

SOVETSKIY SOJUZ - Moskva

Jožko je z oteckom v zoologickej záhrade.

— Ocko, ženia sa aj somári?
— Ženia, Jožko, iba somári sa žeňia...!

* * *
— Manžel mi utiekol, keď šiel kupovať cigarety. Co na to povieš?

— Hned' tomu svojmu dovolím fajčiť!

* * *
Po ročnom manželstve:
— Drahá, viēš aký je rozdiel medzi taxikom a električkou?
— Nie, drahý.
— Dobre, v tom prípade pocestujeme električkou.

* * *
Staršia pani stretla na schodoch v dome domovníčku.
— Dobrý deň, pani domovníčka! — oslovi ju. — Tak čo je nového?
— Nič, — odpovedá domovníčka,
— to je ale hrozné, čo?!

* * *
— Prečo hovoríš neustále hlúposti?
— Aby si mi lepšie rozumela, drahá!

MENO VEŠTÍ

ARTÚR: ľažké, tmavé a nepoddajné meno. Je to najčastejšie ľudovo svedomie, hnedými alebo tmavohnedými kučeravými vlasmi. Býva nízky, zavalitý, ale niekedy aj štíhly, no vždy silný. Má sivé, tmavohnedé alebo čierne oči. Vrtký, máva rád spoločnosť, ale niekedy výtržník. V škole sa učí priemerne, ale keďže je technicky nadaný, končí často priemyslovku a dokonca vysokú technickú školu. Chytrý, dokáže uplatňovať svoje záujmy. Pochádza najčastejšie z chudobnej, mnohotednej rodiny. Od najmladších rokov má pomerne ľažký život. Nezriedka sa dostáva do situácií, z ktorých len ľažko nachádza východisko. Žení sa z lásky, no niekedy ho manželka klame a tak iba kvôli deľom žijú v spoločnej domácnosti.

Ked' Artúr nemá deti, často sa rozvádzá. V zamestnaní sa prejavuje ako pomalý a dosť nezáujímavý pracovník. Máva rád hazardné hry a rád si vypije. Býva dobrým vodičom, technikom, mechanikom a nezriedka aj roľníkom. Jeho matka, ktorá je temperamentnou ženou, často syna zanedbáva. Podobne otec, ktorý veľa pracuje, tak tiež nemá pre syna čas, preto sa chlapec cíti osamotený a odceduje sa. Po rozvode s prvou manželkou sa Artúr často žení druhýkrát. Vtedy si často berie staršiu a energickú ženu, ktorá ho obklopuje starostlivosťou. Najšťastnejšie obdobie v jeho živote je od 40 do 50 rokov. Občas trpieva na oči a srdečné neurózy.

TADMIR

SNÁŘ

se vám o:

Poli oraném — tvoje činnosť bude mit úspech; osetém — válka a bída; zpustošeném — hlad a bída; zeleném — más naději na výsledek.

Polévce na talíři — tvé štěstí se brzy vrátí; přesolené — nevole; vaření polévky — sporné štěstí.
Politice — hádka.

Policii — musíš bojovat s protivenstvím.

Polštáři — své zdraví musíš velmi chrániť.

Posteli prázdné — úmrť; ležet v posteli — onemocniš; špinavé — nemoc v rodině; velmi čisté — šťastné manželství; v neporádku — jedno z tých tajemství bude odhaleno; dobré ustlané — jistota a klid; se závěsem — zasnoubení; cizí osobě ve své posteli — rozervané manželství.

Poplašném zvonu — nebezpečí.

Pomluvách — ztratíš úctu a důvěru.

Pomatení — vlastní vinou přivedl si nevýhodu v životě.

Povodni — znesváříš se s blízkými příbuznými nebo budeš napaden věřiteli.

Povožníku — budeš si muset nechat líbit hrubianství; s vozem — přírůstek majetku.

Poupěti — láska, zásnuby.

DOKÁŽEŠ TO?

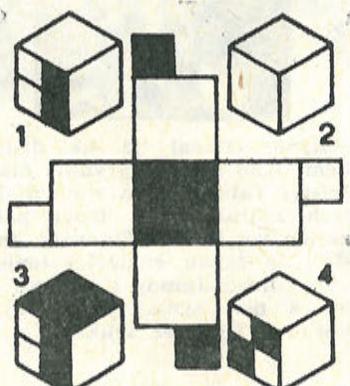
VIEŠ — NEVIEŠ

Ktorú zo štyroch kociek dostanete, keď poskladate načrtnutú predlohu?

(Odpoveď na str. 29)

HLAVOLAM

Obrázky 2, 3 a další se liší od prvního, přestože to není na první pohled patrné. V každém z nich je stejný počet odlišnosti, pokaždé jiných. Na jejich nalezení vám určitě 2 hodiny stačit nebude...

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (red. nacz.), 26-04-55, 26-42-51

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3-4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęgą Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krzysztofekowa, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alžbeta Stojowska (tłumacz), Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Zofia Bogaćkowicz, Józef Congwa, Ján Haláč, František Harkabuz, Zofia Chalupkowa, Bronisław Knapčík, Eugen Kott, Eugen Miśinec, Lídia Mšálová, Vladimír Hess.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 lutego na trzy kwartały, a do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 150 zł, rocznie 600 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1658-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% z zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10, Zam. 442.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótu.

Numer oddano do składu 8.8.1988, podpisano do druku 16.9.1988.

STÁVA SA ■ STALO SE

UPLÝVA PRÁVE 25 ROKOV odtedy, ako maskovani gangstri prepadli vlak z Londýna do Glasgowa a ukradli obrovskú sumu prevážanú v poštovom vagóne — v prepočítaní na doláre — asi 20 miliónov. Učastníkov prepudu chytili a odsúdili na tresty mnohých rokov väzenia. Iba jednému z nich, **RONALDOVI BIGGSOVÍ** sa podarilo ujsť z väzenia. Podnes býva v Brazílii a je... najpopulárnejším gangsterom na svete! Brazilia ho nevyskala britským orgánom, pretože Biggs sa zviazal s brazílskym dievčaťom a má s ňou syna — brazílskeho občana.

V Rio de Janeiro skoro každý pozná tohto šedivého driečného gentlemana. Je svojho druhu „zaujímavostou“ pre turistov. „Byt v Rio a nevidieť Biggsa, to je tak, ako byt v Egypte a neviďieť pyramídy“ — hovoria britské turistiky očarené atraktívnym gangsterom. V jeho dome v štvrti Santa Teresa ho navštievujú známi herci, futbalisti, nehovoriac už o davoch novinárov, ktorí ho chcú nahovoriť na interview. Nie zadarmo. Biggs, ktorý svoju časťku z prepudu už dávno utratil, si káže za interviewy a fotografovanie platiť. Prameňom jeho ziskov je aj... jeho syn Mike, mladučký spevák a herec, ktorý už ako dieťa získaval „zlaté platne“. A prednedávnom na festivale v Cannes premietali film *Prisoner of Rio*, ktorý je vo veľkej miere historiou Biggsa. Žiaľ, on sám nemohol prísť do Cannes — v Európe by ho ihned zatkli a musel by si „odsiedieť“ celých 28 rokov! Na snímke: slávny gangster, ktorý sa rád zabáva.

VOLÁ SA DEBORAH YOUNGOVÁ, povolaním je herečka (aj keď neveľmi známa) a chce dosiať časť dedičstva po „kráľovi rock and rolla“, Elvisovi Presleyovi. Je to veru veľká suma: 400 miliónov dolárov! Deborah totiž tvrdí, že je nemanželským dieťaťom E. Presleya. Narodila sa v Charlotte v štáte Severná Karolina a jej príchod na svet bol v rámci výsledkom prechodného lúbovného dobrodružstva speváka s jeho, vtedy 16-ročnou čitateľkou, Barbarou-Jeanou. Bolo to pred 32 rokmi. Elvis bol vtedy iba na začiatku svojej kariéry. Barbara-Jean sa vydala skôr ako si povšimli, že je tehotná a po celé roky nehovorila dcére, kto je jej skutočným otcem. Povedala to Debore až vtedy, keď už bola dospelá. Zanedlho potom Presley umrel. Po 10 rokoch, ktoré uplynuli od jeho smrti, Deborah vraj hľadala dôkazy svojho pôvodu. Teraz ich chce predložiť súdu. Nevedno či vyhrá, ale za pokus to stojí...

TA MLADÁ DÁMA v elegantnej toaleti a drahém kožičku z býlých hranostajú je Ivana Trumpová, žena jednoho z nejbohatších ľudí v Amerike, zvaného „finanční génius“. Miliardár a jeho žena se seznamili pred 16 rokmi v Sapporu na zimných olympijských hrách. Paní Trumpová se tehdy jmenovala Ivana Zelníčková a byla členkou československej lyžařské reprezentance. Nevyhrala si v Sapporu žádnou medailu, ale zato získala pana Trumpa, ktorý sa do ni zamíval a oženil sa. Trumpovi sú prý ideálni dvojice, mají tri deti a jejich majetek sa odhaduje na tri miliardy dolárov. Paní Ivana však došla k názoru, že domácnosť a společenský život tak energické osobě ako ona nestačí. Stala sa ředitelkou proslulého hotelu Plaza v New Yorku, ktorý patrí jejmu muži a zaměstnáva 1500 ľudí. Paní Trumpová podopredala s manželom smlouvu: nedostává za svou prácu plat, ale môže si na jeho účet kúpiť tolik kožičiek a toalet, kolik chce. Finanční génius nemá jazykové schopnosti, ale po šestnácti letech sa naučil česky dvä slova: „Miluji tě!“ Na snímku: Ivana Trumpová.

MOSKVANÉ mohou od nedávna získať právnu poradu telefonicky. Porada „telefonického právnika“ stojí 2 ruble 40 kopéjok a automaticky sa pripočítáva k účtu za telefon. Kdo si priebej nejen telefonickou poradu, ale písomnou odpoveď, musí doplatiť 3 ruble 60 kopéjok.

GINA LOLLOBRIGIDA zahrála pred 34 rokmi v filme podľa románu Alberta Moravii „La Romana“ — Římanka. Je to pribeh mladé dívky, ktorá sa po milostném zklamáni stala prostitutkou a pozdĺži očekává dítě. Nyní po letech italskí filmári chtieži natočiť novou verzi Římanky. Úlohu, ktorú kdysi hrála Lollobrigida, režisér sväřil 23-ročné herečce Francesce Dellerové; ríká sa o ňi, že v 90. letech bude nejvŕtej hviezdomu italského kina. Gina, ktorá sa po 15 letech znova objevila pred kamery, hraje matku mladé prostitutky Adriany. V predchozí filmové verzi byla tato role na príkaz Lollobrigidy výber vyu-

škrtnuta ze scénáre. Dnes je Gina jista, že učiní z role matky skutečne veľkou.

Z filmového studia sa šíri zprávy, že již 60-ročná Gina není priblíživý naklonená své nástupkyni. Ve scéně, v níž matka políčkuje dceru, Gina udeľila Francesce s takovou silou, že si celý večer musela pripílať na tvár obklady z ledu. Nebyla to jediná neprijemnosť mezi herečkami; nová a stará hviezda sú na sebe veľmi žárlivé. Na snímkoch: Francesca Dellerová a Gina Lollobrigida, obě v roli Římanky.

nielen to. Princov svokor tam má stálu priateľku, okúzľujúcu sieňnu ľahkých mrvov, ktorá sa volá Gloria. Celá tlač sa až otriasa, dvor zatiaľ diskrétnu mlči...

GERALDINE. Prednedávnom sme sa v TV pozerali na film španielskeho režiséra Carlosa Saura. Hrala v nich Geraldine

Chaplinová, dcéra veľkého Charlieho. Dnes 44-ročná Geraldine je jedinou z deviatich detí Charlieho Chaplina, ktorá vo filme dosiahla úspechy. Po prvýkrát stála Geraldine pred kamerami ako dieťa v jednom filme svojho otca. Potom navštěvovala znamenitú londýnsku baletnú školu a v roku 1964 zahrála v prvom filme, ako partnerka P. Belmonda. Potom natočila asi 50 filmov. Roky bola zviazaná s Carlosom Saurom, má s ním syna Shana. Tento zväzok sa však rozpadol. Teraz Geraldinovým životným partnerom je istý filmový kameraman pôvodom z Čile. Chaplinova dcéra s ním býva vo svojom milovanom Madride, má s ním dvojročného dcieru. Na snímke: Geraldine Chaplinová.

Ryan O'Neal je už dedeček. Jeho dcera z prvého manželstva Tatum, ktorá v deveti letech zahrála ako otcova partnerka vo filme „Papírový mésic“, je ženou známeho tenisového hráča Jimmym Connorsom a má s ním syna. Na snímku: Farah a Ryan s synom.

SKANDÁL. „Ziaľ, musím vám, Vaša kráľovská výsost, oznámiť, že major Ronald Ferguson bude pre svoje nevhodné chovanie opisaný v tlači“ — povedal vrah kráľovnej Alžbete II. jej pobočník. A skutočne, celá britská tlač — a nielen britská — písala o „nevhodnom chovanií“ majora Fergusona, čiže svokra kráľovninoho syna, prince Andreja. Otec princeznej Sarah, ktorý pochádzal zo starej dôstojnickej rodiny a už roky zastával čestné funkcie na kráľovskom dvore sa vďaka manželstvu dcéry dostal do kráľovskej rodiny. A teraz vysvetlil, že tento už nemladý, dvakrát rozvedený gentleman, je stálym hostom Wigmore Clubu, čiže elegantného... verejného domu. Ba-

DOVOLENÁ PO JAPONSKU. Japonsko nám imponuje svými hospodárskými úspěchy a rozvinutým průmyslem. Ale jak to je v Japonsku s dovolenou?

„Nejméně týden dovolené!“ vyzývalo na jaře japonské ministerstvo práce. Podle predpisu má každý Japonec nárok na 14 dní dovolené (v některých odvětvích i delší); ze statistických údajů vyplývá, že na osobu připadá sotva 5,4 dne využité dovolené. Ti, kteří chtějí ve své firmě udělat kariéru, chtějí ukázat, že práce je pro ně důležitější než dovolená. Průměrný pracovník se zase bojí, že i několikadenní dovolená může ukázat, že není své firmě potřebný... Ani u příležitosti sňatku a tradiční svatební cesty Japonci neopustí pracoviště na déle než sedm dní.

V Japonsku je 48-hodinový týden práce. Ministerstvo práce si uvádomejme, že se to môže nepríznivě odrazit na zdravotním stavu a výkonnosti zaměstnanců; navrhuje proto zkrátiť do roku 1990 pracovní týden na 40 hodín. Zatím to však jsou pouze návrhy.